

2009 ORTADOĞU SÖYLEŞİLERİ (GENEL-İRAN-AFGANİSTAN-SURİYE- MISIR- KÖRFEZ ÜLKELERİ)

2009 MIDDLE EAST INTERVIEWS (GENERAL-IRAN- AFGHANISTAN-SYRIA- EGYPT -GULF COUNTRIES)

حوارات حول الشرق الأوسط في عام ٢٠٠٩

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER FOR MIDDLE EASTERN STRATEGIC STUDIES

مركز الشرق الأوسط للدراسات الاستراتيجية

2009 ORTADOĞU SÖYLEŞİLERİ (GENEL-İRAN-AFGANİSTAN- SURİYE-MISIR- KÖRFEZ ÜLKELERİ)

2009 MIDDLE EAST INTERVIEWS (GENERAL-IRAN- AFGHANISTAN-SYRIA- EGYPT -GULF COUNTRIES)

حوارات حول الشرق الأوسط في عام ٢٠٠٩

ORSAM Rapor No: 180

Kasım 2013

ISBN: 978-605-4615-77-3

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2013

Bu raporun içeriğinin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar ve yararlanma dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu raporda yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Tarihçe

Türkiye’de eksikliği hissedilmeye başlayan Ortadoğu araştırmaları konusunda kamuoyunun ve dış politika çevrelerinin ihtiyaçlarına yanıt verebilmek amacıyla, 1 Ocak 2009 tarihinde Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) kurulmuştur. Kısa sürede yapılanan kurum, çalışmalarını Ortadoğu özelinde yoğunlaştırmıştır.

Ortadoğu’ya Bakış

Ortadoğu’nun iç içe geçmiş birçok sorunu barındırdığı bir gerçektir. Ancak, ne Ortadoğu ne de halkları, olumsuzluklarla özdeşleştirilmiş bir imaja mahkum edilmemelidir. Ortadoğu ülkeleri, halklarından aldıkları güçle ve iç dinamiklerini seferber ederek barışçıl bir kalkınma seferberliği başlatacak potansiyele sahiptir. Bölge halklarının bir arada yaşama iradesine, devletlerin egemenlik halklarına, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine saygı, gerek ülkeler arasında gerek ulusal ölçekte kahçı barışın ve huzurun temin edilmesinin ön şartıdır. Ortadoğu’daki sorunların kavranmasında adil ve gerçekçi çözümler üzerinde durulması, uzlaşmacı inisiyatifleri cesaretlendirecektir. Sözkonusu çerçevede, Türkiye, yakın çevresinde bölgesel istikrar ve refahın kök salması için yapıcı katkılarını sürdürmelidir. Cepheleşen eksenlere dâhil olmadan, taraflar arasında diyalogun tesisini kolaylaştırmaya devam etmesi, tutarlı ve uzlaştırmacı politikalarıyla sağladığı uluslararası desteği en etkili biçimde değerlendirebilmesi bölge devletlerinin ve halklarının ortak menfaatidir.

Bir Düşünce Kuruluşu Olarak ORSAM’ın Çalışmaları

ORSAM, Ortadoğu algılamasına uygun olarak, uluslararası politika konularının daha sağlıklı kavranması ve uygun pozisyonların alınabilmesi amacıyla, kamuoyunu ve karar alma mekanizmalarına aydınlatıcı bilgiler sunar. Farklı hareket seçenekleri içeren fikirler üretir. Etkin çözüm önerileri oluşturabilmek için farklı disiplinlerden gelen, alanında yetkin araştırmacıların ve entelektüellerin nitelikli çalışmalarını teşvik eder. ORSAM; bölgesel gelişmeleri ve trendleri titizlikle irdeleyerek ilgililere ulaştırabilen güçlü bir yayım kapasitesine sahiptir. ORSAM, web sitesiyle, aylık Ortadoğu Analiz ve altı aylık Ortadoğu Etütleri dergileriyle, analizleriyle, raporlarıyla ve kitaplarıyla, ulusal ve uluslararası ölçekte Ortadoğu literatürünün gelişimini desteklemektedir. Bölge ülkelerinden devlet adamlarının, bürokratların, akademisyenlerin, stratejistlerin, gazetecilerin, işadamlarının ve STK temsilcilerinin Türkiye’de konuk edilmesini kolaylaştırarak bilgi ve düşüncelerin gerek Türkiye gerek dünya kamuoyuyla paylaşılmasını sağlamaktadır.

Firuze Yağmur Gökler

2010 yılında Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünden mezun oldu. Yüksek lisans eğitimini İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Kamu Politikası bölümünde tamamladı. Birleşmiş Milletler Türk Derneği Dergisinde, Today's Zaman da yazıları yayınlanmıştır. ORSAM'da Ortadoğu Uzman Yardımcısı olarak çalışmaktadır.

TAKDİM

ORSAM kurulduğu günden bu yana bilginin birincil kaynaklardan elde edilmesi amacıyla saha çalışmalarına son derece önem vermiş ve ORSAM uzmanlarının yaptığı saha çalışmaları sonrası ortaya koyduğu çalışmalarla fark yaratmıştır. Bu saha çalışmaları sırasında birincil kaynaktan bilgi edinilmesinin yanı sıra Türkiye'nin bakış muhataplarına aktarılırken, Türkiye ile saha çalışmasının yapıldığı ülke arasında yakınlaşma ve karşılıklı anlayış birliğinin sağlanmasına katkı yapılmaya çalışılmıştır. Bu amaçla karşı tarafın görüşlerinin de Türkiye'de bilinmesi ve yanlış anlaşılmasının giderilmesi noktasında, saha çalışması yapılan ülkenin her kesiminden önde gelen isimler ile söyleşiler yapılmıştır.

ORSAM uzmanları tarafından Ortadoğu saha çalışmalarında da Ortadoğu'da yaşayan her etnik ve dini grubun temsilcileri ile de görüşülmekte ve söyleşiler gerçekleştirilmektedir. ORSAM uzmanlarının yaptığı bu söyleşiler elinizdeki bu çalışmayla bir araya getirilmiş ve toplu bir bakış açısı sağlanmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte yapılan söyleşiler yıllara göre tasnif edilmiştir. 2009, 2010, 2011 2012 ve 2013 yıllarını kapsayan söyleşiler yıllara göre beş ayrı raporda okuyucularımızın beğenisine sunulmaktadır.. Faydalı olmasını umuyor ve keyifli okumalar diliyoruz.

Hasan Kanbolat
ORSAM Başkanı

İçindekiler

Takdim.....	4
GENEL	
Dünya Abaza Halkı Birliği Başkanı Şamba: “Barış İçinde Yaşamak İstiyoruz”	7
İsveç Krallığı’nın Ankara Büyükelçisi Christer Asp: “Türkiye Önemli Bir Bölgesel Güç Olarak Yükseliyor”	10
Kazakistan’ın Ankara Büyükelçisi Bagdad Amreyev: “Ortadoğu’da Savaş Dönemi Geride Kalmalı”	15
Araştırmacı Şenay Özden ile Söyleşi.....	19
Uludağ Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Tayyar Arı: “ABD ile Beraber Türkiye’nin de İsrail’den Uzaklaşmaya Başlaması İsrail’de Açıkça Travmaya Dönüşmüş Durumda”	24
İRAN	
Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Mustafa Kibaroglu: “Türkiye İran’ın Nükleer Çalışmalarını Anlayışla Karşılıyor Ama Askeri Amaçlı Kullanım İhtimalinden Endişeli”	27
AFGANİSTAN	
Dışişleri eski Bakanı Sayın Hikmet ÇETİN, Afganistan’daki NATO operasyonunun durumu ORSAM’a değerlendirdi: “Ekonomik Paket Açılmazsa, Asker Artırımı Sonuç Vermez”	33
SURİYE	
Raymond Hinnebusch: “Suriye Barış Sürecinde Kilit Rol Oynayabilir”	39
MISIR	
Mısır Büyükelçisi Elhadidi: “Türkiye Ve Mısır Rakip Değil, Birbirinin Tamamlayıcısıdır”	42
KÖRFEZ	
Büyükelçi Al-Wohaibi: “Türkiye Ortadoğu’da Denge Unsuru”	46

Derleyen: Firuze Yağmur Gökler

2009 ORTADOĞU SÖYLEŞİLERİ (GENEL-İRAN-AFGANİSTAN-SURİYE- MISIR- KÖRFEZ ÜLKELERİ)

GENEL

**Dünya Abaza Halkı Birliği Başkanı
Şamba: “Barış İçinde Yaşamak
İstiyoruz”**

26 Mart 2009

Dünya Abhaz-Abazin (Abaza) Halkı Birliği Başkanı Prof. Taras Şamba, Abhazya'daki mevcut durumu, uluslararası tanınma çabalarını ve bölge halklarıyla ilişkilerini değerlendirerek, geleceğe ilişkin beklentilerini anlattı.

**ORSAM: Fiilen (de facto) bağımsız durum-
daki Abhazya, Ağustos 2008 Krizi sonra-
sında, 26 Ağustos 2008'de Rusya Federas-
yonu tarafından tanındı. Bundan sonrası
için Abhazya'nın uluslararası alandaki ko-
numu konusunda ne tür öngörülerde bulu-
nabilirsiniz?**

Taras Şamba: Abhazların çok eski ve büyük bir tarihi bulunmaktadır. Dört ya da beş bin yıl önce Avrupa, Asya, Afrika ve Mezopotamya gibi çok geniş bir alanda Abhazca konuşuluyordu. Bu dil bilinen ve yazılı bir dildi. Tarihimizden gelen bu güvenle barış olsun istiyoruz. Barış içinde yaşanan bir ortamda bizim kültürümüzü tanıtmak daha kolay ve daha iyi olacak, daha iyi olanaklara sahip olacağız. Abhaz halkının kendi devletine sahip oluşu iki bin yıllık bir tarih üzerine kuruludur. İki bin yıllık bir devlet geleneği olan bir halkız. Tarihte zaman zaman çok güçlü zaman zaman da güçsüz olduğumuz dönemler oldu, ancak halkımız kültürünü ve dilini kaybetmeden bugünlere kadar geldi. Bu nedenle, etrafımızdaki diğer halklarla birlikte her zaman sağlıklı bir diyalog kurabilecek ve onları anlayabilecek bir dil kullanabileceğimiz şekilde hazırlıklarımızı yapıyoruz.

Yeni bir cumhuriyet kurduk. Bu nedenle Kafkasya'da meydana gelen olaylar doğrudan bizi de ilgilendiriyor ve eşzamanlı olarak bi-

zim de sorunumuz oluyor. Kafkasya coğrafyası; Asya, Orta Asya, Avrupa ve Ortadoğu arasında bir köprüdür. Kafkasya'da yaşayan bütün halklar bize her zaman saygı gösterirler; biz de onların kültürlerine ve varlıklarına her zaman saygı duyarız. Dünyada, uluslararası hukukta, Birleşmiş Milletler'de gözetilen ölçütleri karşılıyoruz. Bu ölçütler, devlet olabilmenin şartları içinde en başta tarih, dil, kültür, toprak, birlikte yaşamaktan bahseder. Bunların yanında bağımsız bir devlet olabilmek için gereken bağımsız bir orduya, ekonomik yeterliliğe ve benzeri koşullara Abhazya olarak sahibiz. Bağımsız ve egemen bir devletin olmazsa olmaz kurumları olan parlamento, hukuk kurumları, hükümet ve diğer kurumların tümü mevcuttur. Bu kurumların alt kurumlarına da sahibiz. Yani devlet olmamız için hiçbir neden yoktur. Uluslararası hukukun tanımladığı ve BM'nin tanımlamış olduğu kuralların hepsine halk olarak uymaktayız. Devletimizin küçük olması sebebi ile Rusya Federasyonu, Türkiye ve Kafkasya'daki diğer ülkeler ile ters düşmek ya da bu ülkelere sorun çıkarma gibi bir düşüncemiz yoktur. Tersine tüm ülkelerle uzlaşmak istiyoruz, çünkü küçük bir devletiz. Bu nedenle barış içinde yaşamak istiyoruz.

Türkiye ve Rusya Federasyonu arasındaki ilişkiler sıcak bir şekilde devam ediyor. Bundan önce Abdullah Gül Moskova'yı ziyaret etti; daha öncesinde ise Başbakan Erdoğan Moskova'ya ziyarette bulundu. Rusya Federasyonu Başbakanı Putin de Türkiye'yi ziyaret edecektir. Bu ziyaretler ilişkilerin sıcak bir şekilde yürütmesine olanak sağlıyor, bu durum Abhazya olarak bize de yansıtacaktır. Bizler Abhazya içindeki ufak tefek sorunları çözecek güce ve yeteneğe sahibiz. Yıllardır Avrupa ve Amerika'da gözlemciler ülkemize gelip ziyaretlerde bulunup, Abhazya'nın bağımsızlığına layık olup olmadığına, demokrasinin ve hukukun işleyip işlemediğine, seçimlerin hangi koşullarda yapıldığına dair gözlemler yaparlar

ve gözlemlerin ardından bizleri takdir ederek ülkemizden ayrılırlar. Bugün Abhazya dışında yaşayan diğer halklar da Abhazya'da demokrasinin işlediğini, tüm seçimlerin serbest bir biçimde yapıldığını ve tüm atamaların şeffaf bir şekilde gerçekleştirildiğini görüyorlar ve bu durumdan da çok memnunar.

En büyük sorunumuz Abhaz halkının 52 farklı devletin sınırı içinde yaşamasıdır. Temel amacımız 52 ülke içinde yaşayan insanların dil olarak birbirleri ile paylaşım içinde olarak yaşamalarını sağlamak ve iletişimlerini canlı tutmaktır. Bu durum bizim sorunumuzun temelini teşkil etmektedir. Şu anda Gürcistan ve Gürcüler ile aramızda her hangi bir sorun yoktur. Onlar bağımsız bir devlet, biz de bağımsız bir devletiz. Ekonomik ilişkiler de yavaş yavaş canlanmaya başladı. Hem benim hem de Abhaz aydınlarının ortak görüşü şudur: Bütün Abhaz halkları, Kuzey Kafkasya, Güney Kafkasya halkları kardeşler, biz öyle görüyoruz. Ancak herkes kendi topraklarında, kendi ülkesinde kendi evinde kalmalıdır. Daha sonra daha güzel dostluklar ve daha güzel kardeşlikler kurulur. Bugün BM bünyesinde bulunan devletlerden 32'si hem toprak hem de nüfus bakımından Abhazya'dan küçüktür. Onun için acelemiz yok. Zaman içinde bütün dünya, ABD, BM, Avrupa bizi kabul eder. Herhangi bir güvenlik sorunumuz olmadığı için biz son derece rahatız. Kültürümüz ve tarihimizle yavaş yavaş kendimizi tanıtırız.

ORSAM: Abhazya, uluslararası hukuka göre devletlerin tanınmasına imkan veren kriterlerin hepsini yerine getirmiş olsa bile şunu biliyoruz ki bir devletin tanınmasının önündeki en büyük engel komşuları tarafından tanınmasıdır. Bu konuda kısa vadede bir beklentiniz var mı? Orta vadede Avrupa Birliği, Türkiye ya da Hazar devletleri tarafından tanınma ihtimalinden söz edilebilir mi? Abhazya'nın en temel sorunlarından birini teşkil eden bu konuda,

Abhazya-Rusya Federasyonu arasındaki yakın ilişkilerin olumsuz bir etkisi olabilir mi?

Taras Şamba: Her şeyden önce kendimize güveniyoruz. Eğer kendimize olan özgüvenimiz olmasaydı bu büyük tarihimiz bugün olmazdı, yok olurdu. Ancak bize destek veren ve bizden yana olan tüm halklara teşekkür ediyoruz. Her şeyden önce, Abhazya savaş halindeyken, Abhazya saldırıya uğradığı zaman bize ilk başta destek veren Adige, Çeçen, Kabardey, Rus, Ermeni, Kazak, Balkar gibi kardeş Kafkas halklarına teşekkür ediyoruz. Bu ülkeler bizim için dost ülkeler. Bugün bize en çok destek veren ülke Rusya Federasyonu'dur. Ona çok teşekkür ediyoruz, ancak her şeyden önce bizim kendi öz güvenimiz önemlidir. Rus ve diğer kardeş halklara teşekkür ediyoruz. Ancak biz kendi devletimizin bağımsızlığını güçlendirmeyi ve pekiştirmeyi ve diğer halklar ile olan ilişkilerimizi güçlendirmeyi kendi özgüvenimiz nedeni ile istiyoruz.

ORSAM: Sonuç olarak Rusya Federasyonu ile ilişkilerin olumsuz etkide bulunmayacağını düşünüyorsunuz. Malumunuz, sadece Rusya Federasyonu ile ilişkileri iyi tutmak yeterli değil. Diğer devletler ile iyi ilişkiler içinde olmak, Batı ile ilişkileri iyi şekilde götürmek de önemli. Acaba açılım da bulunmasın beklediğiniz yeni devletler de var mı?

Taras Şamba: Türkiye değil ancak komşu ülkeler, öncelikle Kafkas halkları ile Kafkasya'daki ve Orta Asya'daki devletler bizlerle görüşmek ve bizi tanımak istiyorlar. Ancak bunun için daha erken, bizim vaktimiz daha var.

ORSAM: Bu aşamada Türkiye'den bir beklentiniz var mı?

Taras Şamba: Türkiye'den her hangi bir tanıma beklentimiz yok.

ORSAM: Siyasi ya da ekonomik beklentiniz var mıdır?

Taras Şamba: Bir beklentimiz olsun istiyoruz ancak olmasa da bizim için bir sorun değil.

ORSAM: Ortadoğu bölgesine ilişkin bakış açınız nedir? Gelecekte bölgeye ilişkin bir dış politika yürütmeyi öngörüyor musunuz? Bu dış politika nasıl şekillenecektir?

Taras Şamba: Şu anda Suriye ve Ürdün'de bulunan soydaşlarımız kanalı ile kültürel ilişkilerimiz devam etmektedir. Ufak tefek ekonomik ilişkilerimiz de var ama henüz siyasi düzeyde her hangi bir ilişkimiz yoktur.

Taras Şamba Kimdir?

Dünya Abhaz-Abazin (Abaza) Birliği Yönetim Kurulu Başkanı Halkı Birliği Başkanı Taras Şamba, 1938'de Sohum'da doğdu. Yüksek öğrenimini Moskova'da yapan Şamba, 1963'de Moskova Devlet Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. Sohum'da 9 yıl farklı görevlerde bulunan Şamba, 1972 yılında Moskova'ya dönerek akademik hayata atıldı ve anayasa hukuku alanında profesörlük unvanı aldı. 1989-1993 yılları arasında SSCB ve ardından Rusya Federasyonu parlamentosu Duma'da milletvekili olarak görev yaptı. 2008 yılına kadar Rusya Federasyonu bünyesinde bürokrat ve diplomat yetiştiren Moskova Devlet Uluslararası İlişkiler Enstitüsü'nde öğretim üyeliği ve dekanlık görevlerinde bulunduktan sonra yaş haddinden emekli oldu. Halen bu kurumda ve Rusya Federasyonu bünyesindeki muhtelif üniversitelerde dersler veren Şamba 1992 yılındaki kuruluşundan bu yana Dünya Abhaz-Abazin (Abaza) Halkı Birliği'nin Genel Başkanlığı görevini yürütüyor.

Bu söyleşi 17 Mart 2009'da tarihinde Ankara'da ORSAM Avrasya Uzmanı Aslan Yavuz Şir tarafından gerçekleştirilmiştir.

İsveç Krallığı'nın Ankara Büyükelçisi Christer Asp: "Türkiye Önemli Bir Bölgesel Güç Olarak Yükseliyor"

25 Mart 2009

AB Dönem Başkanlığını devralmaya hazırlanan İsveç Krallığı'nın Ankara'daki Büyükelçisi Christer Asp, Türkiye'nin uluslararası sistemdeki değişen rolü, İsveç ile ilişkilerini tayin eden etkenler, Türkiye-AB ilişkilerinin seyri üzerine değerlendirmelerde bulundu. Büyükelçi Asp, Türkiye'nin aktif dış politikasıyla Ortadoğu bölgesinin yükselen gücü olduğuna ve AB üyeliğinin Brüksel'in dış politikasını güçlendirici bir etki yapacağına dikkat çekti.

ORSAM: Türkiye-İsveç arasındaki ikili ilişkileri, kültürel farklılıkları ve Türkiye'nin küresel politikadaki yeri dikkate alındığında, Türkiye'de böyle bir göreve atanmak size neler hissettiriyor?

Christer Asp: Benim için Türkiye gibi bir ülkeye büyükelçi olarak atanmak bir ayrıcalık. Türkiye Avrupalı bir ülke ve Akdeniz'in ku-

zeydoğu bölgesi her zaman bizim tarihimizin ve Avrupa'nın bir parçası olmuştur. Ülkemizde ve Batı Avrupa'nın geri kalanında inşa etmiş olduğumuz medeniyet, bu bölgeden etkilenmiştir. Medeniyetimizin bir bölümü ya Türkiye'den gelmiştir ya da Türkiye aracılığıyla gelmiştir. Bu tarihi bakış açısından Türkiye daima Avrupa'nın ilginç bir parçası olmuştur. Geçtiğimiz son birkaç yıla bakacak olursak Türkiye'de gerek ekonomik gerek siyasi açılardan büyük bir değişim olmuştur. Burada olmak bu açıdan da çok ilginç. Çünkü bir büyükelçi olarak tanık olduğunuz değişimlerin sizi tarihe yön veren olayların gözlemcisi yaptığını hissediyorsunuz. Ayrıca, profesyonel yaşamımın büyük bir bölümünü Avrupa Birliği konuları ile ilgilenerek geçirmemin ve Türkiye'nin müzakere tarihi almasının öncesinde ve sonrasında konuyla ilgilenmiş olmanın, devletimin beni burada görevlendirmesine neden olduğunu düşünüyorum.

ORSAM: Türkiye'yi günümüz uluslararası ilişkiler sisteminde nasıl bir noktada konumlandırıyorsunuz?

Christer Asp: Bana göre Türkiye önemli bir bölgesel güç olarak yükseliyor. Bugün, hızlı ekonomik büyüme göstergeleri açısından dünyada en büyük 17. ülke konumundasınız. Son yıllarda Türkiye'nin çok daha aktif bir dış politika ve güvenlik politikası olduğunu gözlemliyoruz. Türkiye bölgesel bir güç olarak dünyanın bu tehlikeli coğrafyasında bir rol almalı, alabilir ve alıyor da. Türkiye bu bölgede, kendi etkisini ve ikili ilişkilerini kullanarak bölgenin sorunlarına barışçıl çözümler getirmek konusunda kayda değer derecede önemli bir alana sahip. Bu noktada İsveç ve AB'nin bakış açıları da çok önemli. Çünkü bu bölgede ortaya çıkan istikrarsızlık Avrupa'nın da istikrarsızlaşacağı anlamına gelmektedir.

ORSAM: Türkiye-İsveç ikili ilişkilerinde belirleyici etkenler nelerdir? İsveç,

Türkiye'ye yaklaşımında hangi parametreleri dikkate alıyor?

Christer Asp: Bence her zaman için tarihi gelişmelere bakmak çok önemlidir. Bu açıdan bakıldığında Türkiye ve İsveç'in 1500 yıl önceye dayanan köklü bir ilişkileri var. Vikingler ilk olarak Rusya ve İstanbul'a denizler aracılığıyla geldiğinde, buraya yerleştiler, ticaret yaptılar ve Türkiye hakkındaki intibalarla İsveç'e döndüler. 300 yıl önce Türkiye'de beş yıllığına yaşayan bir İsveç kralımız vardı. Türkiye'yi Rusya ile savaşmaya son vermesi konusunda ikna etmeye çalışıyordu. Bense asla Sultanı ikna etmeyi başaramadığı için çok mutlu oldum; çünkü neden Rusya ile savaşmak durumunda olduğumuzu asla anlamadım. Sonuç olarak, Kral Türkiye'de beş yıl yaşadı ve geri döndüğünde çok fazla anı getirmişti. Hatta kültürel etkilenmeler olmuştu. O zamanlardan beri ilişkilerimiz çok sıcak. Ondan çok kısa bir süre sonra, yine yaklaşık 300 yıl önce İsveç Türkiye'nin en eski Avrupalı dostu unvanını almıştır. Bugünse çok yakın ekonomik bağlarımız var, ikili ticari ilişkilerimiz var. Ayrıca İsveç'te sayıca fazla bir Türk topluluğu var, 9 milyonluk nüfusumuzun 100.000'i Türk'tür. Siyasi olarak da çok yakın ve iyi ilişkilerimiz var. İsveç Türkiye'nin AB üyeliği sürecindeki en içten destekçisidir. Parlamenterlerimizden de Türkiye'nin üyeliğini destekleyenlerin sayısı oldukça fazla. İlişkilerdeki bu yakınlığı geçmiş dönemlerin en iyisi olarak değerlendirebiliriz.

ORSAM: Türkiye'nin AB müzakere sürecini nasıl değerlendiriyorsunuz? Farklı kültürel, dini ve coğrafi konumu itibarıyla Türkiye "öteki" sıfatını hak ediyor mu?

Christer Asp: Kesinlikle hayır, hak etmiyor. Türkiye diğer Avrupa ülkelerinden farklı değildir. Diliniz, kültürünüz, dininiz farklı. Ama benim ülkeme bakacak olursanız diğer birçok Avrupalı ülkeden farklı bir kültüre, dile ve dine

sahibiz. Türkiye bu bakımdan "farklı" değildir. Aksine, AB'nin ağırlıkla önem verdiği en başta gelen konulardan biri kültürler arası çeşitliliktir. Farklı kültürlerin farklı etkileri vardır. Farklı kültürlerle sahip farklı ülkeler sayesinde Avrupa ritüeli oluşur. Elinizde Türkiye'de oldukça büyük bir kültürel miras var, bu da AB'nin kültürel çeşitliliğine büyük katkı sağlayacaktır. Türkiye'nin farklı olduğu argümanını kesinlikle reddediyorum. Türkiye'nin AB'ye üyeliği tartışmalarında ise, Türkiye'nin çok büyük bir ülke olduğu, AB'ye yeni katılanlar arasında en büyük ülke konumunda olduğu dikkate alınmalı. Bu da Türkiye'nin üyeliğini daha küçük ülkelere göre çok daha karmaşık kılıyor. Öte yandan, üyelik müzakereleri çok yavaş ilerliyor. AB'deki bazı üye devletlerin engeller çıkardığını görüyoruz. Reformların gerçekleştirilmesi bakımından Türk tarafında da belli bir yavaşlama görüyoruz. 2002-2005 arasında Türkiye'nin tarihi olarak bir devrim geçirdiğini de söyleyebiliriz. Bu değişimler Türkiye'nin Kopenhag Kriterlerini yerine getirmek için 2005'te üyelik müzakerelerine başlayabileceği anlamına gelmiştir. O dönemden itibaren reform süreci giderek yavaşlamıştır. Reform süreci elbette ki üyelik müzakerelerinin hızı ile doğrudan ilintili. Sonuç olarak, müzakere sürecini etkileyen birçok neden vardır. Ama şunu akıllarda bulundurmamız gerekir ki Türkiye gibi büyük bir ülkeyi üyeliğe kabul etmek başlı başına karmaşık bir iştir. Türkiye'nin durumu İsveç gibi değil.

ORSAM: Avrupa değerleri Kopenhag Kriterleri ile tam olarak örtüşüyor mu? Türkiye bu kriterleri yerine getirdiği takdirde AB üyesi olabilir mi? Yoksa Avrupa'nın Türkiye'yi herhalükârda AB'nin dışında tutacak belli sosyolojik ve kültürel değerleri mi var?

Christer Asp: İlk olarak Kopenhag Kriterleri çok önemlidir. Bunlar bir ülkenin üyelik müzakerelerine başlaması için gerekli olan,

atlamaları gereken bir eşik gibidir. Bunları oldukça zor olan müzakere sürecine başlamak için gerekli olan asgari kriterler olarak da tanımlayabilirsiniz. Kopenhag Kriterleri eşliğini atladığınızda giriş müzakereleri sürecinde kurallar, tüzükler, normlar ve değerler adapte edilmelidir. Biz bunları müzakere fasılları adı altında farklı bölümlere koyuyoruz. Giriş müzakeresine başlamak karar verdiğimizde bunun içinde üye olmak ve tüm gerekli değişimleri yaparak, değerleri, normları kabul ederek bir ülkenin üyelik şartlarını yerine getirme taahhüdünün gizli olduğunu düşünüyoruz. AB içinde bir üye olarak işlev görebilmesi için bunlar gereklidir. Bu hep böyle olmuştur ve Türkiye için de durum böyle olacaktır. Avrupa'da bazı siyasetçilerin Türkiye'nin üyeliği ile ilgili olumsuz görüşler öne sürdüğünü duyuyoruz. Bu konuda AB içinde çok ateşli tartışmalara tanık oluyoruz. Aynı Türkiye'de olduğu gibi, burada da farklı sesler çıkabiliyor siyasetçilerden. Zaman zaman siyasetçilerin genişleme karşıtı tutum alınması gerektiğini savunduklarını, bunun yerine iç meselelere odaklanılması gerektiğini ifade ettiğini duyarsınız. Daha ziyade ekonomi ve güvenlik politikasını güçlendirmeye odaklanılmasını isteyenler vardır. Bu nedenlerle, bazı siyasetçilerin olumsuz görüşler belirtmeleri çok da ilginç değil. Ayrıca benim ülkemde de bunlar tartışılıyor. "Dışarıda kalırsanız size imtiyazlı ortaklık verebiliriz" söylemlerini duyuyoruz. Biz bu olumsuz görüşleri pek dinlemiyoruz. Üyelik müzakerelerini tamamladığı noktada, Türkiye açısından zaten AB üyeliği dışında bir alternatif göremiyorum. İngiltere örneğini akıllara getirin. On yıl boyunca üyeliği engellenmiştir. Ama onlar bu tipte olumsuz Fransız düşüncelerini dikkate almadan yola devam ettiler.

ORSAM: Türkiye'nin komşu bölgelerdeki arabuluculuk çabalarını nasıl değerlendiriyorsunuz? AB üyelik süreci bakımından

değerlendirildiğinde bu çabaların bir katkısı olur mu?

Christer Asp: Bence bu çok önemli. Çünkü benim ülkem de dâhil olmak üzere birçok yerde Türkiye'nin stratejik boyutu geçmişte hep göz ardı edildi. Bugün öyle bir Türkiye görüyoruz ki dünyanın bu bölgesinde oldukça kararlı, çok faal bir dış politika ve güvenlik politikasına sahip; bölgedeki her bir aktörle etkili bağlantılara sahip. Bu oldukça önemli bir durumdur. Irak'la diyalog konusuna gelindiğinde de çok yapıcı bir rol üstlenmiştir. Irak'taki Kürt yönetimiyle olan diyalogunu da buraya katabiliriz. İran'la devam eden bir diyalogunuz var. Ermenistan konusunda büyük adımlar attınız. Güney Kafkasya'da çok önemli bir rol oynadınız. Yunanistan'la aranızda devam eden bir normalleşme süreci var. Son Gazze krizinde Türkiye'yi anında müdahale ederken gördük. Taraflar arasında uzlaşma sağlama çabanızı gördük. Ayrıca Avrupa ve HAMAS'la özel diyalogunuz HAMAS'ın tek taraflı olarak ateşkes ilanında da etkili olmuştur. Türkiye şu an Kıbrıs'taki süreci destekliyor, 2004'te Annan Planı ile ilgili tutumunuz; bunların hepsi Türkiye'nin bölgede oynadığı rolün büyüklüğü ve önemine vurgu yapıyor. Bu da Türkiye'nin stratejik boyutunun öneminin altını çiziyor. Türkiye AB üyesi olduğunda AB'nin dış ve güvenlik politikasını özellikle bu bölge ile ilgili olarak güçlendireceği anlamına geliyor.

ORSAM: 2000 yılında Helsinki Zirvesi'nde İsveç Türkiye'nin AB üyeliğine kesin bir dille karşı çıkmıştı. Fakat sonraları, Türkiye İsveç'in desteğini hissetmeye başladı. Bu noktaya gelirken neler değişti?

Christer Asp: Değişen İsveç değil Türkiye. Bu soruyu sıklıkla duyuyorum ve hep aynı cevabı veriyorum. İsveç Türkiye hakkında üyelik müzakereleri bağlamında 1990'larda olumsuz bir görüşe sahipti. Türkiye'yi AB dışında tutma-

mak için geliştirilen yöntem, gerçekleştirmesi gereken değişimler hakkında onu eleştirmekti. Değişim bu yüzyılın başında çok hızlı bir şekilde gerçekleşmeye başladı. Biz değişimi gördük ve elbette Türkiye'yi kuvvetle desteklemeye başladık. İşte bu sebeple tutumumuz değişti. Türkiye'deki gelişimi gördükçe daha da ikna oluyoruz. Türkiye AB'nin yapıcı bir üyesi olabilir.

ORSAM: 2009'un ikinci yarısında AB dönem başkanlığı Çek Cumhuriyeti'nden İsveç'e geçecek. İsveç böyle bir göreve hazır mı? Lizbon Anlaşması, Gazze krizi ve ABD'nin Irak'tan çekilme süreci dikkate alındığında AB zor günlerden geçiyor. İsveç AB içinde, karar mekanizmalarındaki kısır döngüyü kırmak için belli bir stratejiye sahip mi?

Christer Asp: Bu İsveç'in dönem başkanlığını ikinci kez devralışı olacak. Yeni gelenlerden değiliz ve dönem başkanlığının nasıl bir süreç olduğunu biliyoruz. Bu büyük bir sorumluluk. Özellikle İsveç gibi küçük ve orta büyüklükteki ülkeler için. Ama bunu yapmak için hazırız. Ulusal programımız hazır. Bir önceki dönem başkanı olan Fransa ve mevcut dönem başkanı Çek Cumhuriyeti ile kendi dönem başkanlığımızda, bu altı ayda neleri başarmak istediğimiz konusunda fikir alışverişimizi yaptık. Ayrıca tecrübemiz doğrultusunda söyleyebiliriz ki 18 ay ile 2 yıllık bir zaman dilimi öncesinden plan yapmaya başlamanız gerekiyor. Beklenmeyen etkenler neredeyse her dönem başkanlığında ortaya çıkıyor. Dünyada beklenmeyen olaylar sizin orayla ilgilenmenizi gerekli kılabilir. Örneğin Fransa dönem başkanlığının başında Gürcistan konusu, Çek başkanlığında meydana gelen Gazze olayı gibi. Ama hazırlıklıyız. Dönem başkanlığını devraldığınızda olması gereken orada ulusal kimliğinizi bırakabilmeniz. Tabii ki orda İsveç devleti olarak bulunuyoruz. Dönem başkanı olarak diğer üyelerin yaptığı oranda ulusal

çıkarlarınızı ön plana çıkaramazsınız. Çünkü göreviniz 27 üyeyi bir arada tutabilmek ve bu şekilde ilerlemek. Farklı ulusal çıkarlar arasında dengeyi sağlayabilmek önemlidir. İlk başkanlık dönemimizden öğrendiğimiz üzere bu çok farklı bir tecrübe.

ORSAM: Dünya siyasetinin bir anlamda Ortadoğu'da şekillendiği ve küresel aktörlerin bir şekilde etkilendiği göreceli olarak doğrudur. AB'den bağımsız olarak İsveç'in bir Ortadoğu politikası var mıdır? Varsa, İsveç Ortadoğu'da Türkiye ile işbirliğine açık mıdır?

Christer Asp: Bir Ortadoğu politikamız var; fakat İsveç'in Ortadoğu politikası AB'nin dış ve güvenlik politikası ile örtüşüyor. Bu ortak dış ve güvenlik politikasının altında yatan temel nedendir. Bu politika, ekonomi politikamızı ileriye götürebilmek için ulusal duruşlarımızla şekillendirilmiştir. Bu noktada Ortadoğu dördlüsünü de destekliyoruz. Filistin konusunda da diğer AB ülkelerinden farklı bir politikamız yok. Ateşkes konusunda ve Gazze'ye insani yardım konusunda da adım attık. Gazze'nin yeniden soluklanmasına yardım etmeliydik. Yapıcı bir barış sürecinde başka devletlerle de görev aldık. Sonuç olarak İsveç'in Ortadoğu politikası AB'nin sadece dört beş yıllık olan Ortak Dış ve Güvenlik Politikası ile örtüşüyor. Bu politika daha da geliştiriliyor ve uzak olmayan bir gelecekte Türkiye de AB üyesi olarak bu bölgedeki tecrübelerini ve katkılarını yapacaktır.

ORSAM: Türkiye'nin PKK terörü ile mücadelesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Christer Asp: Türkiye 20 yıldan fazla bir süredir terörizmden muzdarip. Bunu şiddetle kınıyoruz. Terörizmin hiçbir şeklini kabul edilmez bulmuyoruz. Şiddet ve terörizm asla siyasi bir amaca ulaşmak için araç olarak kullanılamaz. Türkiye'nin sınırları içinde güvenliğini sağ-

lama ve egemenliğini savunma hakkı vardır. Türkiye'nin yaptığı da budur zaten. Şunu da eklemek istiyorum Türkiye ve Irak arasında, Bağdat ve Ankara arasındaki diyalogu hoş karşılamakta ve güçlü bir şekilde savunmaktayım. Irak'taki Kürt yönetimiyle diyalog yolları aranmalıdır. Bu, Türkiye ve Irak'ın dikkat etmesi gereken bir husustur. AB perspektifinden de bakınca, azınlık haklarına yönelik olarak değerlendirilebilir. Türkiye tarafından TRT 6'nın kurulmasına yönelik adımlar da AB tarafından hoş karşılanmaktadır.

ORSAM: İsveç'te yaşayan Türk nüfusundan biraz bahsedebilir misiniz? Onları Türkiye'nin bir temsil grubu olarak görüyor musunuz?

Christer Asp: Hem evet hem hayır. Ben onları İsveç vatandaşı olarak görüyorum. Ama aynı zamanda Türk vatandaşı durumundalar. Benim ülkeme gelerek benim ülkemi de zenginleştiriyorlar; çünkü kendi kültürlerini de getiriyorlar. Ülkeme gelip yerleştiklerinde, va-

tandaşlıklarını aldıklarında İsveç vatandaşı olmuş olurlar. Başka bir ülkede doğmaları veya başka ülkelere ebeveynlere sahip olmaları önemli değildir. Bugün İsveç nüfusunun üçte biri, ebeveynlerinden birinin başka bir ülkede doğduğu gruptan oluşturmaktadır. Başka ülkelere göç kabul eden kişileri kabul eden ülkelerin onları entegre edecek politikalara da sahip olması beklenir. Başka ülkelerle karşılaştırıldığında bütünleşme açısından bunu oldukça iyi yaptığımızı söyleyebilirim. Örneğin Türk nüfusuna bakarsanız ikinci ve üçüncü nesilleri görebiliyoruz. 9 milyonluk İsveç nüfusunun 100 bininin Türk olduğunu söyleyebilirim. İsveç'teki siyasi ortamda da Türkiye-İsveç ilişkilerini güçlendirme çabasında olan çok faal Türkleri görüyoruz. Örneğin burada, büyükelçilikte bir çalışmamız var. Ankara'da doğup bir yaşında İsveç'e gelmiş. Burada başka bir diplomatımızın annesi Türk ve babası İsveçli. Sonuç olarak bu sığınma talep eden ya da yerleşme hakkı talep eden vatandaşla ilgilenmek her hükümetin sorumluluğudur.

Kazakistan'ın Ankara Büyükelçisi Bagdad Amreyev: "Ortadoğu'da Savaş Dönemi Geride Kalmalı"

10 Şubat 2009

Ortadoğu ülkelerindeki görevlerinden sonra geçtiğimiz Temmuz ayında Ankara'daki yeni görevine başlayan Kazakistan Büyükelçisi Bagdad Amreyev, ORSAM'ın sorularını yanıtladı. Kazakistan'ın Orta Asya'da üstlendiği bölgesel inisiyatiflerden, Ortadoğu meselelerine yaklaşımına kadar bir dizi konuda değerlendirmelerde bulunan Büyükelçi Amreyev, uluslararası sistemde yıldızı hızla yükselen Kazakistan'ın öncelikleri hakkında bilgi verdi. Amreyev, AGİT Başkanlığını devralmaya hazırlanan ülkesinin jeopolitik önemi, Türk dünyası içindeki işbirliği çabaları ve Ortadoğu barış süreci hakkında önemli noktalara temas etti.

ORSAM: Türkiye-Kazakistan arasındaki ilişkilerin genel seyrini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bagdad Amreyev: Kazakistan ve Türkiye birbirlerine uzun yıllardır süregelen dostluk ve

stratejik müttefik münasebetleriyle bağlıdır. Bu ilk günden bu yana böyleydi ve bugün de aynı şekilde devam ediyor. Kazakistan ve Türkiye, Birleşmiş Milletler, Asya'da İşbirliği ve Güven Arttırıcı Tedbirler Konferansı, AGİT, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı, İslam Konferansı Örgütü gibi uluslararası ve bölgesel teşkilatlar kapsamında aktif bir şekilde işbirliği yapmaktadırlar ve dış politika girişimlerinde birbirinden karşılıklı olarak destek görmektedirler. Ekonomik ilişkilerimiz de keza yoğun bir şekilde devam etmektedir. Kültür ve eğitim konusundaki işbirliğimiz ise artarak devam ediyor. İlişkilerde hiçbir pürüz bulunmamaktadır ve her alanda gelişmeye devam etmektedir. Türkiye-Kazakistan arasında karşılıklı olarak büyük bir güven söz konusudur. İşte tüm bu nedenlerle ikili ilişkilerin stratejik boyutundan söz edebiliyoruz.

ORSAM: Kazakistan'ın Orta Asya ülkeleriyle ne tür bir işbirliği süreci geliştiriyor?

Bagdad Amreyev: Orta Asya ülkeleri tabii ki Kazakistan'a en yakın olan ülkeler ve hepsiyle iyi ilişkiler içerisindeyiz. Gelenekler ve aynı toprağı paylaşmak gibi ortak noktalarımız var. Bir Orta Asya birliği kurulması için girişimimiz oldu. Böyle bir birliğin kurulacağına dair inancımız tamdır. Ülkemiz Tacikistan ile Kırgızistan'ın ekonomik kalkınması ve iç istikrarının sağlanması için bu ülkelere yardım etmektedir. Ortak bir geleceğimiz olduğunun farkındayız.

ORSAM: Türk Dili Konuşan Devletler Parlamenter Asamblesi kurumsallaşıyor. Kazakistan'ın sürece ilişkin perspektifini paylaşır mısınız?

Bagdad Amreyev: Türk devletleri arasında siyasi, ekonomik ve kültürel-insani alanda işbirliği konusunda büyük çalışmalar geçmişte yapıla geldiği gibi günümüzde de yapılmaktadır. Sıkı siyasi temaslar vardır: yılda 4-5 üst

düzyer görüşme yapılmakta ve devlet başkanları zirveleri düzenli olarak yapılmaktadır. Gelişmiş iktisadi münasebetler ve etkileyici bir ticaret hacmi bulunmaktadır. Kültürel-insani ilişkilerde geniş bir ağı bulunmakta ve bu alanda bir dizi ortak projeler gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte, Türk dünyasında bu devletleri devlet başkanları düzeyinde bir araya getiren, belirli dönemlerde gerçekleştirilen zirvelerin çalışmalarını düzenleyen, kültürel-insani ve ekonomik işbirliğini koordine eden müşterek bir yapı bulunmamaktadır. Bu açığı kapatmak üzere Cumhurbaşkanı Nur sultan Nazarbayev bir dizi girişimde bulundu ve bu girişimler Türkiye Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ve Türk dünyasının diğer liderleri tarafından desteklendi. Bunlardan biri, siyasi düzeyde Türk Dili Konuşan Devlet Başkanları Daimi Sekreteryasının kurulmasıdır. Herhalde hukuki olarak önümüzdeki zirvede vücut bulacaktır. İkincisi, Türk Dili Konuşan Devletler Parlamenterler Asamblesinin kurulmasıdır. Buna ilişkin anlaşma Kazakistan, Türkiye, Azerbaycan ve Kırgızistan olmak üzere dört Türk dili konuşan devletler meclis başkanları tarafından bu yıl 21 Kasım tarihinde İstanbul'da imzalandı. İçtimai düzeyde yine Cumhurbaşkanımızın önerisi üzerine Türk halklarının Aksakallar (Bilge Kişiler) Konseyi oluşturulacaktır.

Dünya geneline bakıldığında tüm akraba toplulukların çeşitli zeminlerde bir araya gelip kurumsallaştıkları görülür. Etnik zeminde bir araya gelenlerin yanı sıra Amerika ya da Latin Amerika ülkelerinde olduğu gibi coğrafi kriteri temel alanlar; Şangay İşbirliği Örgütü gibi stratejik ve jeopolitik koşullar göz önünde bulunduranlar ya da EKO gibi ekonomik amaçlı olan örgütler vardır. Türk Dili Konuşan Devlet Başkanları Konseyi'nin kurulmasının ardından buna paralel ekonomik işbirliği yapılarının da ortaya çıkacağını düşünüyorum. Kazakistan olarak bu süreci destekliyoruz ve inanıyorum ki tüm Türk kardeşlerimiz de bizi bu konuda desteklerler.

ORSAM: Kazakistan önümüzdeki dönem-

de AGİT Başkanlığı'nı devralacak. Ülkenizin Avrupa vizyonu hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Bagdad Amreyev: Çok yönlü dış politika çizgimizin büyük başarılarından biri de, en büyük siyasi-devlet birliği olan AB ve Avrupa ülkeleriyle karşılıklı ilişkilerin yüksek bir seviyeye ulaşmış olmasıdır. Çin'le karşılıklı anlayış ve işbirliği konularındaki yüksek uyum, Kazakistan'ın dengeli ve pragmatik dış politika yöneliminin başarılı bir şekilde gerçekleştirildiğinin göstergesidir. Titiz ve ehil bir çalışma neticesinde 2010 yılı AGİT başkanlığı statüsünün alınmış olması, sağlam bir şekilde Avrupa kurumlarına ve güvenlik sistemlerine dâhil olan Kazakistan'ın dünya politikasında reel bir aktör olma sürecini önemli ölçüde hızlandıracaktır. Büyük bir bölümü Asya'da bulunan ve Müslüman bir ülke olarak tanımlanan Kazakistan için AGİT başkanlığı, gerçekten tarihi bir olaydır.

AGİT tarihinde ilk defa, Avrupalı olmayan, eski Sovyetler Birliği üyesi ve Müslüman bir nüfusu olan bir devlet, AGİT gibi çok önemli Avrupalı kuruluşun başına geçecektir. Böyle bir durum AGİT için çok büyük bir artıdır. Bu durumun uluslararası kuruluşların çalışmalarına yeni bir yaklaşım getireceğine inanıyoruz. Mesele, Kazakistan için de çok tarihi bir olaydır. Kısa bir süre önce, AGİT başkanlığı çerçevesinde, Kazakistan'da "Avrupa Yolu" isimli resmi bir program kabul edilmişti. Ama pek tabii, gelişmeler Kazakistan'ın Avrupa Birliği'ne üye olması ya da Kazakistan'ın kendini bir Avrupa ülkesi olarak gördüğü anlamına gelmemektedir. Öncelikle, Kazakistan topraklarının büyük bir bölümünün coğrafi olarak Avrupa kıtasının içinde yer aldığını belirtmeliyim. Kazakistan'ın Avrupa'daki toprakları neredeyse Fransa'ya denk gelen bir alanı kaplamaktadır. Tarihi açıdan bakıldığında ve Sovyetler Birliği'nin içindeki durum göz önünde bulundurulduğunda, ülkemizin yine Avrupa kıtasında yer aldığı görülmektedir ve Avrupa ile de derin bir entegrasyo-

nu vardır. Kazakistan'ın en önemli dış ticaret ortaklarından biri Avrupa Birliği'dir. Ülkemiz, Avrupa güvenlik sisteminin önemli bir parçasıdır. Dünyada en büyük yüzölçümüne sahip sekizinci ülkedir. Petrol gibi çok önemli enerji kaynaklarının yanında gelişmiş ulaştırma ve iletişim bağlantılarına sahiptir. Kazakistan'ın "Medeniyetler Arası Diyalog" çerçevesinde çok önemli bir aktör olduğu söylenebilir. Diyebiliriz ki, Kazakistan büyük bir Müslüman ülkesi olarak kuzeyde en büyük Hristiyan ülkesi olan Rusya, doğuda en büyük Budist ülkesi olan Çin'le sınırlarını paylaşmaktadır. Bu durumda, Kazakistan Avrasya istikrarının korunması açısından hayati bir role sahiptir. Dolayısıyla, Avrupa da Kazakistan'ın öneminin farkındadır. Pek tabii biz de aynı şekilde bu önemin farkındayız. Avrupa ile olan ortak noktalarımızdan biri de budur. Avrupa bizi işte bu nedenlerden dolayı destekledi ve AGİT başkanlığı görevi için onay verdi.

Milli kimliğin muhafaza edilmesinin en önemli yapı taşlarından bir tanesi de İslam alemine kopmaz bağlarla bağlanmış olmamızdır. Kazakistan'ın Avrupa'ya doğru hareketi, halkımızın bunun gibi diğer hayati önemi haiz çıkarları feda etmek suretiyle gerçekleştirilemez. Bu bağlamda, diplomasimizin diğer önemli başarılarından biri de 2011 yılında İKÖ başkanlığı statüsünün alınmasıdır.

ORSAM: Kazakistan'daki demokratikleşme çabalarını ve mevcut durumu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bagdad Amreyev: Demokratikleşme konusunda Kazakistan çok büyük başarı kaydetti. Ancak halen çözümlenemeyen meseleleri vardır. Bazıları ülkemizde İngiltere ya da Fransa'da olduğu gibi bir demokrasi olsun istiyor. Tabii ki biz de bunu istiyoruz. Bazı komşularımızda da bu süreci hızlandırmak istiyorlar, ancak görüyoruz ki çok büyük girdapların içine girdiler. İç savaşlar oldu, etnik gruplar arasında çatışmalar meydana geldi. Kazakis-

tan olarak şunu düşündük: Biz de aynı şekilde sabırsızlıkla bu yola girersek benzer durumlara düşebiliriz. Çünkü devletimiz henüz tam olarak ayağa kalkmadı. Ekonomi henüz tam istediğimiz seviyede değil. Aynı şekilde sosyal hayat da henüz tam olarak oturmuş değil. Hatta bağımsızlığımızın ilk yıllarında ulusal sınırlarımız tam olarak belirlenmemişti. Halkımızın bu tür sorunlardan zarar görmesini engellemek için önce ekonomik ve sosyal meseleler ile sınır sorunlarının çözülmesini istedik. Önümüzde iki seçenek vardı: Ya aceleci demokrasi ve çatışma ya da istikrarlı ve refah içindeki ekonomi. Biz ikincisini seçtik. Ama aynı zamanda da demokratikleşme sürecini de başlattık. Sonuç olarak, Kazakistan Asya'nın en istikrarlı ülkelerinden biri oldu. Ülkemizde hiçbir savaş ve çatışma yaşanmamıştır ve bu sebeplerle hiç kimse yaşamını yitirmemiştir. Eski Sovyetler Birliği'nin bazı ülkeleri, bazı Asya ülkeleri ve Avrupa'daki Balkan ülkeleri de savaşlar yaşadılar. Biz de tabii ki demokratikleşmek için acele ediyoruz ama önceliklerimizi de ortaya koyuyoruz. Bir dizi meseleyi çözüme kavuşturduktan sonra Avrupa ve Batı standartlarında bir demokrasinin inşası için adımlar atmaya başladık. Bu alanda çok önemli başarılar elde ettik. Şu anda basın yayın araçlarının yüzde 90'ı özel teşebbüse ait. Tüm siyasi partiler çalışmalarına devam ediyor. Seçim süreçleri tamamen şeffaf ve demokratik. Artık Kazakistan'ı demokratikleşme eşliğini geçen bir ülke olarak adlandırabiliriz. Sizce demokrasi Kazakistan'da tam olarak yerine oturmasaydı Avrupalılar bizi AGİT Başkanlığı'na seçer miydi? Tabii ki hayır.

ORSAM: Kazakistan'ın nasıl bir Ortadoğu perspektifi var. Bölgenin temel meselelerine yaklaşımınız hakkında bilgi verir misiniz?

Bagdad Amreyev: Kazakistan'ın Ortadoğu halklarıyla özellikle Araplarla ve İranlılarla tarihi ilişkileri vardır. Ortadoğu'daki gelişmeleri dikkatle takip ediyoruz. Kazakistan ve Arap ülkeleri arasında son derece iyi ilişkiler kurulmuştur. İran'la münasebetlerimiz yük-

sek düzeydedir. İsrail ile de iyi ilişkilere sahibiz. Zaman zaman Ortadoğu'daki gelişmelere müdahil olmak istiyoruz. Kazakistan olarak Ortadoğu'da bir an evvel barışın tesis edilmesini istiyoruz. Artık dünyanın değiştiğini ve 70'li yıllardaki savaş döneminin geçtiğini düşünüyoruz. Günümüzde bu savaşların bir manası yok. Ortak noktaları bulmak gerekiyor. Çözüm için ufak tavizler vermek gerekebilir. Biz bunları herkese anlatıyoruz. Gayet tabii ki, Filistin halkının yasal haklarının korunmasını destekliyoruz. Şunu biliyoruz ki, tüm dünya bu konuyu sempati ile karşılıyor. Tabii ki, Filistinliler de bu mücadelede zafer kazanmak isteyebilirler ancak tüm gelişmelerin yasal çerçevede meydana gelmesi ve olayın siyasi olarak çözülmesi gerekmektedir. İsrail de şunu anlamalı, artık dünya ve halkların mentalitesi değişmiştir; onlar da bu sorunu askeri yöntemler ile çözemezler. İsrail'deki aşırı sağcı grupların söylemleri gerçekçi değildir. Bunların unutulması gerekmektedir. Zaman, onların aleyhine işlemektedir. Biran önce bölgede barışın tesis edilmesi İsrail'in de çıkarınadır. Zorluklar ile kurulmuş bir devlet var ve İsrail yönetiminin hem halkını hem de devletini korumak için bu söylemlerden vazgeçmesi gerekmektedir.

ORSAM: Kazakistan'ın enerji kaynakları yönetimindeki stratejik tercihleri nelerdir?

Bagdad Amreyev: Enerji politikaları, Kazakistan için yaşamsal öneme sahip. Kazakistan'daki mevcut petrol üretimi 1 milyon 200 bin varil düzeyinde ve bu rakam Libya'nın üretiminin üzerinde. 2015 için öngörülen 2 milyon 500 bin varil üretim de Kuveyt'tekinden fazla olacak. 2020'lerde ise belki 4 milyon varile yaklaşmış olacağız ve bu da yaklaşık olarak İran'ın mevcut üretimine yakın. Biz Kazakistan petrollerinin dünya piyasalarına ulaştırılması noktasında çeşitliliğe önem veriyoruz. Bugünlerde, Hazar boru hattı konsorsiyumu ve Çin tarafına gidecek bir boru hattı inşaatı başladı. Ayrıca BTC'ye Kazakistan da

katıldı. Ticari planda Kazakistan'ın çıkarına olan bütün projelere açığız.

ORSAM: Değerlendirmeleriniz ve verdiğiniz bilgiler için teşekkür ederiz.

Bagdad Amreyev: Ben de ORSAM'a başarılarının devamını diliyorum.

Büyükelçi Bagdad AMREYEV'in Diplomatik Görevleri

1982-1985: SSCB Şam Büyükelçiliği görevlisi

1988-1991: SSCB Bağdat Büyükelçiliği görevlisi.

1992-1994: Kazakistan Dışişleri Bakanlığı Yakın ve Orta Doğu Bölümü Başkanı.

1995-1996: Kazakistan Dışişleri Bakanlığı Yakın Doğu (Türkiye, İran, Afganistan), Ortadoğu (Arap ülkeleri, İsrail) ve Afrika ülkeleri Genel Müdürü.

1996-2002: Kazakistan'ın Suudi Arabistan Büyükelçisi; Kuveyt, Bahreyn, Oman ve Birleşik Arap Emirlikleri akredite Büyükelçisi; İslam Konferansı Örgütü'nde Daimi Temsilci.

2002-2008: Kazakistan Cumhuriyeti'nin Mısır Büyükelçisi; Kazakistan Cumhuriyeti'nin Suriye, Ürdün, Lübnan, Fas ve Libya akredite Büyükelçisi; Afrika ülkeleriyle ilişkilerden Sorumlu Elçi;

İSESCO Kazakistan Cumhuriyeti Daimi Temsilcisi.

Temmuz 2008 – Devam Ediyor: Kazakistan Cumhuriyeti'nin Ankara Büyükelçisi

Bu söyleşi mevcut haliyle ilk olarak, Ortadoğu Analizdergisinin (Cilt 1, Sayı 2, ss.60-64) Şubat 2009 sayısında yayınlanmıştır.

Araştırmacı Şenay Özden ile Söyleşi

19 Ekim 2009

Araştırmacı Şenay Özden, Suriye de yaşamının çalışılan ülkeyi tanımak, toplumsal ve siyasi dinamikleri anlamak açısından çok önemli bir deneyim olduğunu ifade ediyor. Araştırmacı Şenay Özden, Suriye de yaşamının çalışılan ülkeyi tanımak, toplumsal ve siyasi dinamikleri anlamak açısından çok önemli bir deneyim olduğunu ifade ediyor.

Ortadoğu Analiz’de, Ortadoğu’nun çeşitli yerlerinde yapılan araştırmaları ve bu tür araştırmalar sırasında edinilen deneyimleri paylaşmanın önemli olduğunu düşünerek, Ortadoğu’da çalışmış araştırmacılarla Söyleşi yapmayı planlıyoruz. Türkiye’de eksikliğini hissettiğimiz tarzda derinlemesine saha çalışmaları yürüten, belli bir süre bu ülkelerde yaşayan, oralarda konuşan dili öğrenen araştırmacıların aktaracağı deneyimlerin, konuyla ilgili kişilere yeni bir bakış açısı kazandıracağını ve genç araştırmacılara yol gösterici olacağını umuyoruz.

Bu çerçevede ilk görüşmeyi Duke Üniversitesi, Kültürel Antropoloji bölümünde “Citizens of

the Camp: Palestinian Refugees, Nationalism and Politics of Opposition in Syria” [Kamp Yurttaşları: Suriye’de Filistinli Mülteciler, Milliyetçilik ve Muhalefetin Siyaseti] başlıklı doktora tezini tamamlamış olan Şenay Özden ile yaptık. Saha araştırmasını yürütmek amacıyla 2004-2008 yılları arasında dönem dönem Suriye’de yaşayan Özden, 2008-2009 akademik yılında da Suriye’deki ilk özel üniversite olan Kalamoon Üniversitesi’nde Uluslararası İlişkiler Bölümünde ders verdi. Halihazırda Koç Üniversitesi Sosyoloji Bölümü’nde öğretim üyesi olarak çalışan Şenay Özden ile tez konusu, araştırma süreci, Şam’daki düşünsel ve siyasi ortam ve Suriye’deki deneyimleri üzerine Söyleşi Dr. Didem Danış gerçekleştirdi. Filistinli mültecilerin siyasi örgütlenmelerinde özellikle Oslo sonrası büyük bir değişim gözlemliyoruz. Bugün, 70’lerin ve 80’lerin gerilla siyaseti yok. Artık İsrail’in varlığı kabul edilmek zorunda, en azından resmi söylem olarak. Eskiden siyasi talep İsrail’in işgal ettiği 1948 topraklarını geri vermesiydi; şimdi ise 1967 topraklarını geri vermesi.

ORSAM: Tezinizin araştırma konusu neydi?

Şenay Özden: Suriye’deki Filistinli mültecilerin siyasi örgütlenmeleri ve bu örgütlenmelerin Suriye sol muhalefeti ile ilişkisi üzerine araştırma yaptım. Haziran 1967 Arap-İsrail Savaşı’nda Arap ordularının aldığı yenilgi sonrasında, Arap ülkelerinde yeni siyasi arayışların ve hareketlerin ortaya çıktığını görüyoruz. Bunların etkisiyle, hem teorik hem de pratik anlamda Arap ülkelerinde siyasi düzen sorgulanmaya başlandı. Bu hareketlerin başlıca hedeflerinden biri, Arap milliyetçiliğine yeni açılımlar getirmektir. Bu noktada Arap hükümetleri sorgulanır oldu. İsrail ve Amerika bu yeni hareketler tarafından büyük düşman, “gerici” Arap hükümetleri de (ki burada gericiden kasıt İsrail’e karşı gerilla savaşlarını desteklemeyen veya bölgede Amerika’nın çı-

karlarını savunan hükümetlerdir) ikinci derecede düşman ilan edildi. Ben de araştırmamın ilk kısmında 1967 sonrasında ortaya çıkan bu hareketlere yoğunlaştım. Soğuk Savaş'ın bitimi ve Oslo süreciyle birlikte bu hareketler hem uluslararası platformlarda hem de Arap halkları düzeyinde 70'lerdeki etkisini kaybetti. Radikal söylemler yerlerini daha ılımlı liberal sivil toplum söylemine bıraktı. Araştırmamın ikinci kısmı da bu değişim üzerine odaklandı.

ORSAM: Filistinli mültecilerin siyasi faaliyetlerinde nasıl bir dönüşüm oldu?

Şenay Özden: Filistinli mültecilerin siyasi örgütlenmelerinde özellikle Oslo sonrası büyük bir değişim gözlemliyoruz. Bugün, 70'lerin ve 80'lerin gerilla siyaseti yok. Artık İsrail'in varlığı kabul edilmek zorunda, en azından resmi söylem olarak. Eskiden siyasi talep İsrail'in işgal ettiği 1948 topraklarını geri vermesiydi; şimdi ise 1967 topraklarını geri vermesi. Bu da İsrail'in meşru bir devlet olarak kabulü anlamına geliyor. Oslo'nun ve sözde "barış sürecinin" göz ardı ettiği noktalardan birisi mültecilerin geri dönme hakkı. Buradaki sorunlardan birisi şu: 1948 topraklarından kovulmuş Filistinli bir mülteci, ben neden 1967 topraklarına döneyim diyor haklı olarak. Geri dönüş hakkında dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta daha var: Hem bazı sosyal bilimcilerde hem de siyasetçilerde, Suriye'de veya Lübnan'da doğmuş büyümüş Filistinli mültecilerin geri dönme hakları olsa bile Filistin'e geri dönmeyecekleri, bu sebeple geri dönme hakkına gerek olmadığı gibi bir yanılsama var. Filistinliler ise, geri dönme hukuki bir haktır diyorlar. Bu hakkı uygulamak veya uygulamamak Filistinlilere kalmış bir şeydir. Ve bu hakkın uygulanıp uygulanmaması hakkın verilmemesini gerektirmez. Suriye'ye 1948'de gelmiş olan Filistinli mültecilerin ve onların çocuklarının, torunlarının oy kullanma ve seçimlerde aday olma dışında her tür hakkı var.

Mülk edinme, çalışma, iş kurma, eğitim ve sağlık hakları mevcut. Suriye devletinin verdiği Filistinli mülteci pasaportları var (ama elbette başka ülkelerden vize almaları hiç kolay değil). Bu Baas partisinin Arap milliyetçiliği siyasetine bağlı olarak ortaya çıkmış olumlu bir özellik. Ancak İsrail, nasıl olsa hepsi Arap, bu ülkeler Filistinlilere vatandaşlık versin, böylece bu sorun ortadan kalsın, diyor. Böylece İsrail, Filistinlilerin kendi topraklarına olan taleplerinden vazgeçmelerini ve işgali sürdürebilmeyi umuyor. Görmemiz gereken nokta, Filistinli mültecilerin topraklarına olan taleplerini devam ettirebilmeleri için Suriye'de illa da kötü koşullarda yaşama-larının gerekmediği. İsrail'in bu siyasi argü-manından dolayı Filistinliler Suriye devletine vatandaşlık talebinde bulunmuyorlar. Şu anda Filistinlilerin siyasi olarak en aktif oldukları konu bu geri dönme hakkı. Birleşmiş Milletler yasaları çerçevesinde mültecilere geri dönme hakkının tanınması ve bu kanuni hakkın uygulanmasının sadece ama sadece Filistinlilere ait bir tercih olacağının dünya tarafından kabul edilmesini istiyorlar.

ORSAM: Küresel süreçler, Suriye'deki Filistinli mültecileri nasıl etkiledi?

Şenay Özden: Soğuk Savaş'ın sonlanmasıyla birlikte küresel ölçekte gördüğümüz sivil toplum kuruluşlarının çoğalması Filistinli mültecilerin siyasi haritasında da gözlenen bir gelişme. Batı Avrupa ve Kuzey Amerika destekli birçok sivil toplum örgütü var – genel olarak çocuk, genç ve kadın hakları konusunda çalışıyorlar. Bu konuda da tabii büyük tartışmalar var. Bir yandan düzenlenen konferanslar ve atölye çalışmaları sayesinde bu sivil toplum örgütlenmeleri Filistinlilerin Avrupa ve Amerika'da seslerinin duyulmasına katkıda bulunuyor. Ama öte yandan da bildiğimiz sivil toplum eleştirisi var: Bu girişimler aslında Filistin sorununun esas kaynağını görmemize engel oluyor, deniyor. Yani bu örgütlerin yap-

tığı faaliyetler, İsrail'in işgalci bir güç olduğu ve Filistin topraklarını 1948'den beri işgal altında tuttuğu gerçeğinin üstünü örtüyor ve Filistinlileri liberal demokrasinin içine çekerek radikal siyaset yapmalarını engelliyor gibi bir eleştiri var. Bir başka önemli değişiklik ise Oslo sonrası süreç içinde HAMAS'ın yükselmesi ve El Fetih'in büyük ölçüde meşruiyetini kaybetmiş olması. Artık HAMAS, İsrail politikalarına direnen en önemli güç olarak görülüyor.

ORSAM: Doktora tezi için bu konuyu seçmeniz çevrenizde nasıl karşılandı? Amerika'da, Türkiye'de ve Suriye'de araştırma konunuzu söylediğinizde ne tür tepkiler alıyordunuz?

Şenay Özden: Suriye'de Türkiye'den gelen bir sosyal bilimcinin araştırma yapması oldukça garip karşılanan bir durum. Daha çok Batı Avrupa ve Kuzey Amerikalı araştırmacılar var. Her ne kadar Osmanlı İmparatorluğu'nu, Arap dünyasını 400 sene sömürgeleştirmiş bir imparatorluk olarak görseler de, Türkiyelilere aynı coğrafyadan ve dinden olmanın getirdiği bir yakınlıkla yaklaşıyorlar. Ayrıca benim araştırmam vesilesiyle tanıştığım Suriyeli-ler ve Filistinliler- ki genel olarak Suriye'nin yeteri kadar laik olmadığından şikayetçiler- Türkiye'nin hem laik hem de ılımlı "İslamcı" olarak tanımlanan kesimlerinin Arap dünyasında örnek oluşturabileceğini düşünüyorlar. Bu nedenlerden dolayı Türkiyeli araştırmacılar "yabancı" araştırmacı kategorisinin dışında tutuluyor genellikle. Amerika'daki üniversitede ise araştırmam "ilginç" olarak tanımlanıyordu. Bunun sebebi ise Amerika'ya gelen yabancı doktora öğrencilerinin (Batı Avrupalılar ve Kanadalılar dışında) genellikle kendi ülkeleri üzerine araştırma yapması. Benim Türkiye dışında bir yerde araştırma yapmış olmam pek rastlanmadık bir olay anladığım kadarıyla. Ayrıca Amerika'da Ortadoğu çalışmaları genel olarak hâlâ Soğuk Savaş

döneminin bir ürünü olan bölge çalışmaları (area studies) cenderesinden tamamıyla çıkmamış vaziyette. Bu sebeple teorik olarak yeni açılımlar getiremiyor ve dünyanın başka bölgelerinde yapılan araştırmalarla diyalog içine giremiyor. Mesela Latin Amerika ve Hindistan üzerine yapılan çalışmaların teorik olarak sosyal bilimlere çok büyük katkıları var; maalesef Ortadoğu çalışmaları çok daha kendi içine kapalı, sadece bu bölgeyi çalışan sosyal bilimcilerin kendi içlerinde kapalı oldukları bir ortam yaratıyor. Benim araştırmamın mülteci çalışmaları, diaspora ve toplumsal hareketler konularına ufak da olsa bir katkıda bulunabileceğini umuyorum. Türkiye'de ise genel olarak bilgisizlik hakim. Komşu olmamıza, mayın dolu sınır, su sorunu, Kürt sorunu gibi birçok ortak paydamız olmasına rağmen Türkiye'de bir sürü insan Suriye'de Arapça mı Farsça mı konuşulduğunu bile bilmiyor. Tabii bu durum özellikle son 1-2 yılda AKP hükümetinin dış politikası nedeniyle değişti. Türkiye'nin dolaylı Suriye-İsrail görüşmelerinde aracı olması, Erdoğan'ın Davos'taki tepkisi, Türkiye-Suriye arasında karşılıklı olarak vizenin kaldırılması gibi gelişmeler Arap ülkelerine olan ilginin artmasını da sağladı.

ORSAM: Suriye'de ne kadar kaldınız?

Şenay Özden: Araştırmamın başlangıcından itibaren yaklaşık 3,5 sene Şam'da kaldım. Önce Arapça öğrendim, sonra araştırmaya başladım.

ORSAM: Suriye'de geçirdiğiniz dönem nasıl bir deneyim oldu sizin için?

Şenay Özden: Suriye'de yaşamak hem içinde bulunduğumuz bölgeyi hem de ülkeyi, toplumsal ve siyasi dinamikleri anlamak açısından çok önemli bir deneyim oldu. Cumhuriyetin kuruluşundan beri yetiştirildiğimiz resmi ideoloji her ne kadar bize Ortadoğu coğrafyasının bir parçası olmadığımızı öğ-

retmeye çalışsa da, aslında ne kadar çok ortak paydamız olduğunu gördüm. Ama tabii, Ortadoğu diye, Arap dünyası diye bütüncül ve homojen bir kategori olmadığını da fark ettim. Tıpkı Türkiye gibi, Suriye de homojen bir yapıda değil. Sanırım benim için Suriye’de yaşamış olmanın getirdiği en önemli kazançlardan birisi özcülüğe (essentialism) düşmenin tehlikelerini görmek oldu. Bir yandan uzun bir tarihi süreci paylaştığımız bir ülkede yaşamak ve benzerlikleri görmek ama bir yandan da aynı coğrafyada farklılıkların farkında olabilmek, sadece Suriye’yi ve Suriye’nin yaşadığı değişimleri anlamamız açısından değil, Türkiye’yi anlamak için de çok önemli bir deneyim. Bunun yanı sıra araştırma süreci sosyal bilimcinin kendisini tanıması için de çok önemli bir süreç. Başka bir toplumda yaşadıkça, ne kadar kırmaya çalışmış olsanız da ne tür önyargılarla araştırmaya başladığınızı görüyorsunuz. Ayrıca, Amerika’da eğitim almış bir Türkiyeli araştırmacı olmanın hem sizi hem de görüştüğünüz insanları nasıl konumlandırıldığını fark ediyorsunuz. Gördüğünüz yaşadığınız şeylere karşı tepkiler geliştireyorsunuz; objektif bir sosyal bilim olmadığına farkına varıyorsunuz. Sadece araştırmacı olamayacağınızı, orada yaşayan, tepki duyan, insanların size tepki duyduğu bir sosyal varlık olduğunuzu görüyorsunuz. Bu deneyim de sosyal bilimlerin gündelik ve siyasi hayattan kopuk olamayacağını, olmaması gerektiğini bir kez daha gösteriyor size.

ORSAM: Suriye’de sosyal bilim çevreleri nasıl? Entelektüel anlamda bir yalnızlık çektiniz mi?

Şenay Özden: Var olan siyasi yapıdan dolayı maalesef sosyal bilim büyük ölçüde devletin ve resmi ideolojinin kontrolü altında. Elbette bunun dışına çıkmaya çalışan ve çıkan araştırmacılar da var. Bir yandan da Arap-İsrail çatışması Suriye’deki siyasi ve toplumsal hayatta çok belirleyici. Bu da tabii sosyal bilim-

lere de yansıyor. Bunun olumsuz yanı toplumdaki tüm değişimleri veya statükoyu tek bir dinamikle açıklamaya çalışmak eğilimi. Ama bu durumun getirdiği şöyle olumlu bir yan da var: sosyal bilimlerin ve siyasetin birbirinden ayrılamıyor olması. Burada sosyal bilimlerin veya sosyal bilimcilerin propaganda aracı olmasından bahsetmiyorum. Demek istediğim, sosyal bilimlerin, İsrail’in işgalci bir güç olması, Amerika’nın bölgedeki malum siyaseti ve bazı Arap hükümetleri ile siyasi aktörlerin İsrail’in ve Amerika’nın bu siyasetinin dışına çıkamıyor olmasını nasıl açıkladığı ile ilgili. Artık pek de bir sonuç vermeyen basit bir Amerikan ve İsrail düşmanlığının dışına çıkıp Suriye’de ve dünyada nasıl yeni alternatif siyasi yapılanmalar oluşturabiliriz sorusunun cevabını arayan sosyal bilimciler var. Siyasi örgütlenmeyle sosyal bilimlerin kurumsallaşmasının çok da ayrılamaz yapılar olduğunu göstermeleri açısından Suriyeli ve Filistinli sosyal bilimcilerin tecrübelerinden öğrenmemiz gereken çok şey olduğunu düşünüyorum.

ORSAM: Suriye’de siyaset antropolojisi yapmanın zorlukları var mıydı?

Şenay Özden: Kesinlikle vardı. Suriye’de hangi vatandaşa sorsanız size üç tabudan bahsedecektir: Din, cinsellik ve siyaset. Bunlar hem toplumsal olarak hem de devlet açısından kırmızı çizgiler. Bu kırmızı çizgilere dokunan bir araştırma yaptığınız zaman zor durumda kalmanız mümkün. Suriye’de 1967’den itibaren olağanüstü hal var. Bu da İsrail’in varlığı ile meşrulaştırılıyor. İsrail’le “ne barış ne savaş” durumu var. Bu durum hem örgütlü hem de gündelik hayatta özgürlükleri kısıtlıyor. Parti kurma özgürlüğünden araştırma yapma özgürlüğüne kadar. Bu durumda sosyal bilim araştırması yapmak da zorlaşıyor. Ancak tüm bu kısıtlamalara rağmen, Suriye’de herkes siyaset konuşur. Suriye hakkında apolitik bir toplum izlenimi vermek istemem. Benim daha önce bulunduğum ülkelerde konuşulma-

dığı kadar siyaset konuşuluyor. Elbette alçak sesle konuşuluyor, ama zaten benim siyaset antropolojisinden anladığım şeylerden birisi de Batı modeli liberal demokrasi kurumları ve aktörleri dışında ne tür siyaset tanımları, mekanizmaları ve aktörleri olduğu. Yani Suriye’de belki resmi siyaset üzerine araştırma yaparken zorlanabilirsiniz ama birden çok siyaset yapma şekli olduğunu unutmamak gerekir. Bu açıdan bakıldığında da, Suriye araştırma yapmak için çok zengin bir yer.

ORSAM: Araştırma açısından bir yabancı olmanın getirdiği ek zorluklar var mı?

Şenay Özden: Bir yabancı için zorlukları değil, hatta belki kolaylıkları var. Suriye’de Türkiyeli olmak özellikle çok büyük bir avantaj. Ayrıca, incelediğiniz araştırma konusu ile vatandaşlığınız arasındaki ilişki de çok önemli. Türkiye vatandaşı olarak Filistinli mültecilerle ilgili araştırma yapmak Kürtlerle ilgili araştırma yapmaktan kesinlikle çok daha kolay.

ORSAM: Gündelik yaşam ve araştırma konuları hakkında genç araştırmacılara neler tavsiye edersiniz?

Şenay Özden: Bence önemli noktalardan birisi, daha önce de değindiğim gibi, özcülükten kaçınmak. Arap ülkelerinde toplum ya da siyaset şöyledir böyledir gibi genellemeler yapmaktan kaçınabilmek. Bu tuzağa düşmenin tek yolu da gidip saha araştırması yapmak. Suriye’nin bugünkü durumunun –elbette diğer yerlerde olduğu gibi – tarihsel bir sü-

recin, farklı iç ve dış dinamiklerin sonucu olduğunun farkına varmak. Benim Türkiye’den Suriye’ye gidenlerde genel olarak gözlemlediğim “medeni kanunları bile yok” gibi tepkiler oluyor. Bir ülkede medeni kanun olması elbette çok önemli; bana sorarsanız, özellikle bir kadın olarak, özgürlüklerin garanti altına alınması için olması gereken temel öğelerden biri. Ancak “burada medeni kanun bile yok” derken bunun hangi bölgesel ve yerel süreçler sonucunda olduğunu görebilmemiz gerekiyor. Ayrıca medeni kanunun gelmesi için uğraşan insan hakları örgütlerinin ve diğer toplumsal grupların varlığının farkında olmak gerekiyor. Yani, bizim gerek Türkiye’de, gerek yurtdışında Batılı kurumlarda aldığımız eğitimin bizde önyargılar oluşturduğunun farkında olarak araştırmaya başlamak çok önemli. Yanlış anlaşılmasın, Suriye bu dünyada çok farklı bir yer, bizim aldığımız eğitim, öğrendiğimiz teoriler buraya hiç uymuyor gibi bir şey de demek istemiyorum. Bunu demek bizi tehlikeli bir noktaya götürür; bizi oryantalizmin eşiğine bırakır. Tam tersine Suriye’nin küresel siyasi ve ekonomik yapılanmanın bir parçası olduğunu görebilmek gerekiyor. Ancak bu yapılanma içinde Suriye’den çıkabilecek alternatifleri de görebilmeliyiz. Bu küresel yapının Suriye’de nasıl bir şekil aldığını ve bu yapıya karşı Suriye’de nasıl bir direniş olduğunu görebilmemiz gerek. Oryantalizmin sadece Batı’ya has bir hastalık olmadığını, Türkiye’de yetişmiş bir kuşak olarak bizim de farklı şekillerde oryantalizmler ürettiğimizin farkında olunması gerek.

Uludağ Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Tayyar Arı: “ABD ile Beraber Türkiye’nin de İsrail’den Uzaklaşmaya Başlaması İsrail’de Açıkça Travmaya Dönüşmüş Durumda”

16 Aralık 2009

Ortadoğu üzerine çalışmaları ile tanınan Prof. Dr. Tayyar Arı, yeni dönemde ABD’nin Ortadoğu politikası üzerine sorularımızı yanıtladı. Arı, Obama döneminde ABD’nin dış politik söylemlerinde ve İsrail’le ilişkilerde yaşanan değişime işaret ediyor.

ORSAM: Obama yönetiminin genel olarak Ortadoğu politikasını “terörle mücadele” söylemi çerçevesinde nasıl değerlendirirsiniz ve size göre eski yönetim ile farklılıkları neler olacaktır?

Tayyar Arı: Terörle savaş (war on terror) Bush’un temel sloganıydı ve temel politikasıydı. Başkan Obama da hem seçilmeden önce hem de seçildikten sonra el-Kaide ile savaş konusunda Amerika’nın güvenliğini sağlama sorumluluğuna dikkat çekerek bu bağlamda terörü bitirmek için mücadele edeceğini söy-

lemiştir. Ancak temelde büyük bir üslup farkının bulunması bir yana asıl fark, Obama’nın bu mücadeleyi yürütürken içerde özgürlüklere zarar vermemeye özen göstermesi, dışarıda ise bunu abartılı sloganlardan kaçınarak ve İslam dünyasını rahatsız etmeden yürütmeye çalışmasıdır. Öncelikle Obama yönetimi Bush ekibi tarafından kullanılan “war on terror” kavramını yani terörle savaş kavramını kullanmaktan özenle kaçınıyorlar ve bir anlamda bu kavramın kullanılması terk edilmiş durumda. Dolayısıyla Obama, her ne kadar Afganistan politikasını önemse de bunu doğrudan doğruya “terörle savaş” olarak ifade etmiyor. Çünkü Bush’un “terörle savaş” yüzünden tüm Müslümanları karşısına almasına karşılık, Obama’nın İslam dünyasına daha sıcak mesajlar vermeye, terör ve İslam kavramlarını yan yana kullanmamaya özen gösterdiği söylenebilir. Bunu gerek Türkiye’deki konuşmasında gerekse Mısır’daki konuşmasında görmek mümkün. Bu durum Obama’nın terörle mücadeleyi bir tarafa bıraktığı anlamına gelmiyor ve bu konu şüphesiz Obama yönetiminin de gündeminde. Ayrıca Afganistan sorunu Obama yönetimi açısından da dış politikanın temel gündemini oluşturmaktadır. Özellikle aşırı sağın yoğun baskısı ile karşı karşıya bulunan Obama, Afganistan’daki asker sayısını arttırma konusunda isteksiz davranmakla eleştiriliyor. Bush’un terörle savaş politikası İsrail’in tüm Filistinlileri terörist olarak görmesine ve şiddeti sorunu çözmek için tek yöntem görme politikasını teşvik etmiştir. Bu durum Obama’nın değiştirmeyi amaçladığı bir durumdur. Yeni Amerikan yönetiminin her ne kadar açıkça HAMAS’a yönelik bakış açısında bir değişiklik olmasa da HAMAS olmadan da sorunun çözülmeyeceğinin farkındalar. İsrail’e baskı yaptığı, Afganistan politikasında asker arttırımı konusunda isteksiz davrandığı ve özellikle de İran politikası dolayısıyla da yoğun bir eleştiri ile karşı karşıya bulunan Obama, Cumhuriyetçi medya ve siyaset dünyasının yoğun eleştiri ve baskısı

karşısında bulunmaktadır. Bu durum birçok vesileyle dile getirilmiştir. Eski başkanlardan Carter'ın muhalefetin çıkışlarını (Cumhuriyetçi Milletvekili Joe Wilson'ın Kongre'nin ortak oturumundaki konuşması sırasında Obama'ya yalan söylüyorsun demesini) ırkçılık olarak değerlendirmesi, eski başkan Bill Clinton'ın Obama'nın aşırı sağın komplosuyla karşı karşıya olduğu yönündeki değerlendirmesi ve New York Times'ta Paul Krugman tarafından kaleme alınan yazıdaki Obama'ya yönelik eleştirilerde ölçünün kaçtığı yorumu bu baskılara dikkat çekmeyi amaçlayan çıkışlardı. Obama yönetimi, ama özellikle Obama, sağın kendisini içine çekmeye çalıştığı bataklığa karşı daha temkinli bir politika izlemeyi tercih ederek, Afganistan ve İran konusunda Bush politikalarından farklı olarak daha temkinli bir üslubu tercih ediyor. Ama bu durum, karşıtları tarafından acizlik ve basiretsizlik olarak yorumlanacak kadar sert eleştirilere muhatap oluyor.

ORSAM: Amerikan Yönetimi'nin yeni İsrail hükümetine bakışını ve önümüzdeki günlerde İsrail hükümetine İsrail-Filistin barış görüşmeleri çerçevesinde bir baskı yapılacağını düşünüyor musunuz?

Tayyar Arı: ABD'nin geleneksel Ortadoğu politikasında İsrail oldukça merkezi bir öneme sahip olmuştur. Bu durum Başkan George W. Bush döneminde nerdeyse doruğa ulaşmıştır. Fakat Bush tarafından izlenen politika içeride ve dışarıda büyük tepki toplarken Amerika'nın imajı üzerinde de aşındırıcı bir etki yapmıştır. Zaten bu durum Obama'nın Başkan seçilmesinde de temel belirleyicilerden biri olmuştur. Obama ekibi, her ne kadar Gazze sürecinde İsrail'e karşı net bir karşı tavır içinde olmasalar da İsrail'in mevcut tutumunu sürdürmesi halinde Ortadoğu barışında bir ilerlemenin olmayacağını farkındaydılar. Ayrıca Obama gerek 6 Nisan'da Türkiye'de gerekse 4 Haziran'da Mısır'da yaptığı konuşma-

larda İslam dünyasına ümit vermiş farklı bir çizgi izleyeceği izlenimini uyandırmıştır. Bu çizgisiyle tutarlı olarak Obama İsrail'in yeni yerleşim yerleri inşa etme politikasına kesinlikle karşı olduğunu gerek 14 Mayıs'ta Netanyahu ile Beyaz Saray'da gerçekleşen toplantıda gerekse daha sonraki açıklamalarında ortaya koymuştur. Hatta geleneklere aykırı olarak ilk defa bir Amerikan başkanı, seçilmesinin üzerinden aylar geçmesine ve Türkiye, Suudi Arabistan ve Mısır gibi bölge ülkelerine daha birkaç ay içinde önemli ziyaretler gerçekleştirmesine rağmen İsrail'e uğramadı. Bunun İsrail üzerindeki etkisini Haziran ayının ilk yarısında bu ülkede bulunduğum esnada görme imkanı buldum. İsrail'de gerek politikacılar gerekse entelektüeller ABD'nin tavrından dolayı büyük bir şaşkınlık yaşıyorlar. Aslında bu şaşkınlığın tek nedeni ABD'nin kendilerine sırt çevirmiş olduğunu düşünmeleri değil yalnızca; Türkiye gibi bölgede en önemli müttefik ülke ile de ciddi sorunlar yaşamaları ve Türkiye'nin de İsrail'den uzaklaşmaya başlaması İsrail'de açıkça travmaya dönüşmüş durumda. Fakat İsrail'de akıllı başında olan ve meseleye duygusal yaklaşmayan herkes her iki ülke ile de yaşanan sorunun temelinde barış sürecindeki tıkanmanın yattığını gayet iyi biliyor. Dolayısıyla barış sürecinde yaşanacak olumlu bir gelişme, İsrail'in her iki eski müttefikleriyle de ilişkilerinin tekrar yoluna girmesini sağlayabilir. Ancak Amerika'daki yapıyı yakından tanıyanlar İsrail'e baskı yapmanın çok da kolay olmadığını bilirler. Daha önce Bush'u destekleyen aşırı sağ, şimdi de Obama'ya karşı şiddetli bir şekilde muhalefet etmekte. Özellikle daha önce neo-conların merkezi olan Hudson Institute, American Enterprise, Weekly Standart ve Fox TV gibi araştırma kurumları ve yayın organları tam gaz Obama'ya yükleniyor. Dolayısıyla, Obama karşıtı kesimler, dikkatleri Ortadoğu barış sürecinden İran ve Afganistan'a kaydırma konusunda son derece başarılı oluyorlar. Amerikan kamuoyunun dış politikada ana gündemi sırayla, İran,

Afganistan, Irak ve Ortadoğu Barış süreci. Durum böyle olunca ben açıkçası kısa vadede önemli bir gelişme yaşanacağını sanmıyorum. Ama görüntüyü kurtarmaya dönük bazı manevralar söz konusu olabilir.

ORSAM: Son olarak, Irak'tan çekilme sonrası, Obama yönetiminin özellikle Amerika'nın Irak'ın kuzeyine askeri üs kurma ihtimali çerçevesinde Irak siyasetinin nasıl gelişeceğini düşünüyorsunuz? Bu durum karşısında Amerikan Türkiye ilişkilerini NATO bağlamında değerlendir misiniz?

Tayyar Arı: Açıkçası Amerikan yönetiminin özellikle Bush döneminde bu alternatifi ciddi ciddi düşündüğünü söyleyebiliriz. An-

cak Obama yönetiminin Türkiye ilişkileri düşünüldüğünde alternatifin tamamen rafa kalkmasa da çok azaldığını söyleyebiliriz. Bu alternatifin üzerinde duranlar daha ziyade Türkiye'den ümidi kesmiş ve Kürtleri müttefik olarak gören ve daha ziyade İsrail'e yakınlıklarıyla bilinen aşırı sağı temsil eden çevrelerdi. Ancak bugünlerde Türk-Amerikan ilişkilerinde farklı bir süreç yaşanıyor. Dolayısıyla Ankara-Washington hattında ciddi güvensizlik oluşturacak ve ilişkileri yeniden gerginleştirecek olan böyle bir alternatifin Obama yönetimi tarafından gündeme getirileceğini düşünmüyorum.

ORSAM: Sayın Arı, değerli bilgilerinizi bizimle paylaştığınız için teşekkür ederiz.

İRAN

**Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi
Doç. Dr. Mustafa Kibaroglu:
“Türkiye İran’ın Nükleer Çalışmalarını Anlayışla Karşılıyor Ama Askeri Amaçlı Kullanım İhtimalinden Endişeli”**

06 Temmuz 2009

Doç. Dr. Mustafa Kibaroglu, Ortadoğu Analiz’in önceki sayısında (Haziran) Türkiye’nin son yıllarda izlediği Ortadoğu politikasının genel çizgileri, Türkiye-AB ilişkileri, Irak’ın yeniden yapılanması ve Türkiye’ye etkileri konuları üzerine görüşlerini paylaşmıştı. Söyleşinin bu sayıdaki ikinci bölümünde, Kibaroglu, Türkiye’nin İran’ın nükleer çalışmaları karşısında takındığı tutumu, Türkiye-Mısır ilişkilerini, Obama dönemi İran-ABD ilişkileri ve Ahmet Davutoğlu’nun Dışişleri Bakanlığı dönemine ilişkin değerlendirmelerde bulundu. Kibaroglu’na göre, Türkiye İran’ın nükleer çalışmalarının barışçıl amaçlı kullanım boyutunu anlayışla karşılarsa dahi, bu çalışmaların zaman içinde askeri amaçlı

kullanım için güçlü bir zemin hazırlamasından endişe ediyor.

ORSAM: Türkiye önümüzdeki dönemde İran’ın nükleer çalışmalarıyla ilgili daha farklı bir yaklaşım sergileyebilir mi? Ortaya daha net bir tutum çıkabilir mi?

Mustafa Kibaroglu: Aslında Türkiye’nin İran ile ilgili yaklaşımı bugünkü şartların elverdiği oranda net diyebiliriz. Bugünkü şartlardan kastım işe şunlardır: Birincisi her zaman için geçerli unsur olan konjonktür. İkincisi ve daha önemlisi, göz ardı edilmemesi gereken uluslararası hukuktur. Uluslararası hukuk açısından baktığımız zaman özellikle İran’ın egemen bir devlet olduğunu ve o egemen devleti yöneten siyasetçilerin ağzından çıkan sözlerin arkasında duracaklarını ve bu sözlerin ciddi ifadeler olduğunu düşünmemiz gerekir. Onları sıradan veya aklına geleni söyleyen insanlar gibi tanımlayamayız. Bu, hiçbir şekilde devlet geleneğine yakışmaz. Dolayısıyla uluslararası hukuk açısından, Türkiye İran’ın uluslararası anlaşmalardan doğan ve nükleer enerjinin barışçıl amaçlarla kullanılması yönünde olduğunu söylediği çalışmaları anlayışla karşılamak ve açıklamaları bu şekilde kabul etmekten başka bir seçeneğe sahip değil. Çünkü 1968’de imzalanmış ve 1970 yılında yürürlüğe girmiş olan Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması’nı İran 1969 yılında imzalamış ve onaylamıştır. O zamandan beri Antlaşma’ya taraf bir ülkedir. İranlı liderlerin açıklamalarını ciddiye alıyorsak ve onlar, “Biz nükleer silah yapmıyoruz, barışçıl amaçlarla kullanıyoruz ve kullanacağız” diyorlarsa, Türkiye’den cumhurbaşkanı, başbakan ya da bakan seviyesinde birisinin, “Hayır yalan söylüyorsunuz” demek gibi bir şansı yok. Çünkü bu siyasi nezakete uymaz. Ama tabii şunu unutmamak gerekir. Birçok antlaşmanın ki Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Antlaşması için de geçerlidir, belli boşlukları vardır ve bu boşluklar ülkelerin hangi niyetle-

re sahip olduğuna bağlı olarak zaman zaman kullanılabilir. Türkiye burada İran'ın her ne kadar bugün için belki bütün samimiyetiyle ve gerçekten barışçı amaçlarla nükleer teknoloji den istifade etmek yönündeki girişimlerini anlayışla karşılasa dahi, bu kazanımların zaman içinde ve İran'da ortaya çıkabilecek olan yönetim anlayışları bağlamında askeri amaçlı kullanım için çok güçlü bir zemin hazırlamasından da endişe etmektedir. Türkiye'nin, belki İsrail'in ve ABD'nin de endişeleri buradan kaynaklanmaktadır. Çünkü nükleer enerji sahip olunan aynı teknolojiyle, aynı bilim adamı ve bilimsel birikimle ve aynı ekipmanla tümüyle barışçı amaçlı veya kısmen ya da tümüyle askeri amaçlı kullanılabilecek bir alt yapıdır. Bu sebeple nükleer enerji "ikiyüzlü" bir enerjidir. Bir yüzü barışçı, bir yüzü askeri olabilecek bir teknolojidir. Türkiye'nin İran ile ilgili olarak endişeleri, ABD ve İsrail başta olmak üzere uluslararası gündemi ziyadesiyle meşgul eden niyetleri konusundadır. Eğer İran'ın özellikle niyetlerinin iyi olduğundan bir şüphe duyulmadığını düşünürsek o zaman Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nın çok ileri seviyelere getirilmiş güçlendirilmiş denetleme mekanizmasını İran'da kullanmasına izin vermesi gerekir. 2003 ve 2005 yılları arasında, Hatemi yönetiminin son döneminde, Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı ile İngiltere, Fransa ve Almanya'nın girişimleri ile güçlendirilmiş bu denetleme mekanizmasının sanki İran için de geçerliymiş gibi belli denetimler yapma imkânı vardı. Ama özellikle 2005'te Ahmedinecad'ın İran Cumhurbaşkanı olarak seçilmesinden sonra AB ve Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı ile yapılan işbirliği ve denetlemelere izin veren yaklaşım ortadan kalktı ve bunun kalkmasının yanında bir de İran'ın teknolojik ve bilimsel kazanımları daha da artarak gelişti. Ve tabii bilimsel ve teknoloji alanındaki gelişmelerin bu şekilde artması İran'ın niyetlerinin askeri olduğu takdirde hedeflerine daha kolay varması sonucu getireceği endişesini güçlü biçimde ortaya koydu.

Türkiye'nin bu arada yapabileceği şeyler var fakat ben biraz da İran tarafına baktığım zaman üzüntüyle karşıladığım bir yaklaşımlarını gözlemlemekteyim. O da, Türkiye gerek başbakan seviyesinde gerek cumhurbaşkanı seviyesinde belli açıklamalar yaptı. "Madem İran ile ABD'nin birbirlerine karşı güvenleri yok, biz Türkiye olarak ne gibi bir rol olursa, kendimize de bir rol biçmeden, taraflardan bir talep gelirse aracı olmaya hazırız" yaklaşımını sergilendi. Bu açıklama yapıldıktan neredeyse saatler sonra, İran tarafı Dışişleri çevrelerinden yapılan açıklama ile "Bizim ABD ile görüşmek için aracıya ihtiyacımız yok" şeklinde, bence diplomatik açıdan çok şık olmayan, Türkiye-İran ilişkileri çerçevesinde de şık durmayan bir yaklaşım sergiledi. Bunu hem akademik ortamda hem kendi diplomatlarıyla karşılaştığımız zaman kendilerine hatırlattık. Onlar da bazı yanlış anlamalar olduğunu söylediler. Aslında burada yapılacak olan; İran'ın, iddia ettiği şekilde tümüyle barışçı amaçlar çerçevesinde nükleer enerji kazanma yoluna gidiyorsa bunu hiçbir yanlış anlamaya yol açmayacak şekilde ve egemenliğinden de taviz vermeden tüm dünyaya açıklık sağlayabilecek bazı adımlar atmasıdır. Bu adımlar nelerdir diye söyleyecek olursak, en başta Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı'nın denetlemelerle ilgili Ek Protokol'ünün, ki İran bunu 2002 sonunda imzalamıştır, İran Meclisi'nden geçirilip tümüyle uygulamaya koyulmasıdır. Bunu bir egemenlik meselesi veya İran'ın iç işlerine karışma meselesi bahanesiyle gündem dışında tutmak bence İran üzerindeki siyasi baskıların azalmasına yol açmayacaktır. Türkiye'nin nihayetinde İran'ın hemen yanı başında nükleer silah sahibi bir devlet olarak ortaya çıkmasını arzu ettiğini düşünmüyorum. Bu sadece Türkiye'nin tehdit algılamasıyla da sınırlı değildir. Türkiye aynı zamanda İran'ın faaliyetlerinin Ortadoğu coğrafyasında Mısır, Suriye, Suudi Arabistan gibi ülkelere de ilham vermesinden ve bu ülkelerin de nükleer silah edinme yoluna gitmesinden endişe etmektedir. Bu

sebeplerdir ki Türkiye bölgedeki bütün ülkelerin, nükleer silahların varlığını açıkça söylesin ya da söylesin İsrail de buna dâhildir, nükleer silahlardan arındırılması ve zaman içinde hedeflendiği üzere Ortadoğu'nun nükleer silahlardan arındırılmış bir bölge haline dönüştürülmesini Türk dış politikasının bu konudaki temel yaklaşımı olarak benimsemiştir. Bunun dışında İran'ın nükleer gücü hakkında ABD ve İsrail yeterince yüksek perdeden açıklamalar yapıyor, Türkiye'nin bu yüksek tarz konuşmalara kendi açıklamalarını da eklemesini çok gerekli görmüyorum. Ama tutumunun da oynak olduğunu zannetmiyorum. Türkiye birçok seviyeden cumhurbaşkanı seviyesi dâhil olmak üzere, askeri seviye de dâhil olmak üzere İran'ın olası nükleer silah kapasitesinin bölge barışına ve ikili ilişkilere olumsuz etki yapacağını çok net olarak söylemiştir. Ve bunu anlamak için karşı taraf yeterince birikime sahiptir çünkü İran çok engin diplomasi kültürü olan bir ülkedir. O yüzden ben Türkiye'nin şu an için bunun çok ötesinde açıklama yapacağını ya da politik olarak şu anki konumunun çok ötesinde bir konumda olacağını pek beklemiyorum.

ORSAM: İran seçimlerinden sonra ABD ile İran arasındaki tansiyonun düşebileceğini düşünüyor musunuz?

Mustafa Kibaroglu: Ben İran'daki seçimlerin ve Obama'nın İran'a yönelik açıklamalarının, birbiriyle çok ilintili süreçler olduğunu düşünmüyorum. Her ne kadar kapalı bir toplum olduğu söylene de İran, kendi içinde çeşitli güç odakları olan bir ülke. Rafsancani bir taraf, Hamaney bir taraf. Onun hemen yakınında olan Ahmedinecad güçlü bir konumda fakat bir de iç siyasi reformcular var Musavi gibi. Batı'ya daha yakın durmayı ve bunu Batı'yı sevdiği için değil ama birtakım hedefleri daha az darbe alarak aynı hedeflere varacağını düşünen, orta yolcular denilen çok çeşitli güç odakları var. O yüzden İran'da kendi mecrasında giden bir cumhurbaşkanlığı seçimi izle-

necek. Ama Obama'nın İran ile ilgili yaklaşımının ben iki boyutu olabileceğini düşünüyorum. Birincisi; özellikle Bush döneminde hem 11 Eylül saldırılarının ertesinde ortaya çıkan ve zaten İslam Devrimi'nden bu yana var olan gerginlik hem de 2002'deki İran'ın nükleer programı ile ilgili ortaya çıkan çok ciddi bilgiler, Bush yönetiminin uyguladığı ve o dönem her tarafı tabiri caiz ise asıp kestiği bir dış politika yaklaşımını önemli ölçüde besledi. Bu yaklaşım ile pek bir yere de varılmadı. Karşılıklı olarak nefret duygularını yansıtan açıklamalar yapıldı. ABD'nin İran ile ilgili açıklamaları son derece sertti. İran'ın da ABD ve İsrail ile ilgili açıklamaları son derece sertti. Ve bir bakıma yokuş aşağı giden freni boşalmış araba gibi kimse bunu durdurmadı, önüne de çıkmak istemedi. Ama Obama "değişim" söylemi ile geldiğinde tabii herkes başarılı olmadığı artık tescilli olan İran politikasında da ne değişeceğini beklemeye başladı. İster istemez Obama, politikası ne olursa olsun zaten değişik bir şeyler söylemek zorundaydı. Ama ben Obama'nın İran'a olan açılımlarını samimiyeti konusunda bazı soru işaretlerine sahibim. Çünkü ABD'nin önceliğini Irak'tan çekilmeye Afganistan'a güç yansıtmaya yani oradaki gücü arttırmaya ve özellikle Ortadoğu'da ve dünyanın genelinde yıkılmış olan imajını tekrardan düzeltmeye verdiğini düşünüyorum. Ve bu çabalar çerçevesinde Obama yönetimi İran'ın Irak'taki iç siyasi dengeleri etkileme gücünün ne kadar fazla olduğunu gördüğü için ve henüz "Bush'tan ne devraldık, nasıl bir konumdayız, hangi politikaları izlemeliyiz" gibi bir değerlendirme yaptığı süreçte -ki bu bütün hükümetlerin en kırılğan, en zafiyet içerisinde oldukları dönemdir- bu zafiyet döneminde İran ortalığı fazla karıştırmasın diye ona, "İşte bak iyi durursan ben de sana bir takım açılımlar yaparım" gibi bir amaçla mı yaklaştı? Bu bir soru işareti. İkinci soru, tabii ki eğer gerçekten samimi ise o zaman İran ile ABD arasındaki yakınlaşmanın belli koşulları var. Bunları ABD sağlayacak mı ve

tabii İran sağlayacak mı? ABD'nin İran'dan en temel beklentisi İsrail'i resmen tanımaya bile devlet olarak, yani hukuki ve diplomatik anlamda tanımaya bile varlığını kabul etmesidir. Ve ABD İran'dan, İsrail'in varlığına yönelik 'haritadan silinmeli' gibi bir takım ifadelerin bir daha duyulmayacağı bir siyasi konjonktür geliştirmesini isteyecektir. Buna karşılık İran da ABD'nin Ortadoğu'daki yeniden yapılanmayı şekillendiren politikasında öyle kıyıda köşede değil, tam merkezde mümkünse sözünün yüksek değeri olduğu bir konum isteyecektir. Her ikisinin de gerçekleşmesi çok kolay gözüküyor. Çünkü ABD ile İran diyelim ki, bir şekilde gizli görüşmelerle çok zor da olsa birtakım alış verişler yaptı. İsrail "Ne oluyor? Benim üzerimde bir takım politikalar mı var? Ortaya çıkacak olan anlaşma benim buradaki varlığımı ve çıkarlarımı nasıl etkileyecek?" diye muhakkak işin içinde dâhil olmak isteyecektir. İsrail lobisinin ve ABD'deki Yahudi kitlesinin Amerikan yönetimleri içindeki konumlarını, ister Demokrat olsun ister Cumhuriyetçi olsun, gözden geçirirsek, İran-ABD yakınlaşmasında nerelere varıldığı konusundaki birinci el istihbaratı İsrail'e muhakkak ulaşacaktır. O sebeple İsrail faktörü burada etkili rol oynayacaktır. Şunu unutmamak gerekir; bugün İsrail'de geçmiş dönemlere nazaran çok daha keskin ifadelerle sahip, sert, katı politikalar izleyen "şahin" bir hükümet var. Özellikle Dışişleri Bakanı Lieberman ve Başbakan Netanyahu bu konuda açıklamalarıyla çok önde gidiyorlar. Dolayısıyla Ortadoğu'da Amerikan Başkanı'nın büyük umutlarla geldiği ve İran dâhil tüm dünyada yeni açılımlar ortaya koyduğu dönem bir süre sonra "Ne yapalım olmadı, biz bu açılımları yaptık ama İran gereğini yapmadı", ya da "ABD şunun sözünü verdi ama tutmadı" şeklindeki suçlamalarla, geçmiş dönemlerdeki karşılıklı gerginliğe tekrardan dönüşebilir. Bir diğer yandan da İran'ın nükleer alandaki kapasitesinin gelişmekte olacağını dikkate alırsak, İsrail'in bununla ilgili kaygılarının artması belki de

çok yerinde ve zamanında olmayan bazı girişimlere yol açabilir. Bunu dikkatle izlemek lazım. Burada sorulması gereken soru, Obama yönetimi İran ile ilgili söyleminin ilk dönemdeki o zafiyetini kapatacak ve İran'ın manevra alanını daraltacak bir yaklaşım mı sergileyecek yoksa gerçekten İran devletinin coğrafi konumuna, askeri gücüne, ekonomik konumuna uygun bir politika mı izleyecek? Bütün bunları sanırım 2009 yılı sonu itibarıyla daha net anlamış olacağız. Bugün için, "Obama samimi değildir" diye bir iddia ortaya koymak da bu yöndeki varsa gerçekten samimi bir takım adımların önünü kesmek olur, bunu da yapmak doğru olmaz.

ORSAM: Sayın Prof. Dr. Ahmet Davutoğlu'nun Dışişleri Bakanlığı görevini üstlenmesiyle birlikte Türkiye'nin Ortadoğu politikasında bir kırılma ya da dramatik bir değişim bekliyor musunuz?

Mustafa Kibaroğlu: Profesör Davutoğlu, hem uluslararası ilişkiler profesörü olarak çalıştığı konulara teorik olarak hakim olmasıyla bilinen, bunun üzerine jeopolitik değerlendirmeleri çok uzun vadeli olarak tarihten bugüne, bugünden geleceğe yönelik yapan, eserlerinde bunları yazmış bir kişi olmasının yanı sıra son yedi yıldır Türk diplomasisinin hemen her noktasında danışman sıfatıyla da olsa işin tam merkezinde, her konuda fikri sorulan, danışılan ve gelişmeleri birinci elden takip eden, liderlerle tanışan, tecrübesini arttırmış olan bir meslektaşımızdır. Bu sebeple Dışişleri Bakanlığı konumuna yakışan ve burada önemli işler yapabilecek bir kişi olarak değerlendiriyorum. Prof. Dr. Davutoğlu'nun "komşularla sıfır çatışma" prensibi ile dış politikaya yaklaştığını ve konjonktürün de buna hizmet eden bunu kolaylaştıran bir konumda olduğunu dolayısıyla ortaya bazı fırsat pencerelerinin çıkmakta olduğunu, bunun da Türk diplomasisinin birçoklarının zaman zaman ileri iddialarla çok da önemsemediği bazı

yeteneklerini, gerçekten bu dönemde gösterebileceğini düşünüyorum. Türk diplomasi-si bazı ülkeler gibi çok ön planda, gösterişli, çığırtaan bir politika izleyen bir yapı değildir. Bu hem tarihten gelen hem coğrafyadan kaynaklanan hem de insanımızın kültüründen kaynaklanan bir tutumdur. Bu yüzden zaman zaman atılan bazı adımlar veya arka planda başarılan bazı işler toplumda çok fazla görülemeyebilir bilinmeyebilir. Ama şöyle bir geri baktığımızda çok vahim ve Türkiye'nin ulusal çıkarlarına çok temelden darbe vurmuş bir takım adımlar atılmadığına göre demek ki bir yerlerde doğrular yapılabiliyor. Ben buraya Davutoğlu'nun hem akademik birikiminin hem de tecrübe birikiminin hem de kişiliğinin de yansımasıyla özellikle de Ortadoğu ülkelerindeki kendisine yönelik hüsn-ü kabulle, sıcak yaklaşımla daha ileri adımlar atılmasını bekliyorum. Ortadoğu'da birebir olan ilişkilerin çok önemli olduğunu, oraya gidip orada akademi ve diplomasi ortamlarında bulunduğunuz zaman çok daha net görebiliyorsunuz. Yanlış algılamalar çok hızlı bir şekilde olumsuz yönde gelişmelere sebep olabiliyor. Doğru algılamalar veya zamanında atılmış sıcak bazı adımlar da yine hızlı bir şekilde olumlu sonuçlar getirebiliyor. Yani Avrupa ile olan ilişkilerdeki gibi siz ne yaparsanız yapın, katı bir tutumla her zaman karşılaşmayabiliyorsunuz. Ortadoğu ile ilişkilerde önemli olan bana göre anahtar davranışlardan bir tanesi; niyetlerin açık olarak ve samimi olarak ve zaman içinde kendini teyit eder şekilde ortaya konmasıdır. Çünkü orada insan tabiatı, kişilik, kültür gibi kavramlar çok etkili konumda. Muhakkak rasyonel düşüncenin işin içinde yeri var ama bireysel ve duygusal ilişkiler süreci çok etkileyebiliyor. Türk dış politikasında son dönemde atılan bazı adımlarda umutlu olmak için sebepler ve üzerine bina inşa edilebilecek doğru ve gerekli zemini oluşturmaları için fırsatlar var. Ama bu zemini de yeterli görmemek lazım. Bunun üzerine somut sonuçları alınan ve uzun yıllardır devam eden

bazı sorunların karşılıklı çıkarları gözeterek hukuken sonuca bağlanması ve bunun kişilerle kaim olmaması lazım. O yüzden Ortadoğu politikasında konjonktür, Türkiye'nin elini güçlendirmektedir. Irak'taki güvenlik durumu ve bunun içinde özellikle Irak'ın kuzeyinden Türkiye'ye yönelik terör tehdidinin azalması ve de mümkünse ortadan kalkması durumunda Türkiye'nin yapıcı rolü daha da ön plana çıkacaktır. Yalnız son bir gözlemimi belki vurgulamakta fayda var. O da; Türkiye'nin gerek Suriye ile İsrail arasında yürütülen ama son dönemde özellikle Gazze'deki olaylar sebebiyle en azından bir süreliğine rafa kaldırılan görüşmelerdeki rolü olsun, ya da yine Gazze olayları sırasında bence bütün dünyadaki en doğru ve en samimi girişimleri zamanında yapan ülkelerden biri olan Türkiye'nin bugünkü konumu, maalesef bölge ülkelerinden Mısır'ı oldukça rahatsız eder bir konuma varmıştır. Türkiye'nin Mısır'ın çıkarlarına yönelik bir davranışı yoktur, olamaz da. Çünkü Türk diplomasisi açısından uygulanan bu politikalar fırsatçı değil ilkeseldi ama Mısır'ın olayı bu şekilde algılamaması gerçekten üzücü. Ve ben şunu söylüyorum, gerek katıldığım ortamlarda gerek takip ettiğimiz bazı konularda, Mısır sanki Türkiye Mısır'ın Ortadoğu'daki liderlik rolünü elinden kapıyormuş gibi bir hisse kapılmış durumda. Türkiye, Mısır gibi tümüyle bir Ortadoğu ülkesi değildir. Tamam Mısır aynı zamanda bir Afrika ülkesidir ama esas olarak Ortadoğu deyince ilk saydığımız ülkelerin başında Mısır gelir ve Türkiye Mısır'ın Ortadoğu barışındaki rolünü takdir eden, tescil eden bir ülkedir. Bunun yanında Türkiye, Ortadoğu barışından çıkarı olduğu için ve Ortadoğu'da komşuları olduğu için bölgeye yönelmektedir ama Türkiye aynı zamanda bir Avrupa ülkesidir. Avrupa Birliği hedefi vardır. Mısır ile bir rekabet alanında değildir. Mısır'ın Türkiye'yi siyasi platformda kendisine bir rakip olarak görmesi anlaşılabilir bir durum değildir. Diplomasideki yetkililerin muhakkak Mısır'ın bu yanlış algılamasını, ona bağlı

olarak yanlış tutumlarını ortadan kaldıracak girişimlerde bulunması önemlidir. Çünkü Mısır ile Türkiye'nin ilişkilerinin iyi olması Doğu Akdeniz'de gerek Kıbrıs bağlamında olsun gerek Yunanistan bağlamında olsun Türkiye'nin çıkarlarında çok önem arz eden bir konudur. Mısır ile Türkiye ilişkilerinde yanlış algılamaya dayalı çıkar çatışması olmamalıdır. Ortak paydaların var olduğunu bildiğimize göre bunlar üzerinden politika yapmak ve tabii bunu için de Mısır'ı ikna etmek ve doğru zamanda doğru bilgiyi vermek çok önem arz ediyor diye düşünüyorum. Bunu belki bir not olarak hatırlatmakta fayda görüyorum.

ORSAM: Değerlendirmeleriniz için teşekkür ederiz.

Ben de ORSAM'a çalışmalarında başarılar diliyorum.

** Bu Söyleşi ilk olarak, Ortadoğu Analiz dergisinde (Cilt 1, Sayı 7-8, Temmuz-Ağustos-2009, ss.92-97) yayınlanmıştır. Söyleşinin ilk bölümü, Ortadoğu Analiz dergisinin (Cilt 1, Sayı 5, ss.58-64) Haziran 2009 sayısında yayınlanmıştır.*

AFGANİSTAN

Dışişleri eski Bakanı Sayın Hikmet Çetin: “Afganistan’daki NATO operasyonunun durumu ORSAM’a değerlendirdi: “Ekonomik Paket Açılmazsa, Asker Artırımı Sonuç Vermez”

23 Ocak 2009

Afganistan’da iki buçuk yıl süreyle NATO Yüksek Temsilciliği görevinde bulunan Dışişleri Eski Bakanı Hikmet Çetin, NATO hareketinin sorunlarını ve geleceğini değerlendirdi. ORSAM Başkanı Hasan Kanbolat, Başdanışman Armağan Kuloğlu ve Editörümüz Burak Bilgehan Özpek’in sorularını yanıtlayan Çetin, Afganistan’ı öncelikli hedefi ilan eden yeni ABD Başkanı Obama’nın başarı şansından, Taliban’ı güçlendiren yerel etkenlere kadar bir dizi konuyu tahlil etti. Sanıldığığının aksine Türkiye’nin Afganistan’daki katkısını artırmasının mümkün olduğuna işaret eden Çetin, risk alabilmenin büyük devlet olmanın önkoşulu olduğunu söyledi.

ORSAM: Afganistan’ın uluslararası sistemdeki önemini daha çok hangi etkenlere bağlıyorsunuz?

Hikmet Çetin: Birçok bakımdan önemli. Başlıca etkenlerden birincisi, Soğuk Savaş sonrasında, 11 Eylül saldırılarının hemen ardından teröre karşı ciddi bir mücadele alanı olarak görülmesi. Nitekim Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Afganistan’a yönelik tüm bu harekâtlara hiç tereddüt etmeden onay verdi. İkincisi; NATO, tarihinin en önemli girişim, karar ve eylemini Afganistan’da sergiliyor. İlk kez 5. maddeyi uygulamaya koydu. Amerika’ya yapılan saldırının dışarıdan kaynaklandığını ve bütün üyelere yapılmış olduğunu varsayarak kolektif savunma maddesine başvurdu.

ORSAM: Dünyanın ilgiyle ve ibretle izlediği Taliban hareketi bugünkü noktaya nasıl geldi? Hangi şartlarda doğdu ve serpildi?

Hikmet Çetin: Taliban bir Peştun hareketi. Radikal İslamcı bir örgüt. En katı kesim olan Vahabiliğin temsilcisi. Nereden nasıl çıktıklarını anlamak için Sovyet işgali dönemine gitmek gerekiyor. Pakistan’da Sovyet işgali döneminde dört milyona yakın Afgan göçmeni vardı. 2-2,5 milyon kadar da İran’da vardı. Taliban sözcüğü malumunuz talebe kelimesinin çoğulu. Çünkü bu kimseler Afgan göçmenlerin çocuklarıydı ve mesele öğrencilerin eğitimiyle başladı. Sovyetler çekildikten sonra Afganistan’da büyük olaylar, acılar, sıkıntılar yaşanıyordu. Sovyet işgali dönemine göre çok daha büyük acılardı bunlar. Bu noktada, işgalden sonra Afganistan’ı kaderine terk eden Batı’nın manevi sorumluluğu olduğuna inanıyorum. Bana bir Alman general itaifta bulunup, “Bamyan’daki Buda heykellerine saldırılana kadar Afganistan’daki durum Almanya’da hiçbirimizin umurunda değildi. Ne zaman heykellere saldırdılar biz o zaman uyandık” dedi. Sovyet işgalinde yıkılmayan Kabil, iç savaş döneminde yakılıp yıkıldı. O dönem cumhurbaşkanlığı yapan Rabbani, her akşam Kabil’in bombalandığını anlatmıştı. İktidar mücadelesinde başkentte dahi asayiş

sağlanamadı. İşte bu ortamda, Kandahar bölgesindeki bir köyde yaşayan Molla Ömer ve arkadaşları, ne zaman merkeze gidip gelseler yolda eşkıyalar tarafından soyuluyordu. Bu otorite boşluğunda çareyi yerleşim birimleri arasında kendi ağlarını kurup güvenliklerini sağlamakta buldular. Önlemler işe yarayınca ağı genişletip tüm Kandahar'ı ele geçirdiler. Ve daha sonrasında da başkente kadar geldiler.

ORSAM: NATO harekâtının genel bir bilançosunu yaptığınızda başarı ve başarısızlıklar hanesinde neler görüyorsunuz?

Hikmet Çetin: İlk 2-3 yıldaki gelişmeler gayet olumluydu. Taliban görevden uzaklaştırıldı. Artık terör odakları yönetimde değil. El Kaide ve Taliban'ın Afganistan içindeki bütün kampları ve donanımları yok edildi. Afganistan'da tarihi bir seçim süreci yaşandı. İlk defa seçimle bir devlet başkanı işbaşına geldi. Ardından, 36 yıl sonra ülkede ilk parlamento seçimi yapıldı. Ülkeye iyimser bir hava hâkim oldu. Taliban döneminde kızların, bayanların sokağa çıkması bile olanaksızken, bugün ilköğretimdeki 6 milyondan fazla öğrencinin 2 milyondan fazlasını kızlar oluşturuyor. Kadınlar yeniden sosyal yaşama döndü. Parlamentonun yüzde 27'si kadın. Bu noktada halkta iki beklenti hâkim oldu. Güvenliğin tesis edilmesi ve yaşam standartlarının artık hep iyi yönde seyretmesi.

ORSAM: Bu beklentilere yanıt verilebildi mi?

Hikmet Çetin: İki önemli sorunla karşılaşıldı. Evvelâ, 2005'in ikinci yarısından başlayarak özellikle terör eylemleri açısından durum değişti. Terör bir taraftan strateji değiştirdi bir taraftan da eylemlerini tırmandırdı. Bu trend her geçen gün hız kazandı ve halen ciddi bir sorun olarak varlığını koruyor. İkinci mesele, uyuşturucu sorunudur. Afganistan'da üretilen uyuşturucu Avrupa'daki tüketimin yüzde

90'ını karşılıyor. Bu fevkalade önemli. Bana göre Afganistan'da uyuşturucu üretimiyle mücadelede başarısız olundu.

ORSAM: Afganistan'daki pek çok sorunun kaynağı uyuşturucu üretimi gösteriliyor. Herkes bu gerçeğin farkında olduğu halde neden kayda değer bir başarı sağlanamadı?

Hikmet Çetin: Konuya sağlıklı bir teşhis konulamadı. Teşhis yanlış konunca önlemler de yanlış oldu. Haşhaşı üreten Afgan köylüsü. Yasadışı olsa da köylünün geçim kaynağı. Bağı bahçesi her şeyi harap olmuş ve kala kala elinde yalnızca haşhaş kalmış. Pazar sorunu yok. Avans alıyor ve bakması da kolay. Afgan çiftçisinin bir bölümü için haşhaş üretimi yaşam tarzı olmuş. Bu insanlara haşhaşı ikame edebilecek bir geçim kaynağı vermediğiniz sürece polisiye önlemlerde başarılı olamazsınız. Aynı zamanda da bu insanları zamanla terörün kucasına itersiniz. Aslında meselenin özü biraz da bu. Haşhaşın en fazla ekildiği yer güneydeki Helman bölgesi. Helman, Kolombiya'dan sonra en fazla üretim yapılan yer. 2006'da bir mücadele başlatıldı ve NATO birlikleri yoğun bir uğraş verdi. Tarlalar yok edilmeye çalışıldı. Fakat hem üretimin artışı önlenemedi, hem de oradaki insanların bir kısmı teröristlere yanaştı. Çünkü Taliban, köylülere onları koruma güvencesi verdi. Böylece onları yanına çekmiş oldu.

Yeni dönemde halkın yaşamın her alanında yaşamın daha iyiye gittiğini görmesi ve ikna olması lazım. Çünkü beklenti çok yüksek. Bu ülke son 5-6 yılda 2-2.5 milyar dolar düzeyinde ekonomik yardım almış. Çok az.

ORSAM: Afganistan'da Özbek ve Türkmenlerin siyasi sisteme katılımı açısından neler söylenebilir?

Hikmet Çetin: Afganistan çok uluslu bir ülke. Orada herkes azınlık. Hiç kimse yüzde

50'nin üzerinde değil. İşin güzel tarafı, hiçbiri Afganistan dışında bir ülke düşünmüyor. En kötü dönemde bile bir Özbek Özbekistan'la ya da bir Türkmen Türkmenistan'la birleşmeyi düşünmedi. Afgan olmanın gururunu yaşıyorlar. Nüfusun yüzde 10-15 arası Özbek ve Türkmen'dir. Nüfus sayımı olmasa da General Dostum'un geçen cumhurbaşkanlığı seçiminde aldığı yüzde 10'u aşan oy oranı bunun bir göstergesidir. Hükümette iki Özbek bir Türkmen bakan var. Afganistan'daki bir olumsuzluk da, herhangi bir kurul oluşturulduğunda insanların bu birimin başarılı mı başarısız mı olacağına değil, kendisinden kaç kişi olduğun bakmasıdır. İşte Karzai bu şartlarda en iyisini yapmaya çalışıyor. Giyiminde bile o mesajı vermeye çalışıyor. Çapının Özbekleri, şapkasının Tacikleri temsil etmesi, kendisinin ise Peştun olması tabii ki bir mesaj. Bazıları neden öyle giyindiğini soruyor. Yapmak istediği, bir bütünleşmenin mesajını verebilmek.

ORSAM: Afganistan'da güvenlik açısından istenen noktaya gelinememesinde ne tür eksiklikler dikkat çekiyor?

Hikmet Çetin: Milli ordu, milli polis oluşturuldu ama askerin ve polisin eğitimi yetersiz. Hem polisin hem milli ordunun araç gereç sorunu var. Afganistan gibi bir yerde özellikle yüksek hareket kabiliyetine sahip olunması çok önemli. Dağlık bir bölge. Askeri birliği sevk etmek için mutlaka hava imkanlarını kullanmak zorundasınız. O da helikopterle ya da C 130 ve C 160 gibi nakliye uçakları kullanarak yapılıyor. Batı bu konuda gerekli araç gereç desteğini vermedi. Hatta fazlalık olarak görülenler Irak'a kaydırıldı. Neticede Afganistan'a gerekli destek sağlanamadı. Zaten Afganistan dünyanın en yoksul ülkelerinden biri. Gıda, işsizlik, sağlık, eğitim sorunları çok büyük boyutlarda devam ediyor. Hem uluslararası kurumların hem de NATO'nun Afganistan'daki geçmiş deneyimlere bakarak yeni bir strateji geliştirmeye ihtiyacı var.

ORSAM: Irak'taki savaşın Afganistan'daki güvenlik sorunlarına etkileri oldu mu?

Hikmet Çetin: Pek tabii. En önemli örnek intihar saldırılarıdır. Aslında oradaki dünyanın kültüründe intihar saldırısı diye bir şey yok. 28 yıllık Sovyet işgali ve iç savaş sırasında hiçbir intihar saldırısı yok. Bu iş 2005'te başladı. Irak'ta bu yöntemin başarılı olduğunu ya da ses getirdiğini görünce derhal buraya getirdiler. Şimdi hükümetin otorite boşluğundan da yararlanarak özellikle güneyde ve doğuda halkın ekonomik sıkıntılarını da dikkate alarak eylemlerini arttırdılar. Taliban ve El Kaide bir kere yöntem olarak şunu gördü. NATO ordusuyla ya da düzenli bir orduyla savaşmaları mantıklı değil. Bunun yerine, ses getirecek ama maliyeti ve düzenlenmesi kolay eylemlere yöneldiler. Gerçekten de bu yöntemlerle mücadele etmek zor. Bir insan en önemli varlığı olan hayatını yok etmeyi göze aldığı zaman yapılabilecek çok bir şey yok. Tek yolu çok iyi istihbarat almak. Afganistan'a gitmeden önce bir toplantı için İsrail'e gittiğimde, o zaman Başbakan Yardımcısı olan Olmert, intihar saldırısı konusunda bana, belirli bir grubun intihar saldırısı gerçekleştireceği yönünde istihbarat alabildiklerini yani bir grubun intihar saldırısı gerçekleştirmek amacıyla hangi kentte geldiğini öğrendiklerini ancak eylemi saat kaçta hangi mevkide gerçekleştireceklerini bilmediklerini söylemişti.

ORSAM: Afganistan'da sorunlar ağırlaşıkça Pakistan üzerindeki baskı yoğunlaşıyor. ABD yönetimi Pakistan'a karşı oldukça sert bir tavır aldı. Afganistan'daki sorunun Pakistan'la olan ilişkisi ne denli belirleyici?

Hikmet Çetin: Pakistan'daki medreseler bu şekilde devam ettiği sürece ne yapılsa yapılsın, ne kadar asker gönderilirse gönderilsin Taliban devam edecektir. Çünkü o medreselerde Fas'tan Endonezya'ya kadar dünyanın

her tarafındaki radikal gruplardan insanlar toplanıyor. Oralarda matematik ve kimya öğretilmiyor; cihat ve terör öğretiliyor. Pakistan ve Afganistan arasında çok yakın bir işbirliğine ihtiyaç var. Aksi takdirde Taliban Pakistan içinde de büyük bir sorun olacaktır. Birçok gözlemci Pakistan'ın kuzeyi için Taliban bölgesi demeye başladı. Çünkü herkes Taliban'ın oradan gelip eylem yaptığını biliyor. Elbette güneyde de desteği var ama büyük ölçüde Afganistan'ın dışındaki imkanları kullanıyor. 2 bin 500 kilometrelik sınırdan girip çıkıyorlar. Bölgede 5 bin metreyi aşan dağlar var. Sınırın Afgan tarafında 10 milyon; Pakistan tarafında da 20 milyon Peştun var. Pek çoğu aynı kabilelere mensup.

ORSAM: Afganistan ve Pakistan arasında daha yakın bir işbirliği sağlanması için Türkiye de aktif bir rol üstlendi. Geçtiğimiz haftalarda Türkiye'de ikinci zirve yapıldı...

Hikmet Çetin: Sayın Karzai bana, Kabil-İslamabat arasındaki güven bunalımının aşılması ve sağlam bağlar kurulması için en etkili çabayı Türkiye'nin gösterebileceğini söylemişti. Her iki halkın da Türkiye'ye sıcak bakacağını, hiçbir art niyet aramayacağını anlatmıştı ve bizden Afganistan ile Pakistan'ı bir araya getirmesini istemişti. Bir süre sonra iki ülke Türkiye'de ilk zirvesini yaptı. Pakistan ve Afganistan arasındaki işbirliği gerek bölge gerek iki ülkenin iç dinamikler açısından oldukça önemlidir.

ORSAM: ABD'de başkanlık koltuğunu devralmaya hazırlanan Barack Obama, dış politikadaki önceliğini Afganistan'a vereceğini bildirdi. İlk etapta asker artırımından bahsediyor. En azından seçim kampanyası sırasındaki ifadeleri dikkate alınarak Obama'nın yaklaşımı nasıl değerlendirilebilir?

Hikmet Çetin: Bence son derece doğru değerlendirmeler yaptı. Bir kere Afganistan'daki operasyona gerekli desteğin verilmediğini dile getirdi. Daha önemlisi bunun bölgesel boyutta ele alınması gerektiğinin altını çizdi. Pakistan'ın rolüne özellikle dikkat çekti. Asker sayısının arttırılacağını söyledi. Ama konunun sadece askerle çözülemeyeceğini görmek lazım. Daha fazla ekonomik yardım olmadan sonuç alamazsınız. İkisi bir arada olmalı. Irak'tan çekilme sürecinin başlaması ise Afganistan halkı için olumlu bir gelişmedir. Bu durum Afganistan'a daha fazla ekonomik ve askeri yardımın önünü açmış olabilir. Obama'nın kadrosuna baktığım zaman, özellikle benim de yakından tanıdığım ve birlikte çalıştığımız Emekli Orgeneral James Jones'un ulusal güvenlik danışmanı olması bir şanstır. Afganistan'ı, bölgeyi, Türkiye'yi çok iyi tanıyan bir komutandır. Çok gerçekçi ve çok yetenekli bir kişidir. Böyle bir göreve atanması Afganistan için de bölge için de bir şans. Bunları dikkate alarak Obama döneminin daha olumlu bir süreç olacağını düşünüyorum. Bush döneminin en ciddi sorunu, 11 Eylül'den sonra hiçbir müttefikine danışma gereği duymaması ve "ya bendensin ya bana karşısın" politikasıyla hareket etmesiydi. Bunun yanlışlığı çok kısa zamanda görüldü. Büyük bir başarısızlıktır bu. Şimdi Obama'nın öncelikle kadro bakımından avantajı var. İkicisi, müttefiklerle birlikte hareket edeceğini söylüyor. Üçüncüsü, diyalogu ön plana çıkarıyor. Aslında bunlar genel anlamda Türkiye'nin durumuna da uyuyor. Bana kalırsa yeni bir dönem açılıyor. 2009'un hem Afganistan, hem bölge, hem de Türkiye açısından iyi olmasını diliyorum.

ORSAM: Obama döneminden umutlu olduğunuzu söylediniz fakat Obama'nın ilk adımı askeri tedbirleri artırmak olacak. Oysa siz ekonomik ve sosyal önlemlere vurgu yaptınız. Ortada bir çelişki yok mu?

Hikmet Çetin: Yanlış anlaşılma olmasın. Askeri bakımdan Taliban'ın mağlup edilmesi

lazım. Bu manada oradaki komutanın ihtiyaç duyacağı her şey karşılanmalıdır. Diyelim ki Kandahar bölgesinde tam olarak güvenliği sağladınız. Hemen arkasından ekonomik paket açmazsanız operasyonunuz çöker ve başa döneriniz. Çok önemli bir husus da, ekonomik sosyal yardımlar da bulunurken işin içine halkın da dâhil edilmesidir. Eğer bir okulu yaparken köylüye ya da aşirete danışıp konuşup yaparsanız o zaman onu Taliban'a karşı savunuyor. Ona danışmadan oraya isterseniz dünyanın en güzel okulunu yapın, Taliban gelip yıktığında dönüp de bakmıyor. Ortak etmek gerekiyor halkı kararlara. Bunu bir ölçüde sağlayabildik. Orası bir kabile ülkesi bunları kullanacaksınız.

ORSAM: Afganistan harekâtı NATO'nun dönüşüm süreciyle aynı döneme denk düştü. Harekat sırasında NATO bünyesinde de birtakım sorunlar yaşandı. Örgüte bazı eleştiriler yönetildi. Afganistan'daki tabloya NATO açısından nasıl bakıyorsunuz?

Hikmet Çetin: NATO'nun kendi içindeki değişimi devam ediyor. Fakat NATO ülkelerinin, NATO'nun Soğuk Savaş döneminin NATO'su olmadığını görmeleri gerekir. Soğuk Savaş dönemindeki NATO bir tek kurşun atmadan çok önemli görevler yaptı. Ama eski Yugoslavya'daki hava harekâtıyla beraber yeni bir döneme girdi ve ilk kez kara harekâtı yapıyor şimdi. NATO'nun Afganistan'a girmesi siyasi bir karardı. Oybirliğiyle alındı. Siyasi bir karar alındıktan sonra askeri boyuta bir esneklik tanınması gerekirdi. Yani NATO'nun hazırlayacağı plan ve stratejinin gerektirdiği araç, gereç ve askerin sağlanması lazım. Her seferinde bunun tekrar NATO'nun Konsey'ine gitmesi orada müzakere yapılması, hatta bazı ülkelerin parlamentolarında, hükümetler nezdinde aylarca tartışılması, neticede taleplerin yerine gelmemesi teröristler ve Afgan halkı üzerinde sakıncalı etkiler yapıyor. Yani dünyanın en gelişmiş ülkelerinin bulunduğu bu kuruluş, "ku-

sura bakmayın ben gerekli askeri malzemeyi zamanında sağlayamam" derse tabii ki olumsuz sonuçlar doğar. NATO'nun önümüzdeki dönem oradaki komutanın ihtiyaç duyacağı unsurları sağlaması gerekiyor.

ORSAM: Afganistan-Türkiye ilişkilerini özel kılan şey nedir?

Hikmet Çetin: Gerçekten de bu ilişki çok özel. Hiçbir ülke halkının Afgan halkı kadar Türkiye ve Türk halkına sıcak baktığını görmedim. Bu da Atatürk döneminde yani 1920'lerde ve 30'larda atılan adımların iz bırakmasından ve bunların devam etmesinden kaynaklanıyor. O dönemlerde iki ülke arasında birçok "ilk" var. Örneğin Genelkurmayını, savunma bakanlığını ve tıp fakültesini 1930'larda Türkiye tesis etmiş. Afganistan Milli Savunma Bakanlığı oluşturulurken ilk müsteşarı bir Türk general olmuş. Türkiye'den çok beklenti var. Sayın Karzai her seferinde "Bu silahlı kuvvetlerimizi eğitmesi gereken sizsiniz. Biz bütün deyimleri sizden öğrendik. 'Karavana', 'kışla' gibi deyimleri halen kullanıyoruz. Bunlar hep Türk ordusunun, Türkiye'nin eğitim döneminden kalma deyimler. Siz bizim geleneğimizi de her şeyimizi de çok iyi bilirsiniz" derdi. Tabii Türkiye sıcak çatışma bölgesine başından beri asker, silahlı kuvvetlerini göndermeyeceğini söyledi. O sınırlamalar dışında gereken de yapılmakta. Kabil bölgesini merkez komutanlığını Fransa ve İtalya ile dönüşümlü olarak paylaşmakta. Bir imar takımımız var. Eğitim konusunda NATO harekâtıyla birlikte Türkiye'nin katkısı artmakta. Vaktiyle bu konuyu Sayın Büyükanıt ile görüştüğümde bir düşüncesi vardı. Türkiye'de iki tane Afgan taburunu eğiterek tüm araç gereçleriyle birlikte ülkelere göndermeyi tasarlıyordu.

ORSAM: Obama dönemiyle birlikte, NATO kapsamında Türkiye'nin daha fazla katkı sağlaması için Ankara üzerinde baskı oluşabilir mi?

Hikmet Çetin: Bu durum yanlış anlaşılıyor. Asker talebi geldiği zaman NATO, diğer üyelerinden yaptığı gibi Türkiye’den de benzer talepte bulunuyor. Bu doğal bir durum. NATO içinde Amerika’dan sonra en güçlü ordusu olan ülke durumundaki Türkiye’den bunun istenmesi normal. Meseleyi Türkiye’ye özel bir baskı şeklinde algılamak yanlış, Madem NATO’nun önemli bir üyesisiniz o zaman örgütün sizden talepte bulunması olağan bir şey. Burada kimse kimseyi zorlayamaz. Yani elbette ki talep edilecek ama Türkiye bu durumu NATO merkezinde, Brüksel’de, askeri ve sivil kanadıyla konuşup değerlendirerek kararını verir. Ve pek tabii söz konusu istek yine gelecektir.

ORSAM: Afganistan gibi bölgelerde NATO veya BM operasyonlarına asker göndermekle büyük devlet olmak arasında ilişki kuruluyor. Siz bu ilişkiye nasıl yaklaşıyorsunuz?

Hikmet Çetin: Neyle büyük devlet olunur? Oturduğunuz yerden “biz büyük devletiz” demekle bu iş olmaz. Büyük devletin alması gereken risk vardır. Risk olmadan da başarı olmaz. Onun için de Lübnan’a gitmeyi ve hatıta gerektiğinde Irak’a gitmeyi hep savundum. Ve Afganistan’a çok daha fazla katkı yapmanın önemine inanıyorum. Bu bir deneyimdir aslında. Türk Silahlı Kuvvetleri Afganistan’da, sevinerek söylüyorum, çok büyük saygı görmektedir. Bugüne kadar kimsenin burnu kanamamışsa bir şanstır. Ama her zaman böyle olmayabilir de. Her yerde risk vardır. Ben öyle olaylar gördüm ki... Kabil’de bir üsteğmen arkadaşımız vardı. Sekiz ayın sonunda görevi bitti; vedaya geldi. Türkiye’ye dönmeye hazırlanırken “Bir yıllık çocuğumu göreceğim” dedi. Döndü ve Şırnak’ta şehit oldu. Mesela

dün üç şehit verdik. Türkiye terörle mücadeleyi en iyi anlayan ve bu konuda en deneyimli ülkelerden biri. Terör 21. yüzyılda ciddi bir uluslararası tehdit. Tüm dünya samimi bir işbirliği yürütmek zorunda. Ama daha Birleşmiş Milletler terörün tanımı konusunda uzlaşabilmiş değil. Kiminin terör dediğine kimi kurtuluş savaşı diyor.

ORSAM: Türkiye’nin risk almasından bahsettiniz... Türk askerlerinin Taliban’la doğrudan çatışmasının bu grubun El Kaide ile de olan yakın ilişkisinden dolayı, Türkiye’yi ikinci bir terör odağının hedefi haline getireceğinden endişe edilmişti. Buna sizde katılıyor musunuz?

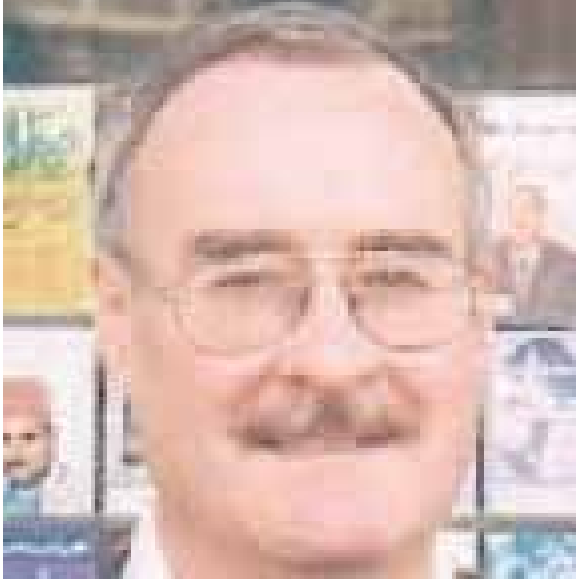
Hikmet Çetin: Türkiye zaten bir terörle mücadeleye içerisinde. İkinci bir cephe açılması pek tabii doğru değil. Daha fazla asker göndermek derken mutlaka çatışma bölgesine gitmesini kast etmiyorum. Diğer hizmetlerde çok daha etkili olabiliriz. Örneğin Afgan silahlı kuvvetlerinin eğitiminde Türkiye çok büyük bir rol alabilir. İkincisi; terör olmayan bölgelere daha fazla asker gönderilebilir. Üçüncüsü il imar takımlarında daha geniş rol alınabilir; Afgan halkının eğitime ağırlık verilebilir. Çatışma bölgeleri dışında birçok alan var. Ayrıca, kendi açımızdan ikinci bir cephe açmanın sakıncalarını NATO’ya da anlatmak gerekir.

ORSAM: Değerlendirmeleriniz için teşekkür ederiz.

Hikmet Çetin: Ben de ORSAM’a çalışmalarında başarılar diliyorum.

Not: Bu Söyleşi mevcut haliyle ilk olarak, Ortadoğu Analizdergisinin (Cilt 1, Sayı 1, ss.55-62) Ocak 2009 sayısında yayınlanmıştır.

SURİYE

Raymond Hinnebusch: “Suriye Barış Sürecinde Kilit Rol Oynayabilir”**10 Ağustos 2009**

Dünyanın önde gelen Ortadoğu ve Suriye uzmanlarından Prof. Dr. Raymond Hinnebusch ORSAM için Suriye dış politikası ve Türkiye-Suriye ilişkilerini değerlendirdi. Hinnebusch'a göre Türkiye'nin Irak Savaşı'na destek vermemesi Suriye'nin Türkiye algısını değiştirdi. ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi ve ORSAM Danışmanı Doç. Dr. Özlem Tür'ün Hinnebusch ile yaptığı Söyleşin ayrıntılarını okurlarımızla paylaşıyoruz.

ORSAM: Prof. Hinnebusch, Beşer Esad dönemindeki Suriye dış politikasını nasıl tanımlıyorsunuz?

Raymond Hinnebusch: Esad'ın politikası her zaman derin bir belirsizlik ile şekillenmiştir. Esad bir yandan Suriye'deki rejim ayakta kalsın ve gelişsin diye Suriye'yi modernleştirmek istiyor ve bunu da dünya pazarına dâhil ola-

rak ve bütünleşerek başarabileceğini çok iyi biliyor. Bu da, reformları hızlandırmak için Suriye'nin Avrupa-Akdeniz ortaklığı gibi uluslararası ekonomik düzenlemelere ortak olmasına izin verecek ve yatırımcılara güven verecek Batı merkezli bir dış politikası izlemesini gerekli kılıyor. Diğer taraftan, Suriye'nin Arap milliyetçi kimliği bu uzlaşmayı zorlaştırıyor. Çünkü Suriye'nin Arap milliyetçi kimliği uzlaşının ulusal prensipler ve ülke onuruna rağmen gerçekleşmesini gerektiriyor. Bu iki gerekliliği bir araya getirmenin çok zor olduğu anlaşılmıştır. Uzlaş; Arap-İsrail sorununun çözümüne ve buna karşılık ABD'nin bölgede daha adil ve dengeleyici bir politika izlemesine bağlıdır. Beşar Esad'ın şanssızlığı, iktidara gelişi ve reform projesi ile Washington'da kendisinin Ortadoğu politikalarına ters eğilime sahip George W. Bush yönetiminin başa geçişi aynı zamana denk gelmiştir.

ORSAM: 11 Eylül olayları ve Irak Savaşı'nın Suriye'nin dış politikası üzerindeki etkileri neler olmuştur?

Raymond Hinnebusch: 11 Eylül olayları, Bush yönetimi ve yeni-muhafazakârların Irak'ı tekrar bağımlı bir ülke haline getirmek, petrol yataklarını ele geçirmek ve Ortadoğu'da baskıcı bir hegemonya kurmak gibi uzun vadeli hedeflerini hayata geçirmelerini mümkün kılmıştır. Suriye, ABD'nin Ortadoğu politikasına diğer Arap devletleri gibi sessiz kalabilirdi. Esad'ın reform politikası da bu şekilde devam edebilirdi, ancak ABD'ye karşı çıkışı, reformların sürmesine engel olan ABD yaptırımlarını beraberinde getirdi. Aksi durumda rejimin meşruiyetini aldığı ulusalcılık politikası büyük zarar görebilirdi ve tahminiye göre böyle bir politika da Arap kimliğiyle yoğrulmuş yönetici elitler için yutulamayacak kadar büyük bir lokma olurdu. Ancak, bunun Beşar Esad'ın babası Hafız Esad'ın Irak'a karşı ABD öncülüğündeki ittifaka katıldığı 1990-91 Körfez Savaşı'ndan farklı olduğunu anlama-

mız gerekir. O zamanlarda Saddam'ın başka bir Arap devletine karşı açık bir saldırganlığı vardı ve ABD Suriye'yi ikna etmek için teşvik edici şeyler sunmuştu. 2003 yılında bu koşulların hiçbiri mevcut değildi.

ORSAM: Bölgede Irak Savaşı'ndan başka, örneğin Lübnan'daki gibi, Suriye'yi daha köşeye sıkıştıran önemli gelişmeler oldu. Mesela Hariri suikastının Suriye üzerindeki etkisi ne oldu?

Raymond Hinnebusch: Kimin işlediği belli olmayan bu suikastın kökeni, ABD ile ABD'nin Irak projesine karşı çıkanlar arasındaki mücadelede yatıyor. Suriye nasıl 1990-91'deki Körfez Savaşı'nda ABD'nin yanında olduğu için Lübnan'la ödüllendirildiye, şimdi de aynı şekilde 2003'teki savaşa karşıtlığı yüzünden cezalandırıldı. Washington Lübnan'ı savunmasız konumu nedeni ile Suriye'ye zarar vermek için uygun bir ülke görüyordu ve maalesef bu yüzden, Lübnan her zaman Ortadoğu'da birbiriyle mücadele eden güçler arasında savaş alanı olmuştur. Emil Lahud'un cumhurbaşkanlığı süresinin uzatılması meselesi ABD ve Fransa için, Hariri'yi Suriye ile olan uzun süreli müttefikliğinden uzaklaştırmak için fırsat yarattı ve böylece Lübnan'da güç dengelerini değiştirmenin ilk adımı atılmış oldu.

Suikast Suriye'ye çok büyük zarar verdi. Lübnan'ın Suriye'den çıkarılması için bir basıkı aracı olarak kullanıldı; bu da Lübnan'daki dengeleri bozdu ve Suriye'nin düşmanları ile taraftarları arasında halen süren mücadeleyi başlattı. Suriye rejiminin suikasttan sorumlu olup olmadığı asla ispatlanamayabilir, ancak asıl önemli olan şey meselenin uluslararası bir soruşturmayla dönüştürülmesidir. Böylece Suriye'nin düşmanları sürekli yenilenebilir mahkeme talebi sayesinde Şam'dan siyasi ayrıcalık talep etmek için rejimin üstünde sürekli sallayabilecekleri bir kılıca sahip olmuştur. Bu konu pek çok siyasi amaca hizmet

ediyor. Suikasta adları karıştığı için hapse atılan Suriye yanlısı Lübnan güvenlik yetkilileri yaklaşık bir ay önce delil yetersizliği yüzünden serbest bırakıldı; sonrasında da Haziran 2009 tarihindeki Lübnan seçimlerinin hemen öncesinde bir Alman gazetesi soruşturmadan sızan haberlere göre, Hariri'yi öldürenin aslında Suriye değil Hizbullah olduğunu iddia etti. Bu iddia Hizbullah önderliğindeki 8 Mart koalisyonunun beklenmedik bir şekilde seçimleri kaybetmesine yol açacak etki yaptı.

ORSAM: Hizbullah İran ile yakından bağlantılı olarak görülüyor ve son yıllarda da İran-Suriye ilişkileri çok iyi durumda. Suriye'nin önümüzdeki yıllarda İran ve İsrail ile ilişkileri hakkında bize neler söyleyebilirsiniz?

Raymond Hinnebusch: Şu anda, Olmert döneminde Türkiye'nin arabuluculuğunda başlayan Suriye-İsrail dolaylı barış görüşmeleri İsrail'de Netanyahu iktidarı ile durmuş durumda. Barış seçeneği bekletildiği süreçte Suriye; İran, Hizbullah ve Hamas ile yakın ilişkilerini sürdürmeye devam edecektir. Özellikle İsrail'e zarar verme kapasitesi kanıtlanmış olan Hizbullah, İsrail'in büyük askeri üstünlüğüne karşı Suriye'nin tarafında caydırıcı bir etkiye sahip. Hizbullah aynı zamanda, Suriye'nin kapsamlı bir barış anlaşması sırasında yerine getirmeyi vaat edeceği adımlar için de bir "joker" durumunda. Bununla şunu ima ediyorum. Eğer bir barış olacaksa ve İsrail sadece Golan'dan değil Batı Şeria ve Gazze'den çekilerek bir Filistin devletinin var olmasını mümkün kılarsa, Suriye'nin Hizbullah ve Hamas içindeki ılımlı unsurları barışa katılmaları için teşvik etme inisiyatifi olabilir. Ayrıca Hizbullah'a yapılan silah aktarımı üzerindeki görece kontrolünü bir çeşit baskı aracı olarak kullanabilir.

ORSAM: Ortadoğu'da Obama yönetiminden büyük bir umut ve beklenti var. Siz-

ce Obama yönetimi ve vizyonu bölgede Suriye'yi nasıl etkiler?

Raymond Hinnebusch: Eğer Obama dönemindeki yeni ABD yönetimi Arap-İsrail çatışmasının çözümü için ciddi olmaya devam ederse, Suriye barış sürecinin çok önemli bir ortağı olarak görülecektir. Diğer taraftan, barışın her türlüşünün İsrail'de güç dengelerinde bir değişim olmaksızın gerçekleşmesi çok mümkün gözükmemektedir. Ayrıca Bush yönetimi normalleşen ABD-Suriye ilişkilerinin önüne, ekonomik yaptırımlar ve Hariri mahkemesi gibi olumsuz miraslar bıraktı. Suriye'ye karşı izlenecek politika konusunda Avrupa da Washington'u takip ediyor. Suriye'nin bölgesel rolü için önemli olan şey ise Suudi Arabistan ve Mısır ile olan ilişkilerini onarıp onaramayacağıdır. Suriye, bölgedeki "ılımlı" koalisyon ve İran'ın önderliğindeki Hamas ve Hizbullah'ı içeren direniş cephesi arasında denge sağlayabilirse, dış politikadaki baskı aracı da en üst seviyeye çıkar; ancak bu

tür bir dengeleme teşebbüsü Batı tarafından dışlanması riskini de aynı şekilde artacaktır.

ORSAM: Suriye ve Türkiye savaşın eşğine geldikleri 1998'den beri, aralarındaki ilişki daha yakın bir işbirliğine doğru yönelmiş gibi görünüyor. Daha önce iki ülke ilişkilerinin düşmanlıktan dostluğa kaydığını belirtmiştiniz. Bu değişimin Suriye açısından sebepleri sizce nelerdir?

Raymond Hinnebusch: Suriye, Türkiye ile ilişkilerine birkaç sebep yüzünden önem veriyor. Türkiye'nin Irak işgali sırasında ABD'ye destek vermemesi, Türkiye'yi Suriye algısında "bölgede emperyalizmin uzantısı konumundan potansiyel bir dosta" dönüştürdü. Cumhurbaşkanı Sezer'in ABD'nin baskılarına rağmen 2005'teki Şam ziyaretiyle simgeleyen, ABD'nin Suriye'yi dışlamasına karşı çıkılması da takdir edildi. Ve son olarak Suriye Türkiye'nin yapacağı yatırımlara ve sermayesine büyük önem vermektedir.

MISIR

Mısır Büyükelçisi Elhadidi: “Türkiye ve Mısır Rakip Değil, Birbirinin Tamamlayıcısıdır”

11 Haziran 2009

Mısır Arap Cumhuriyeti’nin Ankara Büyükelçisi Dr. Alaa eldin Elhadidi, Mısır-Türkiye ilişkilerinin köklü bir geçmişi olduğunu ve ilişkilerin Ortadoğu’nun meselelerine hizmet edecek şekilde sürekli olgunlaştığını anlattı. Büyükelçi Elhadidi, Mısır-Türkiye ilişkilerinde gerçek anlamda bir açılım yaşandığına dikkat çekti. Ortadoğu’daki silahlanma faaliyetlerini de değerlendiren Büyükelçi, nükleer silahların yayılması konusunda uluslararası toplumun ayrımcılık yapmadan İsrail’in durumunu da dikkate alması gerektiğini söyledi.

ORSAM: Mısır’ın medeniyet birikimi ile jeopolitik konumu arasında tarih boyunca nasıl bir etkileşim oldu?

Alaa Eldin Elhadidi: Mısır’ın tarihi, insanlık tarihinin aynasıdır. Yedi bin yıldan fazla bir zaman önce dünya medeniyetinin ilkleri Mı-

sır topraklarında hayat bulmuştur. Mısırlılar bu süre içinde birçok medeniyet ve kültürlerle kaynaşmışlardır ve Mısır öz benliğini çağlar boyunca koruyabilmiştir. Tarihin tüm dönemlerinde dünyaya kendine özgü bir kültür ve uygarlık mirası sunmuştur. Firavun, Yunan, Roma, Kiptiler ve İslam dönemleri ile Muhammed Ali Paşa’yla başlayarak 23 Temmuz 1952’deki devrimle devam eden çağdaş dönemde bu açıkça görülmektedir. Bu bağlamda Mısır’ın hiçbir ülkede görülmeyen bir özelliği vardır. Mısır’da değişik mezhepler bulunmasına rağmen halk arasında hiçbir geçimsizlik yoktur. Birbirini kabullenme gerçeği komşu ülkelerin hiçbirinde olmadığı kadar güçlüdür. Mısır, civar ülkelerden topraklarına göç eden kimselerin entegre etme gücüne sahip bir ülkedir. Öyle ki bazıları Mısır’ı değişik kültürleri içinde barındıran bir erime potası olarak nitelendirmektedir. Diğer taraftan Mısır’ın seçkin stratejik konumu, demografik ağırlığı ve üstün uygarlık birikimi, bölge ülkeleri ve halkları arasında seçkin bir yere oturmasına neden olmuştur. Bu durum pek tabii Mısır’ın etkin dış politikasına ve bölgesel rolüne de yansımıştır.

ORSAM: Mısır dış politikasının temel parametreleri nelerdir?

Alaa Eldin Elhadidi: Bu parametreleri şöyle özetleyebiliriz: Birincisi, bölgesel ve uluslararası bağlamda barış ve istikrarın desteklenmesidir. Bununla bağlantılı olarak, Mısır özgür karar verme mekanizması çerçevesinde stratejik hedef ve menfaatleri için dengeli bir dış politika izlemektedir. Üçüncü husus, Mısır’ın ülkeler arasında karşılıklı saygı prensibini desteklemesi, uluslararası hukuk prensiplerine bağlı kalması, anlaşmalara saygı göstermesi, uluslararası örgütlerin rolünü, ülkeler arasında dayanışmayı pekiştirmesi ve Birleşmiş Milletler örgütünde reform yapılmasını desteklemesidir. Bir diğer husus, uluslararası ilişkilerin ekonomik boyutuna verdi-

ğımız önemlidir. Beşinci ve son husus da, Arap dünyası düzlemini dış politikamızda başlıca hareket alanı olarak görmemizdir. Pek tabii, İslam ülkeleri ve Afrika çerçevesi ile Nil Havzası ülkeleriyle ilişkiler gibi diğer önemli düzlemler üzerinde de durmaktayız.

ORSAM: Mısır-Türkiye ilişkilerinin seyri- ni nasıl değerlendiriyorsunuz?

Alaa Eldin Elhadidi: Mısır-Türkiye ilişkileri güçlü ilişkilerdir. Tesadüf eseri ortaya çıkmış veya bugüne özgü ilişkiler değildir. İlişkilerimiz tarihin derinliklerine uzanmaktadır. Mısır-Türk ilişkilerinin gücü, yüceliği ve asilliği, tüm dünyayı şaşırtan İslam uygarlığından esinlenmektedir. İlişkilerin en önemli özelliği ise, içindeki unsurların kaynaştığı bir ilişki olmasıdır. Mısır ve Türk uygarlıklarını okuyan herkes, her iki uygarlığın ne kadar köklü olduğunu, birbirini nasıl etkilediğini ve birbirine nasıl bağlı olduğu görür. İlişkiler iki ülkenin ve Ortadoğu'nun meselelerine hizmet edecek şekilde sürekli olgunlaşmakta, koordinasyon ve fikir teatisi temellerine dayanmaktadır. Buna uygun olarak Mısır-Türkiye ilişkileri gerçek anlamda bir açılım yaşamaktadır. Bu açılım Sayın Cumhurbaşkanlarımız, Dışişleri Bakanlarımız ve üst düzey bürokratlarımız arasında gerçekleşen karşılıklı ziyaretler ve görüşmelere yansımaktadır.

ORSAM: İkili ilişkilerin ekonomik boyutundaki gelişmeler hakkında bilgi verir misiniz?

Alaa Eldin Elhadidi: Karşılıklı ticaret hacmimiz 2008 yılında yaklaşık 2,5 milyar doları bulmuştur. Türk inşaat şirketleri Kahire havaalanındaki işleriyle Mısır'da isim yapmıştır. İlaveten, Türk-Mısır Yardımlaşma Komisyonu'nun faaliyetleri çerçevesinde iki yıl önce inşaatına başlanan bazı Türk fabrikaları, 21 Ocak 2009'da faaliyet geçmiştir. İstatistiklere göre Mısır'daki Türk yatırımcıların sayısı geçen üç yılda 200'ü aşmıştır. Mısır ve

Türkiye arasında üç yeni ve önemli proje uygulanacaktır. Bunların en önemlisi Cumhurbaşkanı Sayın Abdullah Gül'ün geçen yıl temelini attığı ve 2 milyon metrekare üzerinde inşa edilecek olan "Türk Sanayi Sitesi"dir.

Türkiye'nin son dönem Ortadoğu politikasını nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu politikanın Mısır'a yansımalarını da değerlendirebilir misiniz?

Türkiye, Ortadoğu ülkelerinin odak noktası olan bir devlettir. Bize göre Türkiye bölgenin ılımlı güçlerinden biridir. Türkiye diplomasisinin bölgede barış, güven ve istikrarın sağlanması için harcanan çabalara yardımcı olmak için sergilediği aktif rolü takdirle karşılıyoruz. Bizler Türkiye ile istişarelerde bulunmaya ve koordineli çalışmaya özen göstermekteyiz. Mısır ve Türkiye'nin bölgedeki hedeflerinin örtüştüğünü ve bu hedeflere ulaşmak için benimsenen yöntemler hususunda fikir birliğinin olduğunu söylemek istiyorum. Bu açıdan baktığımızda, Türkiye'nin bölgedeki rolü Mısır'a rakip değil, Mısır'ın çabalarını tamamlayıcı bir roldür. Bazı yazarlar Mısır'ın Türkiye'nin rolüne karşı hassasiyet duyduğunu yazmaktadırlar. Bu tamamen gerçeğe aykırıdır. Tersine, Mısır Türkiye'nin tutumunu destekliyor. Çünkü Türkiye'nin tutumu Mısır'ın rolünü tamamlayarak bölge halkına hizmet verme noktasında paralellik arz etmektedir. Bunun en güzel örneği Başkan Mübarek'in Şubat ayının 11 ve 12'sinde Türkiye'ye yaptığı ziyaretidir. Ziyarette, iki ülke ilişkilerinin derinliğinin ve gücünün üzerinde durulmuştur.

ORSAM: Irak'ın geleceği hakkındaki düşüncelerinizi öğrenebilir miyiz?

Alaa Eldin Elhadidi: Mısır, Irak'ın işgalinin ilk gününden beri Irak'ın egemenliği ve özgürlüğü ve Irak halkının kendi kendini yönetmesi konuları üzerinde titizlikle durmuştur.

Temmuz 2004'te Irak'a Komşu Ülkeler Dışışleri Bakanları Toplantısı'na, Kasım 2004'te Şarm el Şeyh'te yine Irak'a Komşu Ülkeler Toplantısı'na ve G 8 Ülkeleri Dışışleri Bakanları toplantılarına ev sahipliği yapmıştır. Ayrıca Irak'la ilgili diğer tüm uluslararası ve bölgesel toplantılara katılmıştır. Mısır diplomasisi BM Güvenlik Konseyi'nin 1546 Nolu kararı uyarınca Irak'taki siyasi sürecin başarıyla eda edilmesi için çaba harcamaktadır. Diğer taraftan Mısır'ın Irak'a yönelmesi zaman alacak ve aşamalı olacaktır. Irak'ta sahaya inmesi kısa bir sürede gerçekleşmeyecektir. Irak'ın durumu yavaş yavaş istikrara kavuşmaktadır. Mısır, Irak halkının içinde bulunduğu trajik durumun sona ermesi için bu halka yardım elini uzatacaktır. 18 yıl sonra Irak'a Dışışleri Bakanı düzeyinde ilk ziyaretimiz 4 Ekim 2008'de gerçekleşti. Irak'taki durumumuzu pekiştirmek ve Iraklı makamlarla iletişimi-mizi artırmak zaman alacaktır. Bu aşamanın ardından şirketlerimiz de Irak'a açılacaktır. Bağdat büyükelçiliğimizin açılması hususunda, Irak Hükümeti bize Dicle Nehri üzerinde iki bina tahsis etmeyi önerdi. Ancak bu binaların büyük çapta onarıma ihtiyacı var.

ORSAM: Mısır, Sudan-Darfur sorununa karşı nasıl bir tutum izliyor?

Alaa Eldin Elhadidi: Mısır, ister Sudan'ın kuzeyi ve güneyi için ister Darfur bölgesi için olsun, burada barış ve istikrarın tesis edilerek ülkenin toprak bütünlüğünün korunmasına destek vermektedir. Cumhurbaşkanımız, geçtiğimiz Kasım ayında Hartum'u ziyaret etti ve oradan da Sudan'ın güneyindeki Cuba şehrine gitti. Ayrıca Dışışleri Bakanı Ahmed Abu-l Gayti ve Bakan Ömer Süleyman'ı kısa süre önce Başkan El Beşir'e göndermiştir. Sudan Başkanı, Cumhurbaşkanımız Sayın Mübarek'i ziyaretinde, Sudan'ın selameti ve toprak bütünlüğü için verdiğimiz destek nedeniyle şükranlarını sunmuştur. Ziyarette, Sudan'ın güneyinde kapsamlı bir barış anlaşmasının

uygulanması konusundaki çabalar ile Sudan-Çad ilişkileri değerlendirilmiştir. Darfur'daki durum bölgenin önceliklerinden biridir. Bu konuda uluslararası gelişmeleri ve Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni dikkatle izliyoruz. Son olarak, Başkan El Beşir, Cumhurbaşkanımız Sayın Mübarek'e, Darfur konusunda Katar tarafından yürütülen arabuluculuk çalışmalarını, Fransa, İtalya ve Türkiye'ye yaptığı ziyaretlerdeki gelişmeleri aktarmıştır. Mısır, Darfur'daki durumu çözüme kavuşturacak her türlü bölgesel ve uluslararası çabayı desteklemektedir. Kardeş Katar'da yapılan Doha diyalogu toplantısının Adalet ve Eşitlik Hareketi'nin ateşkes taahhüdünde bulunduğu ve taraflar arasında en azından geçici anlaşmaya varılan bir uzlaşmayla noktalanmasını ümit ederdik. Ancak Sudan Hükümeti yumuşak bir tutum sergilemesine rağmen, Adalet ve Eşitlik Hareketi'nin sert tutumu yüzünden yalnızca bir "niyetler deklarasyonu" yapılmakla yetinildi. Bilinmelidir ki Darfur'daki durum çok karmaşıktır. Bir açılımın gerçekleşmesi uzun uğraşlar sonucu olabilmektedir. Örneği kardeş Libya devletinin Seut şehrinde başlayan çabalar Aboja anlaşmasıyla sonuçlanmıştı. Fakat müzakerelere sonra yine ara verildi. Mevcut tablo karşısında uluslararası camianın baskı uygulaması gerekir. Sudan halkının bir parçası olan gruplara kan dökülmesini durdurmak ve lüzumu olmayan uluslararası müdahalelere fırsat vermemek için sorumlulukları hatırlatılmalıdır.

ORSAM: Mısır'ı nükleer enerji üretmeye yönlendiren sebepler nelerdir?

Alaa Eldin Elhadidi: Nükleer reaktörler kurmak için daha önce üç girişim olmuştur. Her seferinde özel birtakım nedenlerden ötürü bu çabalar sonuç vermedi. En son girişim, 1980'lerdeki Çernobil olayından sonra başarısız olmuştu. Çalışmaları durduran sadece biz değildik. Birçok ülke nükleer santraller kurmaktan vazgeçmişti. Mısır'ın çalışmaları

durdurmasının ikinci nedeni o zamanlarda petrol fiyatlarının ciddi şekilde düşmesiydi. Biz de petrol ve doğalgaz kaynaklarıyla yetindik. Şimdi ise, son yıllarda petrol fiyatları artış gösterince konu yeniden gözden geçiriliyor. Tüm dünyada nükleer enerjiye yönelme var. Mısır'ın enerji kaynakları sınırlıdır. İspatlanmış petrol rezervi yarım milyar tondur. Yani dünyadaki toplam rezervin yüzde 0.3'üne sahiptir. Ayrıca, 1.9 trilyon m3 doğalgaz rezervi vardır. Bu da dünyadaki toplam doğal gaz rezervinin yüzde 1'ine karşılık gelmektedir. Öte yandan, dünyadaki enerji tüketimi benzeri görüşmemiş biçimde artmaktadır. Çin'in tüketimi ABD'nin ardından ikinci sıradadır. Bilindiği üzere ABD dünyadaki enerjinin dörtte birini tek başına tüketmektedir. Ancak dünyadaki rezervler hızla azalmaktadır. Örneğin 1983 yılındaki ham petrol rezervi 723 milyar varil iken 1993 yılında 1023 milyar varile yükselmiştir. Yani yıllık 30 milyar varil yükselme kaydetmiştir. Oysaki 2002 yılında 1146 milyar varil olan rezervler 2003 yılında yalnızca 1 milyar artmıştır. İşte bu durum petrol fiyatlarında benzeri görülmeyen artışlara neden olmuştur.

Enerji kaynaklarını çeşitlendirmek Mısır için önemlidir. Konu Mısır'ın ulusal güvenliği ile bağlantılıdır. Nükleer enerji kaynağının Mısır'daki diğer kaynaklara ilave edilmesi, kalkınma planlarının hedefine ulaşması yardımcı olacaktır. Ancak Cumhurbaşkanımızın da üzerinde durduğu gibi bu konuyu fazla abartmamak ve Mısır'ın mütevazı petrol ve gaz kaynaklarını etmeden yolumuza devam etmeliyiz.

Mısır nükleer silahların kullanılmasını yasaklayan antlaşmaya taraf bir ülkedir. Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu ile ilişkilerimizi şeffaf bir şekilde yürütüyoruz. Elbette ki nükleer silahların yayılmasını yasaklayan antlaşmayı imzalayan ülkelerin hepsinde, sivil amaçlı fa-

aliyetler de dahil olmak üzere, bir kontrol mekanizması olması şarttır.

ORSAM: Nükleer silahların yayılmasının önlenmesi konusunda ülkenizin ne tür çabaları var?

Alaa Eldin Elhadidi: Nükleer gücün yayılması dünya medeniyetini ve insanlığın varlığını tehdit eden başlıca tehlikedir. Bunun durdurulması ve dünyadaki hassas bölgelerde bulunan nükleer silahların yok edilmesi konusunda uluslararası camianın etkin bir tutum alması gerekir. Silahlanma yarışını durdurmak ancak böyle mümkün olabilir. Bu mümkün olursa, ekonomik kaynaklar tamamen kalkınmaya ayrılabilir ve hatta uluslararası mali krizden çıkışa dahi katkı sağlar.

Tüm dünyanın İsrail'in nükleer silahlara sahip olmasına susması Ortadoğu'da barışı tehdit eden en büyük faktördür. İsrail bölgede insan haklarını, istikrarı, güven ve barışı tehdit etmenin yanında, başka insanların ekonomik, sosyal ve kültürel haklarını da tehdit etmektedir. Bizler, dünyada barış ve istikrara önem vermekte ve silahlanma yarışını durdurmaya ve Ortadoğu bölgesini kitle imha silahlarından arındırmaya davet ediyoruz. Cumhurbaşkanı Sayın Mübarek'in vurguladığı dünya güvenliği ve istikrarının tam anlamıyla hayata geçirilmesi için, Ortadoğu bölgesindeki tüm ülkelere karşı dengeli ve adilane bir tutum alınmasını gerekir. Uluslararası toplumun, fark gözetmeden muamele etmesi gerekir.

ORSAM: Değerlendirmeleriniz için teşekkür ederiz.

Alaa Eldin Elhadidi: Ben de ORSAM'a çalışmalarında başarılar diliyorum.

Not: Bu Söyleşi mevcut haliyle ilk olarak, Ortadoğu Analizdergisinin (Cilt 1, Sayı 6, ss.72-76) Haziran 2009 sayısında yayınlanmıştır.

KÖRFEZ

Büyükelçi Al-Wohaibi: “Türkiye Ortadoğu’da Denge Unsuru”

28 Şubat 2009

Ortadoğu’nun ve Körfez İşbirliği Konseyi’nin önemli ülkelerinden Oman Sultanlığı’nın Ankara Büyükelçisi ve aynı zamanda Ankara’da ki büyükelçilerin Duayeni olan Mohammed Nasser Hamed Al-Wohaibi, ülkesinin bölgesel istikrar arayışları, işbirliği süreçleri ve Türkiye ile ilişkileri gibi konularda çeşitli değerlendirmelerde bulundu. Türkiye’nin Ortadoğu’da tarihten gelen ilişkileri ve stratejik konumu itibariyle istikrar ve denge unsuru olduğunu söyleyen Büyükelçi Al-Wohaibi Ankara’nın özellikle son yıllardaki çabalarının takdirle karşılandığını bildirdi.

ORSAM: Tarihsel süreçte Oman Sultanlığı’nın jeopolitik konumu ile medeniyet birikimi arasındaki nasıl bir ilişki oldu?

Mohammed Nasser Hamed Al-Wohaibi: Malumunuzdur ki coğrafya aslında mevkiler, dere, tepe, kara ve denizlerin çizdiği sınırlar-

dan oluşur. Ama diğer bir yönüyle doğayla diyalogu, hareket imkânları ve insanoğlunun fırsatlardan yararlanma imkânlarını temsil eder. Yani söz konusu olan insanoğlunun sadece problemleri aşması değil, bunları güç öğelerine de dönüştürebilmesidir. Oman Sultanlığı çok önemli stratejik bir konuma sahiptir. Bu konumu, ülkenin temel politikaları, seçenekleri ve önemli gelişmeler karşısında nasıl bir tutum takınacağı noktasında belirleyici olmuştur. Ülkemiz Arap yarımadasının en uç noktasının güney doğusundadır ve 1700 km’yi aşan deniz kıyısı vardır. Bu kıyı Arap Denizi ve Hint Okyanusunun girişinin bulunduğu güneydoğunun en uç tarafından başlar, Oman Körfezi’yle devam eder ve Arap Körfezi’nin kapısını oluşturan, dünya ekonomisi için stratejik önemi olan Hürmüz Boğazı’na kadar devam eder.

Oman, tarihin birçok döneminde zengin medeniyetlerden yoğun biçimde nasibini almış köklü bir devlettir. Geçmişte önemli bir siyasi güç merkezidi ve denizlerde etkili bir devlettir. Ülkemiz tarihinin farklı dönemlerinde değişik isimlerle tanınmıştır. En yaygın olanları Mıcan, Mezun ve Oman’dır. Bu isimlerin her birinin belirli bir medeniyet arka planı vardır. Oman’ın tarihi ilişkileri Çin, ABD, İngiltere ve Fransa’ya kadar uzanmış ve bu devletlere asırlar önce göndermiş olduğu elçiler tüm başkentlerde saygıyla karşılanmıştır. Tarih araştırmaları, Oman medeniyeti ile Çin ve Hindistan arasında güçlü ilişkiler olduğunu göstermektedir. Oman medeniyetinin ayrıca Doğu Akdeniz, Nil Vadisi ve Kuzey Afrika’daki medeniyetlerle de bağlantıları olmuştur. Peygamberimiz zamanında gönüllü olarak İslam dinini kabul ettiğimizden beri, bu dini yayma konusunda Oman ülkesinin üstlenmiş olduğu rol, zannedildiğinden çok daha büyüktür. Oman, özellikle Irak ve İran’da, ayrıca Sind ülkelerinde karadan ve denizden yapılan İslami fetihlere katılmıştır. En önemli katkısı, 19. yüzyıl içinde Afrika’nın doğu kısımların-

da denizcilik faaliyetleri kanalıyla Afrika'nın doğu sahillerinde ve Orta Afrika'da İslam dinini tanıtip yaymak şeklinde olmuştur. Omanlılar, ticaret yaptıkları Çin ve Asya limanlarına beraberlerinde İslam'ı taşımışlardır. Oman, tarih boyunca eski dünyadaki medeniyetlerle kaynaşmış aktif bir bölgeydi. Doğudan batıya uzanan İpek Yolu üzerindeki önemli merkezlerden biriydi ve 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar Hint Okyanusu'nda gelişmiş bir ticaret üssüydü. Dolayısıyla Oman, uluslararası güçlerle köklü ilişkilere sahiptir. Diğer milletlerle medeniyet ilişkisi sağlayan bir üs olarak Körfez'deki çevresiyle, Arap alemiyle ve uluslararası toplum ile güçlü biçimde kaynaşmıştır.

ORSAM: Oman Sultanlığı'nın dış politika parametreleri hakkında bilgi verir misiniz?

Mohammed Nasser Hamed Al-Wohaibi: Dış politikamız bir dizi değişmez ve vazgeçilmez prensip üzerine bina edilmiştir. Bunlar hak ve adaletten yana olmak, barış yanlısı devletlerle işbirliği içinde uluslararası anlaşmazlıkları diyalog yoluyla çözmektir. Böylece güven ve istikrar tüm taraflar için tesis edilmiş olur ve nimetlerinden yeryüzündeki tüm milletler yararlanır. Bu çerçevede, diğer devletlerin egemenliğine saygı göstermek, iç meselelerine müdahil olmamak, iyi komşuluk ilişkileri içinde olmak, müşterek ve karşılıklı menfaatleri elde edebilmek için iyi niyetle yardımlaşmak, barışı, güveni ve istikrarı pekiştirme yolunda çaba harcamak ve diğer ülkelerin haklı davalarını desteklemek, Körfez'de, Arap âleminde ve dünyanın diğer bölgelerindeki gelişmeler karşısında dış politikamıza yön veren temel prensiplerdir. Bu prensiplere uygun olarak birçok devletle ve uluslararası örgütlerle güçlü ve yapıcı ilişkilere sahip olan Oman Sultanlığı, ılımlı ve dengeli politikalar izlemektedir. Hedefimiz dostluğu ve diyalogu güçlendirmek, anlaşma zeminini güçlü tutmak ve müşterek çıkarlara saygı göstermektir. Sultanlığımız, tüm bunları yasalar

ve uluslararası meşruiyet çerçevesinde yürüterek barış, güven ve istikrarın sağlanması için çaba harcamaktadır.

ORSAM: Komşu ülkelerle ilişkilerinizin genel seyrini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Mohammed Nasser Hamed Al-Wohaibi: Oman Sultanlığı, komşularıyla olan sınırlarını gerilim hatları şeklinde değil, dostluk köprüleri, yardımlaşma ve birbirini tamamlama vesilesi olarak görmektedir. Buna uygun olarak da bölgedeki tüm komşularıyla hiçbir tarafın zarar görmemesi ilkesi çerçevesinde sınır anlaşmaları imzalamıştır. Sultanlığımız ile Körfez İşbirliği Konseyi üyesi devletler ve Yemen Cumhuriyeti arasındaki sağlam ilişkiler, gücünü tarihin derinliğinden almakta, halklarımıza daha müreffeh bir gelecek temin edecek ortak menfaat ve ümitlere dayanmaktadır. Oman, Konsey üyesi ülkeler arasındaki yardımlaşmanın artırılması için yapıcı bir rol üstlenmiştir. Ortak menfaatler noktasında uyumlu olmak, kardeş Yemen Cumhuriyeti ve İran İslam Cumhuriyeti ile daha çok yardımlaşma ve koordinasyon sağlanması için zemin hazırlamaya gayret göstermektedir. Bu politikalar tüm Arap âleminde, resmi zeminde ve kamuoyunda, geniş takdir ve beğeni toplamaktadır. Böylece Sultanlığımız Arap dünyasının meselelerine her geçen gün daha fazla katkıda bulunabilmektedir. Arap ülkeleriyle karşılıklı çıkarlara hizmet edecek ilişkiler geliştirilmesi öncelikli hedeflerimizden biridir. Kardeş ülkelerimizle yardımlaşma çemberinin genişletilmesinin önemini idraki içindeyiz.

ORSAM: Oman Sultanlığı ile Türkiye arasındaki ilişkinin düzeyi hakkında neler söylenebilir?

Mohammed Nasser Hamed Al-Wohaibi: İlişkiler tarih boyunca derinliğini korumuştur. Son zamanlarda, özellikle ekonomi, ti-

caret ve yatırım konularında önemli mesafeler kaydedilmiştir. Bu konuları ele alan ve her yıl düzenli olarak toplantı yapan bir yardımlaşma komisyonu vardır. Komisyonun görevi, iki ülke arasındaki yardımlaşmanın artırılmasını takip etmek ve yardımlaşmanın mümkün olduğu her alanda gerekli yasal zemini hazırlamaktır. Söz konusu yardımlaşma alanları içinde siyasi, ekonomik, kültürel ve askeri alanlarda imzalanmış olan on beşin üzerinde anlaşmadan bahsedebiliriz. Ayrıca, Oman Sultanlığı'nda inşaat sektöründeki birçok Türk şirketi altyapı projesi yürütmektedir. Karşılıklı ticaret hacminin yükseltilmesi amacıyla iki ülkenin işadamları ortak şirketler kurmuştur. Kanımca, özellikle inşaat, altyapı ve turizm sektörlerinde iki ülke arasında büyük fırsatlar vardır. Zira Oman Sultanlığı ulusal ekonomisini güçlendirmek ve gelir kaynaklarını çeşitlendirmek amacıyla turizm sektörünün geliştirilmesi stratejisini benimsemiştir. Bu sektörde Türkiye'nin üstün tecrübelerinden yararlanılabilir. Sanayi sektörü de Oman Sultanlığı'nda hızla gelişen bir sektördür. Bu alanda da yardımlaşma söz konusu olabilir. Hem Türkiye hem de Oman, yatırımcılara büyük kolaylık göstermektedir. Yatırım alanında birçok yeni şirket kurulabilir.

ORSAM: Türkiye'nin Ortadoğu vizyonu hakkındaki düşüncelerinizi paylaşır mısınız?

Mohammed Nasser Hamed Al-Wohaibi: Türkiye, Ortadoğu'da güçlü ve aktif bir devlettir. Tarihten gelen ilişkileri ve stratejik konumu itibarıyla istikrar ve denge unsurudur. Bölgenin sorunlarını iyi bilen bir devlettir. Dolayısıyla Türkiye'nin bölgede güven ve istikrarın tesis edilmesinde, bölge halkının barış ve refaha kavuşmasındaki katkısı önemli, arzu edilen ve takdirle karşılanan bir konudur. Biz, Türkiye'nin siyasi ağırlığı ve güçlü bölgesel ve uluslararası ilişkileri sayesinde, dünya barışının temel unsurunu teşkil eden Ortadoğu'nun

ihtiyacı olan istikrarın sağlanmasına katkıda bulunabileceğine inanıyoruz. Türkiye'nin bölgeyle ilişkileri önemli bir stratejik bakış çerçevesinde hızla gelişmiştir. Geçtiğimiz Ekim ayında siyaset, ekonomi, kültür ve medeniyetler arası diyalog konularını kapsayan Arap-Türk platformu kurulmuştur. Yine, geçtiğimiz Eylül ayında Arap Körfez İşbirliği Konseyi ile Türkiye arasında kapsamlı ve stratejik bir diyalog tesis edilmesi için protokol imzalanmıştır. Bu da Türkiye'nin Ortadoğu'daki aktif rolüne duyulan güveni göstermektedir.

ORSAM: Oman Sultanlığı, İsrail-Filistin meselesine nasıl yaklaşıyor?

Mohammed Nasser Hamed Al-Wohaibi: Bizler Arap devletleriyle İsrail arasında barış ve bir arada yaşamayı mümkün kılacak kalıcı, kapsamlı ve adil bir çözüme ulaşılmasını istiyoruz. Filistin halkının, bağımsız Filistin devletinin kurulması dâhil, uluslararası hukuk çerçevesinde meşru haklarını elde etme çabasını destekliyoruz. Ayrıca, İsrail'in işgal altındaki topraklardaki haksız ve zalimane uygulamalarını, Filistin halkına uyguladığı ambargoyu kınıyoruz.

ORSAM: Uluslararası ve bölgesel gündemin en önemli maddelerinden biri de İran'ın nükleer çalışmaları. Oman Sultanlığı'nın bu konuyu nasıl ele alıyor?

Mohammed Nasser Hamed Al-Wohaibi: Oman'ın da üyesi olduğu Körfez İşbirliği Konseyi'nin bu önemli konudaki tutumundan yola çıkabiliriz. Söz konusu tutum, uluslararası meşruiyet kurallarına bağlı kalmanın önemine ve krizin diplomatik yollarla çözülmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. Bizler diyalog yoluyla, bölgesel ve uluslararası istikrarı pekiştirecek diplomatik bir çözüme varılmasını ümit ediyoruz. Konseyimiz aynı zamanda Körfez bölgesi dâhil, Ortadoğu'nun nükleer silahlar ve tüm kitle imha silahlarından arın-

dırılmasını talep etmektedir. Diğer taraftan, bölge ülkelerinin ilgili uluslararası anlaşmalar çerçevesinde nükleer teknolojiyi barışçıl amaçlarla kullanma hakkına sahip olduklarının da altını çizmektedir. Oman Sultanlığı'nın nükleer silahların yayılmasını yasaklayan tüm uluslararası anlaşmalara taraf olduğunu da eklemek istiyorum.

ORSAM: Sizce Irak'ın yeniden yapılanma sürecinde dikkat edilmesi gereken hususlar nelerdir?

Mohammed Nasser Hamed Al-Wohaibi: Irak'la ilgili değişmez tutumumuz; bu ülkenin toprak bütünlüğüne, egemenliğine ve bağımsızlığına saygı göstermek, iç işlerine karışmamak, Arap ve İslam kimliğini korumasının önemini vurgulamak, istikrarın sağlanması için ulusal barışın bir an önce gerçekleşmesi ilkelerini temel almaktadır. Irak'taki siyasi süreç hiçbir fark gözetmeden tüm Irak vatandaşlarını kapsamalıdır. Irak'ın istikrara kavuşması amacıyla Birleşmiş Milletler ve sair kuruluşların Irak'a yardım çabalarının devam etmesi için bu kuruluşlara telinde bulunulmalıdır. Irak'ın yeniden bölgesel ve uluslararası sistemde aktif rol alma noktasına gelmesi ve komşularıyla barış içinde yaşaması gerekmektedir.

ORSAM: Aden Körfezi civarındaki deniz haydutluğu faaliyetleri karşısında Körfez İşbirliği Konseyi'nin ne tür çabaları oldu?

Mohammed Nasser Hamed Al-Wohaibi: Son zamanlarda baş gösteren deniz haydutluğu faaliyetleri endişe vermektedir. Körfez İşbirliği Konseyi çerçevesinde, geçtiğimiz Aralık ayında, Oman'ın Maskat şehrinde bir zirve toplantısı yapıldı. Toplantıda bazı Somalili grupların Aden Körfezi ve Kızıldeniz'deki uluslararası deniz geçitlerinde yaptıkları eylemler ele alındı. Sultanlığımız bu konudaki kaygısını bildirmiş, sorunun çözüme kavuştu-

rulması için BM Güvenlik Konseyi'nin 1851 Nolu ve 16 Aralık 2008 tarihli kararı çerçevesinde her türlü önlemin alınması için bölgesel ve uluslararası mahfilleri yardımlaşmaya davet etmiştir.

ORSAM: Terörle mücadele günümüzde uluslararası alanda samimi işbirliğini gerektiren bir konu halini aldı. Oman Sultanlığı'nın bu konuyla ilgili tutumu hakkında bilgi verir misiniz?

Mohammed Nasser Hamed Al-Wohaibi: Adaletin tesisi, insanoğlunun temel ve meşru haklarına saygı duyulması, anlaşmazlıkların barışçıl yollarla, uluslararası meşruiyet çerçevesinde çözülmesi gibi önemli prensiplerin, halklar arasında barış içinde yaşamının tek yolu olduğuna inanıyoruz. Sultanlığımız, aynı zamanda aşırılığı ve terörü reddetmekte, terörün nedenlerini inceleme, teröre karşı uluslararası yardımlaşma esaslarını temel alan aktif bir uluslararası strateji uygulanması gerektiğine inanmaktadır. Bu bağlamda terör eylemleri ile nefsi müdafaanın ve saldırıya karşı koymanın meşru bir hak olduğunu bilip aralarındaki farkı kavramamız gerekir. Oman Sultanlığı Uluslararası İnsan Hakları Meclisi'nin kurulmasını olumlu bir adım olarak karşılamış ve güvenlik gereksinimleri ile insan hakları normları arasında bir denge kurulması talebinde bulunmuştur. Terörle mücadele adı altında ülkelerin güvenlik ve istikrarını tehlikeye atmak doğru bir hareket değildir. Ama masum insanlara zulmetmek de doğru bir hareket sayılmaz.

ORSAM: ABD'de Barack Obama'nın başkanlık koltuğunu devralması genelde iyimser beklentiler oluşturdu. Bu beklentileri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Mohammed Nasser Hamed Al-Wohaibi: Başkan Barak Obama'nın Filistin ve Ortadoğu'da barış konularına büyük önem

vereceği beklentisi hâkimdir. Ayrıca Filistin devletinin kurulması ve bu devletin İsrail ile yan yana güven ve barış içinde yaşayabilmesi imkânı sağlanması noktasında verilen sözlerin tutulması istenmektedir. Arap aleml Obama'nın seçilmesini olumlu karşılamıştır. Arap Birliği Bakanlar Meclisi'nin Başkanı olan Suudi Arabistan Dışışleri Bakanı Prens Suud El- Faysal ile Arap Birliği Genel Sekreteri Amru Musa'nın imzalarıyla Obama'ya bir mektup gönderilmiştir. Mektupta, Arap-İsrail anlaşmazlığındaki gelişmeler konusunda

Arap tarafının görüşü anlatılmış ve Arapların barış karşılığında toprak ilkesi, uluslararası meşruiyet ve Arap barış önerileri doğrultusunda kalıcı, adaletli ve kapsamlı bir barışın kurulmasına hazır oldukları beyan edilmiştir.

ORSAM: Değerli görüşleriniz için teşekkür ederiz.

Mohammed Nasser Hamed Al-Wohaibi: Ben de Ortadoğu meselelerine gösterdiği ilgi için ORSAM'a teşekkür ediyorum.

ORSAM RAPORLARI

ORSAM Rapor No: 1 Mart 2009 Deniz Haydutluğu ile Mücadele ve Türkiye'nin Konumu: Somali Örneği (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 12 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 2 Şubat 2010 Rusya Federasyonu'nun Bakışı: Irak Faktörünün Türkiye'nin Ortadoğu Politikasına Etkisi (1990-2008) (Tr - Rus)	ORSAM Rapor No: 21 Kasım 2010 Irak'tan İrağa: 2003 Sonrası Irak'tan Komşu Ükelere ve Türkiye'ye Yönelik Göçler (Tr)	ORSAM Rapor No: 31 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 7 Mart 2011 Afganistan ve Pakistan'da Yaşanan Gelişmeler ve Uluslararası Güvenliğe Etkileri (Tr)
ORSAM Rapor No: 2 Nisan 2009 60. Yılında Nato ve Türkiye (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 13 Şubat 2010 7 Mart 2010 Irak Seçimleri Öncesi Şii Kökenli Parti ve Seçmenlerin Politik Davranışlarının Analizi (Tr)	ORSAM Rapor No: 22 Ocak 2011 Türkiye-Yemen İlişkileri ve Yemen'deki Türkiye Algısı (Tr - Eng - Ar)	ORSAM Rapor No: 32 Mart 2011 Suudi Arabistan'da Şii Muhalefet Sorunu ve Etkileri (Tr)
ORSAM Rapor No: 3 Mayıs 2009 Irak'ın Kilit Noktası: Telafer (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 14 Şubat 2010 Seçim Öncesi Irak'ta Siyasal Durum ve Seçime İlişkin Beklentiler (Tr)	ORSAM Rapor No: 23 Ocak 2011 Katar-Irak-Türkiye-Avrupa Doğal Gaz Boru Hattı Projesi Mümkün mü? (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 33 Mart 2011 Irak'ta Türkmen Varlığı (Tr)
ORSAM Rapor No: 4 Temmuz 2009 2009 Lübnan Seçimleri: Kazananlar, Kaybedenler ve Türkiye (Tr)	ORSAM Rapor No: 15 Mart 2010 Orsam Heyetinin 7 Mart 2010 Irak Seçimlerine İlişkin Gözlem Raporu (Tr)	ORSAM Rapor No: 24 Ocak 2011 Kuveyt Emirliği: Savaş ve Barış Arasındaki El Sabah İktidarı ve Türkiye ile İlişkiler (Tr)	ORSAM Rapor No: 34 Mart 2011 Irak'ta Türkmen Basını (Tr - Ar)
ORSAM Rapor No: 5 Ağustos 2009 Türkiye-Lübnan İlişkileri: Lübnanlı Dinsel ve Mezhepsel Grupların Türkiye Algılaması (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 16 Nisan 2010 Oman Sultanlığı: Arap Yarımadasında Geleneksel ile Modernite Arasında Bir Ülke (Tr)	ORSAM Rapor No: 25 Ocak 2011 Hukuki ve Siyasi Yönleriyle Güvenlik Konseyi'nin İran Ambargosu (Tr)	ORSAM Rapor No: 35 Mart 2011 Irak'ta Mevcut Siyasi Durum ve Önemli Siyasi Gelişmeler (Tr)
ORSAM Rapor No: 6 Kasım 2009 Tuzhurmatu Türkmenleri: Bir Başarı Hikayesi (Tr - Eng - Ar)	ORSAM Rapor No: 17 Nisan 2010 7 Mart 2010 Irak Parlamento Seçim Sonuçlarının ve Yeni Siyasal Denklemin Değerlendirilmesi (Tr)	ORSAM Rapor No: 26 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 5 Şubat 2011 Kırgızistan'da Son Gelişmeler: Dün, Bugün, Yarın (Tr - Rus)	ORSAM Rapor No: 36 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 1 Mart 2011 Eu's Water Framework Directive Implementation in Turkey: The Draft National Implementation Plan (Eng)
ORSAM Rapor No: 7 Kasım 2009 Unutulmuş Türkmen Diyarı: Diyala (Tr - Eng - Ar)	ORSAM Rapor No: 18 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 3 Mayıs 2010 Komşuluktan Stratejik İşbirliğine: Türk-Rus İlişkileri (Tr - Rus)	ORSAM Rapor No: 27 Şubat 2011 Mısır Devriminin Ayak Sesleri: Bir Devrin Sonu mu? (Tr)	ORSAM Rapor No: 37 Mart 2011 Tunus Halk Devrimi ve Sonrası (Tr)
ORSAM Rapor No: 8 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 1 Aralık 2009 Karadeniz'in Bütünleşmesi İçin Abhazya (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 19 Eylül 2010 Türkiye'ye Yönelik Türkmen Göçü ve Türkiye'deki Türkmen Varlığı (Tr)	ORSAM Rapor No: 28 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 6 Şubat 2011 Uluslararası Deniz Hukukunda Kıyı Devletlerinin Gemilere El Koyma Yetkisinin Sınırları: Gürcistan'ın Karadeniz'de Seyreden Gemilere El Koyması (Tr)	ORSAM Rapor No: 38 Mart 2011 Libya Savaşı, Uluslararası Müdahale ve Türkiye (Tr)
ORSAM Rapor No: 9 Ocak 2010 Yemen Sorunu: Bölgesel Savaşa Doğru mu? (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 20 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 4 Ekim 2010 Kırgızistan'da Mevcut Durum, İktidar Değişiminin Nedenleri ve Kısa Vadeli Öngörüler (Tr)	ORSAM Rapor No: 29 Şubat 2011 Tunus Halk Devrimi ve Türkiye Deneyimi (Tr)	ORSAM Rapor No: 39 Mart 2011 Tarihten Günümüze Libya (Tr)
ORSAM Rapor No: 10 Ocak 2010 Yemen İç Savaşı: İktidar Mücadelesi, Bölgesel Etkiler ve Türkiye ile İlişkiler (Tr - Eng)		ORSAM Rapor No: 30 Şubat 2011 Kerkük'te Mülk Anlaşmazlıkları: Saha Araştırmasına Dayalı Bir Çalışma (Tr)	ORSAM Rapor No: 40 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 2 Mart 2011 İklim Değişiminin Güvenlik Boyutu ve Ortadoğu'ya Etkileri (Tr)
ORSAM Rapor No: 11 Şubat 2010 Unutulan Türkler: Lübnan'da Türk Varlığı (Tr - Eng - Ar)			ORSAM Rapor No: 41 Mart 2011 Karikatürlerin Dilinden Irak'ı Anlamak-1 (Tr)

ORSAM Rapor No: 42
ORSAM Su Araştırmaları
Programı Rapor No: 3
Nisan 2011
Nil Nehri Havzasının Hidropolitik
Tarihi ve Son Gelişmeler
(Tr)

ORSAM Rapor No: 43
Nisan 2011
Kuzey Irak'ın Sosyal-Siyasal
Yapısı ve Kürt Bölgesel
Yönetimi'nin
Türkiye ile İlişkileri
(Tr)

ORSAM Rapor No: 44
ORSAM Su Araştırmaları
Programı Rapor No: 4
Nisan 2011
Meriç Nehri Havzası Su
Yönetimi'nde "Uluslararası
İşbirliği" Zorunluluğu
(Tr)

ORSAM Rapor No: 45
Nisan 2011
Suriye'de Demokrasi mi İç Savaş
mi?:
Toplumsal-Siyasal Yapı, Değişim
Senaryoları ve Sürecin Türkiye'ye
Etkisi
(Tr)

ORSAM Rapor No: 46
Mayıs 2011
Suriye'de İktidar Mücadelesi,
Uluslararası Toplumun Tepkisi ve
Türkiye'nin Konumu
(Tr)

ORSAM Rapor No: 47
ORSAM Su Araştırmaları
Programı Rapor No: 5
Mayıs 2011
Türkiye-Suriye İlişkileri: Sınırda
Örnek İşbirliği Olarak Asi
Dostluk Barajı
(Tr)

ORSAM Rapor No: 48
Mayıs 2011
Orsam Söyleşileri - 1
Iraklı Araplar, Azınlıklar ve
Akademisyenler-1
(Tr)

ORSAM Rapor No: 49
Mayıs 2011
Orsam Söyleşileri - 2
Irak Türkmenleri-1
(Tr)

ORSAM Rapor No: 50
Mayıs 2011
Orsam Söyleşileri - 3
Iraklı Kürt Yetkililer,
Akademisyenler ve Gazeteciler-1
(Tr)

ORSAM Rapor No: 51
BLACK SEA INTERNATIONAL
Rapor No: 8
Mayıs 2011
75. Yılında Montrö Boğazlar
Sözleşmesi
Karadeniz'in Değişen Jeopolitiği
Çerçevesinde
(Tr)

ORSAM Rapor No: 52
BLACK SEA INTERNATIONAL
Rapor No: 9
Mayıs 2011
Afganistan ve Bölgesel Güvenlik
(Ortadoğu, Orta ve Güney Asya,
Rusya Federasyonu)
(Tr - Rus)

ORSAM Rapor No: 53
Mayıs 2011
Madagaskar: Bağımsızlığın 50.
Yılında Kazanımlar,
Kaçan Fırsatlar ve Türkiye ile
İlişkiler
(Tr)

ORSAM Rapor No: 54
Mayıs 2011
Iraklı Grupların Temel Siyasi
Sorunlara Bakışı ve Türkiye ile
İlişkiler: Saha Araştırmasına
Dayalı Bir Çalışma
(Tr)

ORSAM Rapor No: 55
Haziran 2011
Suriye Muhalefeti'nin Antalya
Toplantısı:
Sonuçlar, Temel Sorunlara Bakış
ve Türkiye'den Beklentiler
(Tr)

ORSAM Rapor No: 56
Haziran 2011
Seçimler ve Ak Parti'nin
Tecrübesi
(Tr - Ar)

ORSAM Rapor No: 57
Haziran 2011
12 Haziran 2011 Türkiye
Genel Seçimlerinin Ortadoğu
Ülkelerindeki Yansımaları
(Tr - Eng)

ORSAM Rapor No: 58
Temmuz 2011
Karikatürlerin Dilinden 12 Haziran
2011 Türkiye Genel Seçimlerinin
Ortadoğu'daki Yansımaları
(Tr)

ORSAM Rapor No: 59
Temmuz 2011
Karikatürlerin Dilinden Irak'ı
Anlamak - 2
(Tr)

ORSAM Rapor No: 60
ORSAM Su Araştırmaları
Programı Rapor No: 6
Temmuz 2011
Mekong Nehri Suları Üzerinde
İşbirliği ve İhtilaf
(Tr-Eng)

ORSAM Rapor No: 61
Temmuz 2011
Antalya'da 1-2 Haziran 2011
Tarihlerinde Gerçekleşen
"Suriye'de Değişim
Konferansı" nın Tam Deşifresi
(Tr - Eng)

ORSAM Rapor No: 62
Ağustos 2011
Karikatürlerin Dilinden Irak'ı
Anlamak - 3
(Tr)

ORSAM Rapor No: 63
ORSAM Su Araştırmaları
Programı Rapor No: 7
Ağustos 2011
Görünmez Stratejik Kaynak:
Sınırdaşan Yeraltı Suları
(Tr)

ORSAM Rapor No: 64
Ağustos 2011
AK Parti'nin 12 Haziran 2011
Genel Seçimlerinde Zaferi
(Tr - Ar)

ORSAM Rapor No: 65
Ağustos 2011
Karikatürlerin Dilinden Arap
Baharı - 1
(Tr)

ORSAM Rapor No: 66
Ağustos 2011
Karikatürlerin Dilinden Libya İç
savaşı ve Uluslararası Müdahale
- 1
(Tr)

ORSAM Rapor No: 67
Ağustos 2011
Somali: Bir Ulusun Yok Oluşu ve
Türkiye'nin İnsani Yardım Girişimi
(Tr)

ORSAM Rapor No: 68
Eylül 2011
Karikatürlerde Usame Bin Ladin
Operasyonu ve Yankıları
(Tr)

ORSAM Rapor No: 69
Eylül 2011
Karikatürlerin Dilinden Irak'ı
Anlamak - 4
(Tr)

ORSAM Rapor No: 70
BLACK SEA INTERNATIONAL
Rapor No: 10
Eylül 2011
XXI. Yüzyılda Rusya ve
Türkiye'nin İran Politikaları
(Tr - Rus)

ORSAM Rapor No: 71
Eylül 2011
Gazze Sorunu: İsrail Ablukası,
Uluslararası Hukuk, Palmer
Raporu ve Türkiye'nin Yaklaşımı
(Tr)

ORSAM Rapor No: 72
Eylül 2011
Ortadoğu Ülkelerine Dair
İstatistikler
(Tr)

ORSAM Rapor No: 73
BLACK SEA INTERNATIONAL
Rapor No: 11
Ekim 2011
Anadolu Etki Alanı
(Tr-Eng)

ORSAM Rapor No: 74
BLACK SEA INTERNATIONAL
Rapor No: 12
Ekim 2011
Ukraine in Regress: The
Tymoshenko Trial
(Eng)

ORSAM Rapor No: 75
BLACK SEA INTERNATIONAL
Rapor No: 13
Ekim 2011
Kazaklar ve Kazakistanlılar
(Tr)

ORSAM Rapor No: 76
BLACK SEA INTERNATIONAL
Rapor No: 14
Ekim 2011
İtalya'da Unutulmuş Türk Varlığı:
Moena Türkleri
(Tr - It)

ORSAM Rapor No: 77
Ekim 2011
ABD'nin Çekilmesinin Ardından
Irak Politikasının Bölgesel,
Küresel Etkileri ve Türkiye'ye
Yansımaları
(Tr)

ORSAM Rapor No: 78
ORSAM Su Araştırmaları
Programı Rapor No: 8
Ekim 2011
Türkiye'de ve İsrail'de Yapay
Sulak Alanlar ile Atıksu Arıtımı ve
Atıksuyun Sulama Amaçlı Olarak
Tekrar Kullanımı
(Tr)

ORSAM Rapor No: 79
Ekim 2011
Yaklaşan Seçim Öncesi Tunus'ta
Siyasal Denklemler
(Tr)

ORSAM Rapor No: 80
Ekim 2011
Karikatürlerin Dilinden Irak'ı
Anlamak - 5
(Tr)

ORSAM Rapor No: 81 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 15 Ekim 2011 Büyük Güçlerin Afganistan Politikaları (Tr-Eng)	ORSAM Rapor No: 91 Aralık 2011 Türkiye ve Arap Birliği'nin Suriye'ye Yaptırım Kararları ve Olası Sonuçları (Tr)	ORSAM Rapor No: 102 Ocak 2012 Irak Hangi Şartlarda, Nasıl Parçalanabilir? En Kötüye Hazırlıklı Olmak (Tr – Eng)	ORSAM Rapor No: 113 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 18 Nisan 2012 Mongolia: A Developing Democracy and a Magnet for Mining (Eng)
ORSAM Rapor No: 82 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 16 Ekim 2011 Bölge Devletlerinin Perspektifinden Afganistan (Tr-Eng)	ORSAM Rapor No: 92 Aralık 2011 Irak'ta İhtilafı Bölgelerin Durumu (Tr)	ORSAM Rapor No: 103 Ocak 2012 Irak'ta Petrol Mücadelesi: Çok Uluslu Şirketler, Uluslararası Anlaşmalar ve Anayasal Tartışmaların Işığında Bir Analiz (Tr)	ORSAM Rapor No: 114 Nisan 2012 Karikatürlerle Suriye Sorununun Anlamak - 8 (Tr)
ORSAM Rapor No: 83 Kasım 2011 Suriye'de Değişimin Ortaya Çıkardığı Toplum: Suriye Türkmenleri (Tr)	ORSAM Report No: 93 ORSAM Water Research Programme Report: 10 December 2011 Turkey and Wfd Harmonization: A Silent, But Significant Process (Eng)	ORSAM Rapor No: 104 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 12 Şubat 2012 Sınıraşan Akiferler Hukuku Taslak Maddeleri Üzerine Bir Değerlendirme (Tr – Eng)	ORSAM Rapor No: 115 Nisan 2012 Suriye'de Güvenli Bölge Tartışmaları: Türkiye Açısından Riskler, Fırsatlar ve Senaryolar (Tr - Eng)
ORSAM Rapor No: 84 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 9 Kasım 2011 Somali'nin Açık Felaketi: "Siyasi Kuraklık" mı Yoksa Doğal Afet mi? (Tr-Eng)	ORSAM Rapor 94: Aralık 2011 Türkiye-Fransa Krizinde Algının Rolü: Fransızların Türkiye Algısı (Tr)	ORSAM Rapor No: 105 Şubat 2012 Irak Hukuk Mevzuatında Azınlıkların Siyasal Hakları (Tr)	ORSAM Rapor No: 116 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 14 Nisan 2012 Fayda Paylaşımı Kavramı, Teorik Altyapısı ve Pratik Yansımaları (Tr - Eng)
ORSAM Rapor No: 85 Kasım 2011 Suriye Politik Kültüründe Tarihsel Pragmatizm, Beşar Esad Dönemi Suriye Dış Politikası ve Türkiye- Suriye İlişkileri (Tr)	ORSAM Rapor No: 95 Aralık 2012 Karikatürlerle Arap Baharı – 2 (Tr)	ORSAM Rapor No: 106 Şubat 2012 Irak Hukuk Mevzuatında Azınlıkların Siyasal Hakları (Tr)	ORSAM Rapor No: 117 Nisan 2012 Musul'a Yatırım Geleceği Yatırım Demektir (Tr - Eng)
ORSAM Rapor No: 86 Kasım 2011 Geçmişten Günümüze Irak Türkmen Cephesi'nin Yapısı ve İdari Durumu (Tr)	ORSAM Rapor No: 96 Aralık 2011 Karikatürlerin Dilinden Irak'ı Anlamak – 6 (Tr)	ORSAM Rapor No: 107 Şubat 2012 Uluslararası Hukuk ve Irak Anayasası Açısından Azınlıkların İnsan Hakları (Tr)	ORSAM Rapor No: 118 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 19 Mayıs 2012 Ukrayna - Türkiye Ticari - Ekonomik Münasebetlerinin Analizi (Tr - Rus)
ORSAM Report No: 87 Kasım 2011 Türkmen in Iraq and Their Flight: A Demographic Question? (Eng)	ORSAM Rapor No: 97 Ocak 2012 Karikatürlerin Dilinden Irak'ı Anlamak – 7 (Tr)	ORSAM Rapor No: 108 Şubat 2012 Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın (EİT) Geleceği (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 119 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 20 Mayıs 2012 Bölgesel Gelişimin Trend ve Senaryolarının Araştırılmasındaki Araç: Jeopolitik Dinamikler (Tr - Rus)
ORSAM Rapor No: 88 Kasım 2011 Irak'ta Bektaşilik (Türkmenler – Şebekler – Kakailer) (Tr)	ORSAM Rapor No: 98 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 17 Ocak 2012 Kırgızistan'da Cumhurbaşkanlığı Seçimi ve Türkiye ile İlişkilerine Etkisi (Tr)	ORSAM Rapor No: 109 Şubat 2012 Türkiye'nin Yükselişi ve «Bric» Bölgesi (İt)	ORSAM Rapor No: 120 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 21 Mayıs 2012 Kazakistan Siyasi Sisteminin Gelişimi: 2012 Parlamento Seçimleri (Tr)
ORSAM Rapor No: 89 Kasım 2011 Değişim Sürecindeki Fas Monarşisi: Evrim mi? Devrim mi? (Tr)	ORSAM Rapor No: 99 Ocak 2012 Türk Siyasal Partilerinin Hatay'daki Suriyeli Sığınmacılar Konusundaki Açıklamaları ve Hatay'daki Siyasi Parti Temsilcileri ile Hareketlerin Suriye Olaylarına Yaklaşımları (Mart-Aralık 2011) (Tr)	ORSAM Rapor No: 110 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 13 Mart 2012 İran'da Su Kaynakları ve Yönetimi (Tr)	ORSAM Rapor No: 121 Mayıs 2012 Musul'da Yerel Siyaset ve Irak Siyasetinde Yeni Dinamikler (Saha Çalışması) (Tr - Eng - Ger)
ORSAM Rapor No: 90 Kasım 2011 Arap Dünyasının İstisnai Krallığı: Yerel Aktörler ve Arap-İsrail Uyuşmazlığı Çerçevesinde Ürdün Krallığı'nın Demokratikleşme Deneyimleri (Tr-Eng)	ORSAM Rapor No: 100 Ocak 2012 Irak İstatistikleri (Tr)	ORSAM Rapor No: 111 Mart 2012 Suriye Kürt Muhalefetine Eleştirel Bir Bakış (Tr)	
	ORSAM Rapor No: 101 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 11 Ocak 2012 Emniyetli İçme Suyu ve Sanitasyon Hakkı (Tr)	ORSAM Rapor No: 112 Mart 2012 İran İslam Cumhuriyetinde Anayasal Sistem ve Siyasi Partiler (Tr)	

ORSAM Rapor No: 122
ORSAM Su Araştırmaları
Programı Rapor No: 15
Mayıs 2012
Irak'ta Su Kaynakları Yönetimi
(Tr - Eng)

ORSAM Rapor No: 123
BLACK SEA INTERNATIONAL
Rapor No: 22
Haziran 2012
Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile
Türkiye'nin Göç Politikalarının
Gelişimi
(Tr)

ORSAM Rapor No: 124
Temmuz 2012
Türkiye Afrika'da: Eylem Planının
Uygulanması ve Değerlendirme
On Beş Yıl Sonra
(Tr - Eng - Fr)

ORSAM Rapor No: 125
BLACK SEA INTERNATIONAL
Rapor No: 23
Temmuz 2012
Rusya'nın Ortadoğu Politikası
(Tr)

ORSAM Rapor No: 126
ORSAM Su Araştırmaları
Programı Rapor No: 16
Temmuz 2012
Yeni Çerçeve Su Kanunu'na
Doğru: Su Kanunu Taslağı
Üzerine Notlar
(Tr)
ORSAM Rapor No: 127
Ağustos 2012
Suriye'de Kürt Hareketleri
(Tr)

ORSAM Rapor No: 128
BLACK SEA INTERNATIONAL
Rapor No: 24
Eylül 2012
Günümüz Şartlarında
Türkiye - Belarus Ekonomik
Münasebetlerinin Gelişimi
(Tr - Rus - Eng)

ORSAM Rapor No: 129
BLACK SEA INTERNATIONAL
Rapor No: 25
Eylül 2012
Belarus-Türkiye: Devletlerarası
İşbirliğinin Pozitif Dinamikleri
(Tr - Rus - Eng)

ORSAM Rapor No: 130
Kasım 2012
Suriye Çerkesleri
(Tr - Eng)

ORSAM Rapor No: 131
BLACK SEA INTERNATIONAL
Rapor No: 26
Kasım 2012
«Üçüncü Dalga»:
Postmodernizmin Jeopolitiği
(Tr - Eng)

ORSAM Rapor No: 132
Kasım 2012
Dışişleri Bakanı Ahmet
Davutoğlu'nun
Kerkük Ziyareti
(Tr - Eng)

ORSAM Rapor No: 133
Kasım 2012
Irak Kürdistan Bölgesi'nde
Muhalefetin Doğuşu ve Geleceği
(Tr)

ORSAM Rapor No: 134
Kasım 2012
Irak Çerkesleri
(Tr - Eng)

ORSAM Rapor No: 135
BLACK SEA INTERNATIONAL
Rapor No: 27
Kasım 2012
Türkiye'nin Eski Sovyet
Cumhuriyetleriyle
Münasebetlerinin Özellikleri
(Tr - Rus - Eng)

ORSAM Rapor No: 136
BLACK SEA INTERNATIONAL
Rapor No: 28
Kasım 2012
Türk-Ukrayna İlişkilerinde
Entegrasyon Faktörü Olarak
Türk-Kırım Münasebetleri
(Tr - Rus)

ORSAM Rapor No: 137
BLACK SEA INTERNATIONAL
Rapor No: 29
Aralık 2012
Belarus'un Enerji Politikası ve
Belarus'un Rusya ve AB ile Enerji
Alanında Geliştirdiği İşbirliği
(1992-2011)
(Tr - Rus)

ORSAM Rapor No: 138
Aralık 2012
Birlik mi, PYD'nin Güç Gösterisi
mi? Erbil Anlaşmasından Sonra
Suriye Kürt Dinamikleri
(Tr)

ORSAM Rapor No: 139
Aralık 2012
Suriye'de Kürtler Arası Dengeler,
Rejim Muhafızları ve Türkiye:
Çatışma-İstikrar Aynısındaki
İlişkiler Örneği
(Tr - Eng)

ORSAM Rapor No: 140
Aralık 2012
Kuzey Irak'ta İç Siyasal Dengeler
ve Stratejik İttifak'ın Geleceği
(Tr - Eng)

ORSAM Rapor No: 141
Aralık 2012
Irak'ta Türkmen Eğitiminin
Durumu
(Tr)

ORSAM Rapor No: 142
Ocak 2013
President Obama's Second Term:
Domestic and Foreign Challenges
(Eng)

ORSAM Rapor No: 143
Ocak 2013
2012 Irak Değerlendirmesi ve Irak
Kronolojisi
(Tr)

ORSAM Rapor No: 144
ORSAM Su Araştırmaları
Programı Rapor No: 17
Ocak 2013
ORSAM Su Söyleşileri 2011
(Tr - Eng)

ORSAM Rapor No: 145
ORSAM Su Araştırmaları
Programı Rapor No: 18
Ocak 2013
ORSAM Su Söyleşileri 2012
(Tr - Eng)

ORSAM Rapor No: 146
BLACK SEA INTERNATIONAL
Rapor No: 30
Ocak 2013
2013 Yılında Avrasya: Siyasi ve
Ekonomik Analiz
(Eng)

ORSAM Rapor No: 147
BLACK SEA INTERNATIONAL
Rapor No: 31
Ocak 2013
Kültürler Arası Diyalog: İdil Ural
Bölgesinden Büyük Litvanya
Knezliğine
Belarus-Litvanya Tatarları
(Tr - Rus)

ORSAM Rapor No: 148
Ocak 2013
Uluslararası Politika ve Uygarlıklar
(Uygarlıklar Çatışması ve Diyalog)
(Tr - Eng)

ORSAM Rapor No: 149
Şubat 2013
David Cameron ve AB: Dönüşü
Olmayan Karar
(Eng)

ORSAM Rapor No: 150
ORTADOĞU TÜRKMENLERİ
Rapor No: 22
Mart 2013
Suriye Türkmenleri: Siyasal
Hareketler ve Askeri Yapılanma
(Tr - Eng)

ORSAM Rapor No: 151
Nisan 2013
Irak Kürdistan Bölgesi'nde
Demokrasi Süreci ve Sorunları
(Tr - Eng)

ORSAM Rapor No: 152
Nisan 2013
Irak'ta 2013 Yerel Seçimlerine
İlişkin Temel Veriler
(Tr)

ORSAM Rapor No: 153
Nisan 2013
Irak'ta Seçim Yasaları
(Tr)

ORSAM Rapor No: 154
ORSAM Su Araştırmaları
Programı Rapor No: 19
Nisan 2013
Avrupa Birliği Su Çerçeve Direktifi
Kapsamında Sınıraşan Sular
(Tr)

ORSAM Rapor No: 155
BLACK SEA INTERNATIONAL
Rapor No: 32
Mayıs 2013
Montreux Boğazlar Konferansı
Tutanaklarından Tarihe Düşen
Notlar ve
Kanal İstanbul
(Tr)

ORSAM Rapor No: 156
Mayıs 2013
ORSAM Reyhanlı Raporu
"11 Mayıs"
(Tr - Eng)

ORSAM Rapor No: 157
Mayıs 2013
Reyhanlı'da Suriyeliler ile
Söyleşiler - I
(Tr - Eng)

ORSAM Rapor No: 158
Mayıs 2013
Reyhanlı'da Suriyeliler ile
Söyleşiler - II
(Tr - Eng)

ORSAM Rapor No: 159
Mayıs 2013
Reyhanlı'da Suriyeli Kadınlar ile
Söyleşiler - III
(Tr - Eng)

ORSAM Rapor No: 160
Mayıs 2013
Reyhanlı'da Suriyeliler ile
Söyleşiler (Reyhanlı Saldırısı
Sonrası) - IV
(Tr - Eng)

ORSAM Rapor No: 161
Haziran 2013
Musul ve Anbar Yerel Seçimleri:
Seçim Öncesi Siyasi Durum ve
Seçime İlişkin Temel Veriler
(Tr)

ORSAM Rapor No: 162
BLACK SEA INTERNATIONAL
Rapor No: 33
Temmuz 2013
Kobani, Münhasır Ekonomik
Bölge, Petrol ve Doğal Gaz
Haklarımız
(Tr)

ORSAM Rapor No: 163
Temmuz 2013
Somali'de Bitmeyen Siyasi Kriz
(Tr)

ORSAM Rapor No: 164
Ağustos 2013
Suriye'nin Kuzeyindeki Çatışmalar
ve Olası Etkileri
(Tr-Eng)

ORSAM Rapor No: 165
Ağustos 2013
İl Meclisi Seçimleri ve Musul'un
Geleceği
(Tr)

ORSAM Rapor No: 166
Eylül 2013
Suriye İç Savaşı, Küresel Aktörler
ve Kosova Modeli
(Tr)

ORSAM Rapor No: 167
Eylül 2013
Mısır'da Son Dönemde Önde
Gelen Laik-Liberal-Solcu
Hareketler
(Tr)

ORSAM Rapor No: 168
Eylül 2013
Geçmişin Gölgesinde Mısır'da
Darbe
(Tr)

ORSAM Rapor No: 169
BLACK SEA INTERNATIONAL
Rapor No: 34
Ekim 2013
Türkiye-Kirgızistan Münasebetleri
(Tr-Rus)

ORSAM Rapor No: 170
BLACK SEA INTERNATIONAL
Rapor No: 35
Ekim 2013
Azerbaycan'da Cumhurbaşkanlığı
Seçimleri: Beklentiler ve
Gerçekler
(Tr)

ORSAM Rapor No: 171
Ekim 2013
2009 Yılı Irak Söyleşileri
(Tr)

ORSAM Rapor No: 172
Ekim 2013
2010 Yılı Irak Söyleşileri
(Türkmenler – I)
(Tr)

ORSAM Rapor No: 173
Ekim 2013
2010 Yılı Irak Söyleşileri
(Türkmenler – II)
(Tr)

ORSAM Rapor No: 173
Ekim 2013
2010 Yılı Irak Söyleşileri
(Türkmenler – III)
(Tr)

ORSAM Rapor No: 174
Ekim 2013
2010 Yılı Irak Söyleşileri
(Türkmenler – III)
(Tr)

ORSAM Rapor No: 175
Ekim 2013
2010 Yılı Irak Söyleşileri (Araplar
ve Kürtler)
(Tr)

ORSAM Rapor No: 176
Ekim 2013
2011 Yılı Irak Söyleşileri
(Tr)

ORSAM Rapor No: 177
Ekim 2013
2012 Yılı Irak Söyleşileri
(Tr)

ORSAM Rapor No: 178
Kasım 2013
Reyhanlı'da Suriyeli Kadınlar ile
Söyleşiler - V
(Tr)

ORSAM Rapor No: 179
Kasım 2013
Reyhanlı'da Suriyeliler ile
Söyleşiler - VI
(Tr)

ORSAM Rapor No: 180
Kasım 2013
2009 Ortadoğu Söyleşileri
(Genel-İran-Afganistan-Suriye-
Mısır- Körfez Ülkeleri)
(Tr)

AKADEMİK KADRO

Hasan Kanbolat	ORSAM Başkanı
Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık	ORSAM Danışmanı, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Doç. Dr. Hasan Ali Karasar	ORSAM Danışmanı, The Black Sea International Koordinatörü - Atılım Üniversitesi
Prof. Dr. Tanık Oğuzlu	ORSAM Danışmanı, Uluslararası Antalya Üniversitesi
Doç. Dr. Harun Öztürkler	ORSAM Danışmanı, Afyon Kocatepe Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Şahin	ORSAM Danışmanı, Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Özlem Tür	ORSAM Danışmanı, ODTÜ Uluslararası İlişkiler
Doç. Dr. İlyas Kemaloğlu (Kamaloğlu)	ORSAM Danışmanı, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Tarih Bölümü
Habib Hümmüzlü	ORSAM Danışmanı
Doç. Dr. Serhat Erkmen	ORSAM Danışmanı, Ahi Evran Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Yrd. Doç. Dr. Canat Mominkulov	ORSAM Danışmanı, Al Farabi Kazak Ulusal Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Didem Danış	ORSAM Danışmanı, Galatasaray Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Bayram Sinkaya	ORSAM Danışmanı, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Dr. Jale Nur Ece	ORSAM Danışmanı, Deniz Emniyeti ve Güvenliği
Doç. Dr. Yaşar Sarı	ORSAM Danışmanı, Kırgızistan-Türkiye Manas Univ. Öğretim Üyesi
Dr. Süreyya Yiğit	ORSAM Danışmanı, Avrasya
Arif Keskin	ORSAM Danışmanı
Çiğdem Tunç	ORSAM Danışmanı
Gökçen Ekici Oğan	ORSAM Danışmanı, Avrasya
Av. Aslıhan Erbaş Açıklık	ORSAM Danışmanı, Enerji-Deniz Hukuku
D. Halit Yılmaz	ORSAM Danışmanı, Güvenlik
Pınar Ankan Sinkaya	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü
Volkan Çakır	ORSAM Danışmanı, Afrika
Dr. Göknil Erbaş	ORSAM, Karadeniz
Tamer Koparan	ORSAM Yönetici Editörü
Bilgay Duman	ORSAM Uzmanı, Ortadoğu
Oytun Orhan	ORSAM Uzmanı, Ortadoğu
Fazıl Ahmet Burget	ORSAM Uzmanı, Ortadoğu, Afganistan
Seval Kök	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Nebahat Tanriverdi	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Shalaw Fatah	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Aytekin Enver	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Firuze Yağmur Gökler	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Tuğçe Kayıtmaz	Mütercim Tercüman
Uğur Çil	ORSAM, Ortadoğu

ORSAM Su Araştırmaları Programı

Dr. Tuğba Evrim Maden	ORSAM Su Araştırmaları Programı Hidropolitik Uzmanı
Dr. Seyfi Kılıç	ORSAM Su Araştırmaları Programı Hidropolitik Uzmanı

ORSAM DANIŞMA KURULU

Dr. İsmet Abdülmecid	Irak Danıştay Eski Başkanı
Av. Aslıhan Erbaş Açıklık	ORSAM Danışmanı, Enerji-Deniz Hukuku
Hasan Alsancak	İhlas Holding, Gn.Md.Yrd., Statejik İş Geliştirme ve Dış İlişkiler
Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık	ORSAM Ortadoğu Danışmanı, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Prof. Dr. Ahat Andican	Devlet Eski Bakanı, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Tayyar Arı	Uludağ Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Prof. Dr. Ali Arslan	İstanbul Üniversitesi, Tarih Bölümü
Başar Ay	Türkiye Tekstil Sanayii İşveren Sendikası Genel Sekreteri
Prof. Dr. Mustafa Aydın	Kadir Has Üniversitesi Rektörü
Doç. Dr. Ersel Aydın	Bilkent Üniversitesi Rektör Yardımcısı & Fulbright Genel Sekreteri
Dr. Serdar Aziz	ORSAM Danışma Kurulu Üyesi
Prof. Dr. Hüseyin Bağcı	ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Prof. Dr. İdris Bal	TBMM 24. Dönem Milletvekili
Doç. Dr. Ersan Başar	Karadeniz Teknik Üniversitesi, Deniz Ulaştırma İşletme Mühendisliği Bölüm Başkanı
Kemal Beyatlı	Irak Türkmen Basın Konseyi Başkanı
Barbaros Binicioğlu	Ortadoğu Danışmanı
Prof. Dr. Ali Birinci	Polis Akademisi
Doç. Dr. Mustafa Budak	Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdür Yardımcısı
Doç. Dr. Hasan Canpolat	Vali, Milli Savunma Bakan Danışmanı
Prof. Dr. Mesut Hakkı Çaşın	Yeditepe Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
E. Hava Orgeral Ergin Celasin	23. Hava Kuvvetleri Komutanı
Doç. Dr. Mitat Çelikkpala	Kadir Has Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Prof. Dr. Gökhan Çetinsaya	YÖK Başkanı
Prof. Dr. Ramazan Daurav	Rusya Bilimler Akademisi Doğu Çalışmaları Enstitüsü, Direktör Yardımcısı
Prof. Dr. Volkan Ediger	İzmir Ekonomi Üniversitesi, Ekonomi Bölümü
Prof. Dr. Cezmi Eraslan	Başbakanlık Atatürk Araştırma Merkezi Başkanı
Prof. Dr. Çağrı Erhan	Ankara Üniversitesi, Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü
Dr. Amer Hasan Fayyadh	Bağdat Üniversitesi, Siyaset Bilimi Fakültesi Dekanı
Mete Göknel	BOTAŞ Eski Genel Müdürü

Osman Göksel
 Timur Göksel
 Av. Niyazi Güney
 Noyan Gürel
 Prof. Dr. Muhamad Al Hamdani
 Numan Hazar
 Doç. Dr. Pınar İpek
 Doç. Dr. Toğrul İsmail
 Doç. Dr. Şenol Kantarcı
 Doç. Dr. Nilüfer Karacasulu
 Selçuk Karaçay
 Prof. Dr. M. Lütfullah Karaman
 Doç. Dr. Şaban Kardeş
 Arslan Kaya
 Dr. Hicran Kazancı
 İzzettin Kerküklü
 Prof. Dr. Ahmet Kesik
 Doç. Dr. Elif Hatun Kılıçbeyli
 Prof. Dr. Mustafa Kibaroglu
 Prof. Dr. Aleksandr Knyazev
 Prof. Dr. Alexandr Koleşnikov
 Prof. Dr. Erol Kurubaş
 Prof. Dr. Talip Küçükcan
 Daniele Lazzeri
 Hediye Levent
 Dr. Max Georg Meier
 Prof. Dr. Mosa Aziz Al Mosawa
 Büyükelçi Shaban Muratı
 Dr. Sami Al Taqi
 Prof. Dr. Mahir Nakip
 Prof. Dr. Vitaly Naumkin
 Dr. Farhan Ahmad Nizami
 Prof. Dr. Dorayd A. Noori
 Muhammed Nurettin
 Murat Özçelik
 Prof. Dr. Çınar Özen
 Doç. Dr. Harun Öztürkler
 Prof. Dr. Victor Panin
 Prof. Aftab Kamal Pasha
 Dr. Bahadır Pehlivan Türk
 Doç. Dr. Fırat Purtaş
 Prof. Dr. Suphi Saatçi
 Safarov Sayfulla Sadullaevich
 Ersan Sankaya
 Patrick Seale
 Dr. Bayram Sinkaya
 Doç. Dr. İbrahim Sirkeci
 Dr. Aleksandr Sotnichenko
 Zaher Sultan
 Dr. Irina Svistunova
 Prof. Dr. Türel Yılmaz Şahin
 Mehmet Şüküroğlu
 İlhan Tanır
 Doç. Dr. Oktay Tanrısever
 Prof. Dr. Erol Taymaz
 Prof. Dr. Sabri Tekir
 Dr. Gönül Tol
 Doç. Dr. Umut Uzer
 Prof. Dr. Ermanno Visintainer
 M. Ragıp Vural
 Prof. Dr. Vatanyar Yagya
 Yaşar Yakış
 Semir Yorulmaz

BTC ve NABUCCO Koordinatörü
 Beyrut Amerikan Üniversitesi Öğretim Üyesi
 Prens Group Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı
 ORSAM Danışmanı, SUNEL Ticaret Türk A.Ş. İcra Kurulu Başkanı
 Irak'ın Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarı
 Emekli Büyükelçi
 Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Dokuz Eylül Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Vodofone Genel Müdür Yardımcısı
 İstanbul Medeniyet Üniversitesi - (SBF) Uluslararası İlişkiler Bölümü
 TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 KPMG ,Yeminli Mali Müşavir
 Irak Türkmen Cephesi Türkiye Temsilcisi
 Kerkük Vakfı Başkanı
 Kalkınma Bakanlığı Yönetim Hizmetleri Genel Müdürü
 Çukurova Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 Okan Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 Rus-Slav Üniversitesi (Bişkek)
 Diplomat
 Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 Marmara Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Müdürü
 Chairman "Il Nodo di Gordio"
 Gazeteci (Suriye)
 Hanns Seidel Vakfı Proje Müdürü (Bişkek)
 Bağdat Üniversitesi Rektörü
 Arnavutluk Uluslararası Çalışmalar Enstitüsü
 Orient Research Center Başkanı
 Erciyes Üniversitesi İİBF Öğretim Üyesi
 Rusya Bilimler Akademisi Doğu Çalışmaları Enstitüsü Direktörü
 Oxford Üniversitesi İslami Çalışmalar Merkezi Yöneticisi
 Irak'ın Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarı Yardımcısı
 Beyrut Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı
 Emekli Büyükelçi
 Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Afyon Kocatepe Üniversitesi
 Pyatigorsk Üniversitesi (Pyatigorsk, Rusya Federasyonu)
 Hindistan Batı Asya Araştırmaları Merkezi Başkanı
 TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, TÜRKSOY Genel Sekreter Yardımcısı
 Kerkük Vakfı Genel Sekreteri
 Tacikistan Cumhurbaşkanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkan Yardımcısı
 Türkmeneli TV (Kerkük, Irak)
 Ortadoğu ve Suriye Uzmanı
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Regent's College (Londra, Birleşik Krallık)
 St. Petersburg Üniversitesi (Rusya Federasyonu)
 Lübnan Türk Cemiyeti Başkanı
 Rusya Strateji Araştırmaları Merkezi, Türkiye-Ortadoğu Araştırmaları Masası Uzmanı
 Gazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Enerji Uzmanı
 ORSAM Danışma Kurulu Üyesi, Vatan Gazetesi Washington Temsilcisi
 ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 ODTÜ, Kuzey Kıbrıs Kampüsü Rektör Yardımcısı
 İzmir Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dekanı
 Middle East Institute Türkiye Çalışmaları Direktörü
 İstanbul Teknik Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri
 Vox Populi Direktörü (Roma, İtalya)
 2023 Dergisi Yayın Koordinatörü
 St. Petersburg Şehir Parlamentosu Milletvekili, St. Petersburg Üniversitesi (Rusya Federasyonu)
 Büyükelçi, Dışişleri Eski Bakanı
 (Gazeteci, Mısır)

ORTADOĞU ETÜTLERİ YAYIN KURULU

Meliha Benli Altunışık
 Bülent Aras
 Tayyar An
 İlker Aytürk
 Recep Boztemur
 Katerina Dalacoura
 F. Gregory Gause
 Fawaz Gerges
 Ahmet K. Han

ODTÜ
 Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı
 Uludağ Üniversitesi
 Bilkent Üniversitesi
 ODTÜ
 Londra Ekonomi Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 Vermont Üniversitesi (ABD)
 Londra Ekonomi Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 Kadir Has Üniversitesi

Raymond Hinnebusch
Rosemary Hollis
Bahgat Korany
Peter Mandaville
Emma Murphy

St. Andrews Üniversitesi (Birleşik Krallık)
City Üniversitesi (Birleşik Krallık)
Durham Üniversitesi (Birleşik Krallık)
George Mason Üniversitesi (ABD)
Durham Üniversitesi (Birleşik Krallık)

ORTADOĞU ANALİZ YAYIN KURULU

Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık
Hasan Kanbolat
Doç. Dr. Hasan Canpolat
Doç. Dr. Hasan Ali Karasar
Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen

ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
ORSAM Başkanı
Vali, Milli Savunma Bakan Danışmanı
ORSAM Danışmanı, The Black Sea International Koordinatörü - Atılım Üniversitesi
ORSAM Danışmanı, Ahi Evran Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı

Süleyman Nazif Sokak No: 12-B Çankaya / Ankara
Tel: 0 (312) 430 26 09 Fax: 0 (312) 430 39 48
www.orsam.org.tr, orsam@orsam.org.tr